

ALMANAC DE LES ARTS

SABADELL

MCMXXIV

P. 020-11

R.45.253

Justificació del tiratge.

Exemplar N.º

35

S U M M A R I

T E X T

Pags.

9	<i>Arc de triomf.</i>	
11-33	<i>Calendari.</i>	
37	<i>El maniàtic</i>	J. Sanllehí Alsina
40	<i>Si seguïu aquesta senda...</i>	Ramon Ribera
44	<i>Ballmanetes</i>	Josep Gros
46	<i>Elogi dels fanals</i>	Joan Puig
49	<i>Any nou</i>	Jordi Pons
50	<i>Oh, la ciència!</i>	J. Serracant Manau
54	<i>Història i arqueologia</i>	Lluís Mas Gomis
60	<i>L'entrada de l'Art Nou a Sabadell</i>	Joan Mates
63	<i>On ets, fill enyorat?</i>	Joan Tries Fàbregues
65	<i>El Tigre</i>	Joan Sallarès
72	<i>De les memòries de Mestre Rectilé</i>	A. de P. Avellaneda Manau
74	<i>Migdia</i>	Joan Oliver
75	<i>L'exiliat</i>	Francesc Pujades
78	<i>La força de l'esperit</i>	Mn. Gabriel Clauselles
80	<i>El bes del sol</i>	J. Puig Cassanyes
81	<i>Unes noces al Vallès</i>	Mn. Josep Cardona
86	<i>L'hora s'acosta</i>	S. Sarrà Serravinyals
87	<i>La vergonya del plor</i>	J. H. Costajussà
90	<i>Besada pòstuma</i>	Annès Armengol V. de Badia
91	<i>En beatitud</i>	Joan Llonch
92	<i>El bell recer</i>	Pere Martí i Peidró
94	<i>El petit Palemó</i>	Joan Arús
95	<i>Idil·li del riu i la flor</i>	Manuel Ribot i Serra
98	<i>L'amorosa previsió</i>	Flor-de-neu

99	<i>Pregària de pastor</i>	Esteve Trullàs
100	<i>Exili de la Festa Major</i>	Josep M. ^a Costa
104	<i>Paraules a l'esposa</i>	Amat Gosalbes
106	<i>Per tu ploro</i>	F. Pous Burguès
110	<i>La millor cançó</i>	Josep Paloma
111	<i>El pas de l'amor</i>	F. de P. Bedós
114	<i>Camí de la mort</i>	Joan Prat
115	<i>Sabadell del meu record</i>	M. Burguès
128	<i>El cor de l'estimada</i>	Joan Sallarès
130	<i>De la tesi de Gaziell a l'antagonisme i a l'imperialisme</i>	Miquel Carreres Costajussà
135	<i>La rosella</i>	Domènec Saló
138	<i>Maria de Magdala</i>	Enric Sarradell Pasqual
143	<i>El déu Mars ha passat</i>	E. Artigues
146	<i>L'Ascensió del Senyor.</i>	Mn. Lluís Carreres
152	<i>Volades</i>	Florià
154	<i>Poema de la tarda d'abril.</i>	Margarida Costa
155	<i>La progenitora de Sabadell</i>	Joan Montllor Pujal
159	<i>Elegia</i>	Armand Obiols
162	<i>Pirenenca</i>	J. M. Castellet i Pont
166	<i>Pensaments i núvols</i>	Joan Arús
168	<i>Les petites cançons</i>	Jordi Arnaus
170	<i>Vuit notes</i>	Joan Garriga Manich
172	<i>Intimes</i>	D. Carner
175	<i>El Ripoll i Sabadell</i>	Joan Vallès
178	<i>Dinou anys</i>	Lluís Papell
180	<i>En la ruta lluminosa.</i>	Artur Bracons
184	<i>El cloquer de Fustenyà</i>	S. Sabater Oliver.
186	<i>La llei de compensació en la natura</i>	Pere Rimblas Sch. P.
188	<i>Jornada</i>	Josep S. Alsina
190	<i>Aspectes</i>	Oriflama
191	<i>L'albada en els teus ulls - Glòria</i>	Josep C. Ruiz

G R A V A T S

Pàgs.		
	<i>Portada</i>	J. Bassa Ribera
11-33	<i>Calendari</i>	Joan Garriga Manich
35	<i>Pàgina decorativa</i>	J. Bassa Ribera
45	<i>Sant Pere Sacama</i>	Joan Vila
49	<i>Clixé</i>	Marius Vilatobà
53	<i>Carrer d'Organyà</i>	J. Bassa Ribera
57	<i>Ep!... Serenitat!</i>	Gustau Vila
73	<i>Projecte arquitectònic</i>	Santiago Casulleres
77	<i>Carrer de Montcada</i>	Florentí Duran
85	<i>Estudi fotogràfic</i>	Joan Vilatobà
89	<i>Interior</i>	R. Marcet
93	<i>Del port</i>	Domènec Llobet
95	<i>Clixé</i>	Fermí Abad
97	<i>Voltants de la ciutat</i>	Pere Gorro
105	<i>Fragment d'un retrat</i>	A. Vila Arrufat
107	<i>Clixé</i>	J. Baulenes
109	<i>Cartell</i>	Joan Martí
111	<i>Clixé</i>	Miquel Cases
113	<i>Església del Collell</i>	Josep Renom Costa
129	<i>Oli</i>	Enric Muntaner
134	<i>Oli</i>	R. Clapés
135	<i>Bromoil</i>	A. Serra Serra
137	<i>Estudi de gravat al boix</i>	Ricard Marlet
141	<i>Joia</i>	Joan Vergés
142	<i>Projecte de biblioteca</i>	Joaquim Manich
144	<i>Arqueta</i>	J. Centelles
145	<i>Can Feu</i>	Francesc Cassanyes
146	<i>Coberta d'aram repujat</i>	Ricard Marlet
148	<i>Talla</i>	Lluís Duran
153	<i>Paisatge</i>	J. Vila Maleres
161	<i>Paisatge del Vallès</i>	Enric Palà

163	<i>Clixé</i>	Ricard Carrera
164	<i>Penjoll</i>	Carles Fullola
165	<i>Tardor</i>	Antoni Oliver
167	<i>Oli</i>	Agustí Llàcer
169	<i>Fantasia</i>	Joan Farell
171	<i>Monotip</i>	A. Vila Arrufat
174	<i>Clixé</i>	Albert Rifa
176	<i>Caricatura.</i>	Cebrià Galan
177	<i>El pont de la Salut</i>	Marius Vilatobà
179	<i>Llar de foc en faianç</i>	Marià Burguès
182	<i>Apunts</i>	Pere Figueres
183	<i>Majòlica</i>	Modest de Casademunt
185	<i>Paisatge</i>	J. Vila Puig
189	<i>Natura morta</i>	Josep Vives

IL·LUSTRACIONS AL TEXT: Josep Vives, Joan Vila-Puig, J. Bassa Ribera, Grapa, Bohem, San, Ricard Marlet, Joan Martí, Francesc Planes, Molins, Flao, A. Vila Arrufat.

M Ú S I C A

Pags.		
42	<i>Ballmanetes</i>	Mn. J. Muset Ferrer
58	<i>Penes i planys</i>	Jean Reveur
99	<i>Pregària de pastor</i>	Josep A. Clapés
108	<i>L'aparegut (fragment)</i>	Josep Masllovet
127	<i>El cor de l'estimada</i>	Josep Planes Argemí
151	<i>El novici (fragment)</i>	M. Rifa

ARC DE TRIOMF

Fent conversa de les valors i la varietat de gent que a Sabadell esmerça llurs activitats més amoroses i arborades a l'Art, algú deixà volar la idea de condensar anyalment en una publicació allò que pugués donar mesura de la categoria en aquest aspecte assolida per la ciutat, a fi de llançar-la a la cara dels adalerats només per les pessetes i als peus dels que formen l'aristocràcia de l'esperit.

I vet aquí que aquella idea, fermentada en el cor d'alguns homes de bona voluntat, ara s'ha traduït en un fet que és aquest llibre del qual tot just heu obert els primers fulls frisant copsar-hi una emoció o esperant el puguer-hi rabejar la vostra ironia i que nosaltres, els amadors de les arts universals desenrotllant-se a Sabadell, us oferim amb un tremolor ple de goig i amb la humilitat de l'esforç que hi hem pogut posar.

Reiteradament, nosaltres hem cridat aquells que podien fer lluir el nom de Sabadell i són molts els que han vingut a fer la seva ofrena. Alguns, corcats d'escepticisme, no hi són, però prou se'n penediran, perquè estem convençuts que, mesurant qualitats i defectes, les primeres faran caure amb estrèpit la balança i, llavors, l'any vinent, vindran de genollons, plens de compunció, a oferir-nos el seu fruit. Això és el que volem i per això ens hem esforçat a aconseguir ço que hem aconseguit.

Mentrestant la lliçó de l'entusiasme i de l'esforç generós es fa palesa, continuarem treballant pel nostre perfeccionament per a exaltar la Vida i l'Art que són una sola cosa a la qual retem la joventut de la nostra ànima.

S a l u t !

GENER

- 1 Dim. La Circumcisó de N. S. J. C.
- 2 Dimec. El dolçíssim nom de Jesús.
- 3 Dij. S. Daniel, *mr.*, i Sta. Genoveva.
- 4 Div. S. Titus, b. i *cf.*, i Sta. Dafrosa.
- 5 Dís. S. Telesfor, p. i *mr.*, i Sta. Emiliàna, *vg.*
- 6 Dium. L'Epifania o L'Adoració dels tres Sants Reis Gaspar, Baltasar i Melchor.
- 7 Dill. S. Crispi, b. i *cf.*, i S. Julià, *mr.*
- 8 Dim. S. Teòfil, *diaca*, i S. Eladi, *mr.*
- 9 Dimec. S. Julià, *mr.*, i sa esposa Sta. Basilisa, *vg.*
- 10 Dij. S. Nicanor, *diaca* i *mr.*, i S. Gonçal d'Amarante, *cf.*
- 11 Div. S. Higiní, p. i *mr.*, i S. Salvi, *mr.*
- 12 Dís. S. Arcadi, S. Aelred o Ailred, *ab.*
- 13 Dium. La Sagrada Família. S. Gumeriud, *cf.*
- 14 Dill. S. Hilari, b. i *dr.*, i Sta. Macrina.
- 15 Dim. S. Pau, primer ermità, i S. Mauro, *ab.*
- 16 Dimec. S. Fulgenci, b. i *dr.*, i S. Marcell, p. i *mr.*
- 17 Dij. S. Antoni, *abat*, i Sta. Rosalina, *cartoixana*.
- 18 Div. La Càtedra de S. Pere a Roma, i Sta. Prisca.
- 19 Dís. S. Canut, rei, i S. Martus i comp., *ms.*
- 20 Dium. S. Fabià, p. i *mr.*, i S. Sebastià, *mr.*
- 21 Dill. S. Fructuós, b. i *mr.*, i Sta. Agnès, *vg.* i *mr.*
- 22 Dim. S. Vicents espanyol i S. Anastasi, *ms.*
- 23 Dimec. S. Ramon de Penyafort, *cf.*, S. Udesous, arquebisbe de Toledo, i Sta. Emerenciàna, *vg.* i *mr.*
- 24 Dij. S. Timoteu, b., i S. Tira, *mr.*
- 25 Div. La Convenció de S. Pau, ap., S. Proget, b. i *mr.*, patró de Palautordera, i Sta. Elvira, *vg.* i *mr.*
- 26 Dís. S. Policarp, b. i *mr.*, i Sta. Paula, *vidua*.
- 27 Dium. S. Joana Crisostom, b. i *dr.*, i S. Mer, *ab. de Banyoles*.
- 28 Dill. S. Julià de Cuenca i S. Ciril, *bb.* i *cf.*
- 29 Dim. S. Francisco de Sales, *dr.*, i S. Valeri, b. i *cf.*
- 30 Dimec. Sta. Martina, *vg.* i *mr.*, i Aldegundis, *vg.*
- 31 Dij. S. Pere Nolasco, *cf.* i *ldr.*

O B R E S D E G E N E R , S E G O N S P L I N I

En la creixent lluna de gener els agricultors deuen empeltar els arbres de flor primerenca com ara els ametllers, presseguers, cirerers, etc. En la minvant convé tallar les fustes destinades a edificació, podar, pelar i netejar els arbres i sembrar alls i cebes. Si en aquest mes es seuten els primers trons, significa—segons Leopold—fertilitat de fruits i esterilitat de selves i boscatges, abundància d'aigües, vents de pesta, commocions de pobles i mort d'homes i de bestiar en el reialme on fossin oïts.

VICENS PLANAS

Fàbrica de novetats en panyeria

*La més important
en son ram.*

FEBRER

- 1 Div. S. Ignasi i S. Cecili, bb. i mrs.
- 2 Dns. La Purificació de la Mare de Déu i Sant Corneli Centurió.
- 3 Dium. S. Blas, b. i mr., el beat Nicolau de Longobard.
- 4 Dill. S. Andreu Corsino i S. Rembert, bb. i cfs.
- 5 Dim. Els Sts. mrs. del Japó i Stes. Agata i Calamanda.
- 6 Dimec. Stes. Dorotea i Revocata, mrs.
- 7 Dij. S. Romuald, ab., i S. Ricard, rei.
- 8 Div. S. Joan de Mata, fdr., i Sta. Elisenda, btna.
- 9 Dis. S. Ciril Alexandri, c. i d., Sta. Polònia, vg. i mr., i S. Nicòfor, mr.
- 10 Dium. Sta. Escolàstica, vg., i S. Guillem.
- 11 Dill. Aparició de la Immaculada a Lourdes i els set Santa Servents de Maria, fundadors.
- 12 Dim. Sta. Eulàlia, vg. i mr., i Sta. Umbelina, vg.
- 13 Dimec. S. Benigne, mr., S. Fulcran i Sta. Catarina de Riccia, vg.
- 14 Dij. S. Valentí, pre., el beat Joan Baptista de la Concepció.
- 15 Div. S. Fausti, pre., i Sta. Jovita, mr.
- 16 Dis. S. Onèssim, b., i S. Monest, mr.
- 17 Dium. de Septuagèsima. S. Policroni, b.
- 18 Dill. S. Simeó, b. i mr., i la beata Cristeta, vg.
- 19 Dim. S. Mansuet, b., i S. Alvar, cfs. — *Sol a Piscis*.
- 20 Dimec. S. Sadot, b., i S. Nemesi, mrs.
- 21 Dij. Sts. Verulo, Secundi i Cirici, mrs.
- 22 Div. La Càtedra de S. Pere a Antioquia i S. Abili.
- 23 Dis. S. Felix, b. i cf., i S. Pere Damià, b. i dr.
- 24 Dium. de Sexagèsima. S. Modest, b. i cf.
- 25 Dill. S. Matres, ap., i Sta. Primitiva, mr.
- 26 Dim. Sts. Cesari i Avertani, cfs., i Sta. Elena, mr.
- 27 Dimec. S. Porfiri.
- 28 Dij. S. Leandre, arq. de Sevilla, i S. Baldomer.
- 29 Div. S. Romà, ab. i fdr., i S. Rufi i comp., mrs.

OBRES DE FEBRER, SEGONS PAL·LADI

En la creixent lluna de febrer cal sembrar el cànem i el lli en regadiu; es poden sembrar, igualment, llegums, melons, cogombres, mostaça i carabaces primerenques; trasplantar tarongers, llimoners, xiprers i albes. Cal practicar en aquest mes un reconeixement en els bucs d'abelles. És perillós en aquest temps el mal als peus. Si en aquest mes s'oïssin els primers trons és senyal de mort en homes rics i poderosos, malalties del cap i orelles i molt gel i poca fruita, segons Leopold.

ESTUCS D'ART

Carrer Balmes (C. A.)

Telef. 740

M A R Ç

- 1 Dis. S. Rosend i Sta. Eudòxia.
- 2 Dium. de Quinquagèsima.
- 3 Dill. Sts. Celdoni i Medí, mrs.
- 4 Dim. S. Casimir, rei, i S. Lluc.
- 5 Dimec. de Cendra. El Beat Nicolau Factor i Santa Fàlma.
- 6 Dij. S. Olaguer, arq., bisbe de Barcelona.
- 7 Div. S. Tomàs d'Aquino, dr., i Sta. Perpètua.
- 8 Dis. S. Joan de Déu, fundador, i Sta. Herèmia, mr.
- 9 Dium. I de Quaresma. S. Pacià, bisbe de Barcelona, i Sta. Francesca, vídua romana.
- 10 Dill. S. Melitó i 39 companys, mrs.
- 11 Dim. S. Constantí, cf., i S. Ramir, mr.
- 12 Dimec. S. Gregori el Magne, p.
- 13 Dij. S. Nicéfor, b., i S. Roderic, mrs.
- 14 Div. Sta. Matilde, reina i Sta. Florentina, verge.
- 15 Dis. Sta. Madrona, vg. i mr., i S. Longí, mr.
- 16 Dium. II de Quaresma. S. Heribert, b.
- 17 Dill. S. Patrici, b., i S. Josep d'Arimatea, cfs.
- 18 Dim. S. Ciril, bisbe de Jerusalem, dr. i cf.
- 19 Dimec. S. Josep, espòs de la Mare de Déu.
- 20 Dij. S. Anicet, b., i Sta. Fotina la Samaritana. — Sol a Aries. — Primavera
- 21 Div. S. Benet, ab. i fdr.
- 22 Dis. S. Deogràcies, b., i Sta. Catarina de Gènova, vda.
- 23 Dium. III de Quaresma. S. Josep Oriol, cf.
- 24 Dill. S. Gabriel Arcàngel, S. Timolau, mr.
- 25 Dim. L'Anunciació de la Mare de Déu i Encarnació del Fill de Déu, S. Dimes.
- 26 Dimec. S. Brauli, b., i Sta. Màxima, mr.
- 27 Dij. Sta. Lèdia amb son espòs i fills, mrs.
- 28 Div. S. Sixte III, p. i cf.
- 29 Dis. S. Eustasi, ab., i S. Bertoldo, cf.
- 30 Dium. IV de Quaresma. S. Joan Clímac, ab.
- 31 Dill. Sta. Balbina, vg. i mr.

O B R E S D E M A R Ç , S E G O N S P A L · L A D I

En la creixent lluna de març és bo, en terres calentes, sembrar mill, panís, cigrons, bledes i alfals; planteu figueres en les terres temperades. En el minvant de la lluna convé desbrostar les hortes i els blatars i llaurar els camps a fi de que no s'hi criïn herbes paràsites; es bo, també, trafegar els vins. Si en aquest mes fossin oïts els primers trons, són anunci de produir-se molts vents, abundor d'herbatges, espantaments i mortaldat—segons Leopold—en el reialme on se sentin.

Studebaker

*El cotxe millor
del món.*

Representant:

J. Martí Moragas

O B R E S   D ' A B R I L   S E G O N S   A B E N C E N I F

En la creixent lluna d'abril és bo sembrar o plantar tota cosa d'hortalissa i és de notar que tota l'hortalissa, o almenys una gran part, pot plantar-se tostemps, dic, des de gener a agost. Es bo empeltar les oliveres i presseguers. En el minvant poden apaiar-se els bucs, traient-ne les sargantanes, aranyes i altres bestioletes que s'hi recullen. Finalment és bo en aquest mes el purgar-se; qualsevol mal en la gargamella és perillós. Cas d'oir-se en aquest mes els primers trons, és senyal d'any pròsper i abundant de vi, ramaderia i blats en el secà i en les serres; però—segons Leopold—denota perill en el mar.

Fuster Mecànic
Nét de Miquel Fíguls

(Casa fundada en 1870)

Tallers: Font-nova, 43 : Despatx: Paus, 31

Telefón 73

MAIG

- 1 Dij. S. Felip i S. Joume, apòstols.
- 2 Div. S. Atanasi i S. Vindemial.
- 3 Dis. La Invençió de la Santa Creu.
- 4 Dium. La Divina Pastora.
- 5 Dill. La Conversió de Sant Agustí, i S. Pius V, p.
- 6 Dim. S. Joan Ante-Portam Latinam.
- 7 Dimec. Solemnitat de S. Josep, espòs de la Mare de Déu i Patró de l'Església Universal.
- 8 Dij. L'Aparició de S. Miquel Arcàngel.
- 9 Div. S. Gregori Nazianceno, b. i dr.
- 10 Dis. S. Antoni, arqueb. de Florència.
- 11 Dium. III després de Pasqua. La Mare de Déu dels Desemparats. Sts. Pons, Eudald i Evell, mrs.
- 12 Dill. S. Domènec de la Calçada, cf.
- 13 Dim. S. Pere Regalat, cf.
- 14 Dimec. S. Bonifaci i Sta. Corona, mrs.
- 15 Dij. S. Isidre Llaurador, cf.
- 16 Div. S. Joan Nepomucè i S. Ubald, mrs.
- 17 Dis. S. Pasqual Bailon, cf.
- 18 Dium. IV després de Pasqua. S. Felix de Cantalei, cf. i Santa Clàudia, mr.
- 19 Dill. S. Pere Celesti, p., i S. Iu, advocat.
- 20 Dim. S. Bernadí de Sena, cf., i S. Baldri, mr.
- 21 Dimec. S. Secundi, mr., i beata Maria del Socós.
- 22 Dij. Sts. Rita de Càssa, vídua, Quiteria i Julia.
- 23 Div. L'Aparició de Sant Joume, apòstol.
- 24 Dis. Stes. Afra, Lanana, Marviana i Palàdia, mrs.
- 25 Dium. V després de Pasqua. S. Gregori VII, p.
- 26 Dill. S. Felip Neri, cf. i dr., i S. Cleuteri, p. i mr.
- 27 Dim. S. Beda, venerable pre. i cf.
- 28 Dimec. S. Just, b., i S. Just, cf.
- 29 Dij. L'Ascensió de N. S. J. C. Sta. Teodòsia, mr.
- 30 Div. S. Ferran, rei d'Espanya, i S. Felix I, papa.
- 31 Dis. Sta. Petronella, vg. La Mare de Déu Reina de tots els Sants i Mare de l'amor formós.

OBRES DE MAIG, SEGONS PAL·LADI

En la creixent lluna de maig és bon temps per a arrancar les safraneres i ajuntar cabrons i cabres per a la cria. En el minvant és un temps admirable per a coure maons i teules i altres coses de fang, car fetes o cuites en aquest temps donen un resultat singular. Qualsevol malura o dany en els braços té gran perill en aquest mes. Leopold diu que si en aquest mes s'oïssin els primers trons—s'entén: de l'any!—signifiquen abundància d'aigües i manca d'aus, però molt de pa i llegums en el reialme on fossin oïts.

Sala i Giralt

*Novetats per a
Senyora*

JUNY

- 1 Dium *Infr. oct. de l'Ascensió.*
 2 Dill. La Mare de Déu de la Divina Gràcia. Ss. Marcell i Pere, mrs.
 3 Dim. S. Isac i Sta. Clotilde.
 4 Dimec. S. Francisco Caracciolo.
 5 Dij. S. Saaxo i Stes. Valèria i Marcia, mrs.
 6 Div. S. Norbert, b. i cf., i Stes. Càndia i Paulina.
 7 Dis. S. Sabinià, mr., i Sta. Gentvera, vg. i mr.
 8 Dium. Pasqua de Pentecosta. S. Salustia, cf.
 9 Dill. Ss. Prim i Felicià, mrs.
 10 Dim. Stes. Margarida, reina d'Escòcia, i Oliva, vg.
 11 Dimec. S. Bernabé, apòstol.
 12 Dij. S. Joan de Sabagun, confessor, i Onofre.
 13 Div. S. Antoni de Pàdua, cf., i Sta. Aquilina, vg.
 14 Dis. S. Basili el Magre, b. i idr.
 15 Dium, *I després de Pentecosta.* La Santíssima Trinitat, Sta. Vit, Modest i Crescència, mrs.
 16 Dill. Ss. Francisco de Regis, cfs., i Quirze, mr.
 17 Dim. Sta. Manuel, Sabèl i Ismael, mrs.
 18 Dimec. Ss. Marc i Marcellà, mrs., i Aman bisbe.
 19 Dij. Ss. Corpus Christi, Sta. Juliana de Falconeris, vg., i Ss. Gervasi i Protasi, mrs.
 20 Div. Sta. Florentina, vg., i S. Silveri, p. i m.
 21 Dis. S. Lluís Gonçaga, cf., i S. Paladí, b. — *Sol a Càncer, Estiu.*
 22 Dium. II. S. Pauli, b. i cf., i Sta. Consòrcia.
 23 Dill. Sta. Agripina, vg. i mr.
 24 Dim. La Nativitat de Sant Joan Baptista.
 25 Dimec. S. Guillem, ab., i Sta. Febrònia, vg. i mr.
 26 Dij. Ss. Joan i Pau, germans màrtirs.
 27 Div. El Sacratíssim Cor de Jesús. La Mare de Déu del Perpetu Socors i Ss. Zoilo, mr.
 28 Dis. El Puríssim Cor de Maria. S. Ireneu, b.
 29 Dium. III. S. Pere i S. Pau, apòstols.
 30 Dill. La Commemoració de S. Pau, apòstol.

O B R E S D E J U N Y . S E G O N S P A L · L A D I

En la creixent lluna de juny és bo, en les terres fredes, sembrar mill i panís, arrencar els alls, sembrar cols i demés plantes a fi de què resultin primerenques. Començat el mínvant, és bo collir i desgranar les faves, cigrons i altres llegums. Cal tenir compte de no regar en el mínvant les figueres, perquè així les figues maduren més aviat i es fan més grosses i més dolces. La llana que ara s'esquillà serà millor que en tot altre temps, per ésser més suada. Són perillosos en aquest mes les malalties dels pits, estómac i pulmó. Si els primers trons no fossin oïts fins en aquest mes, signifiquen abundor de pa i pesca i manca de fruita; inquietud de pobles i revingudes de rius—segons Leopold—en el realme on s'oïssin.

Darwin

Sastre

=
Feliç:
1883

O B R E S D E J U L I O L , S E G O N S P A L · L A D I

En la creixent lluna de juliol és costum de plantar les cols de cabdell, els naps i les esbergínies; és bo regirar la terra colgant-hi el gram, el qual no torna a nàixer com en altre temps. Les angines i malalties del cor, en aquest mes, són perilloses i, també, les purgues, les sangries, els banys i les dormides de la migdiada. Si en aquest mes s'oïssin els primers trons, és senyal de grans pertorbacions de reialmes, commocions de pobles, manca de pa i abundor de fruita

—segons Leopold—en el reialme on s'hagin fet sentir.

Francesc Llonch
Texts

A G O S T

- 1 Div. S. Pere ad vincula, i Stes. Fe, Esperança i Caritat, vgs. i mrs.
2 Dis. La Mare de Déu dels Angels, i S. Alfons Maria de Ligorí.
3 Dium. VIII. La invenció del cos de S. Esteve, protomàrtir i Sta. Lidia.
4 Dill. S. Domènec de Gusman, cf. i fdr.
5 Dim. La Mare de Déu de les Neus i Sta. Afra.
6 Dimec. La Transfiguració de N. S. J. C. i S. Just, mr.
7 Dij. S. Galetà, fdr., i S. Albert de Sicília, cf.
8 Div. S. Ciriac i comps, mrs., i S. Miró, bisbe.
9 Dis. S. Romà, soldat, i S. Ròstic, mr.
10 Dium. IX. S. Llorenç, mr.
11 Dill. S. Tiburci, mr., i Sta. Filomena, vg. i mr.
12 Dim. Sta. Clara, vg. i fdra., i Sta. Felicitíssima.
13 Dimec. Sts. Hipòlit i Cassià, mrs.
14 Dij. S. Eusebi i Sta. Limbàntia, vg.
15 Div. L'Assumpció de la Mare de Déu.
16 Dis. S. Joaquim, pare de la Mare de Déu.
17 Dium. X. S. Jacint, cf., i S. Liberat, ab.
18 Dill. S. Agapit, mr., i Sta. Elena, vda. emp.
19 Dim. S. Magí, mr., S. Març, cf., i S. Lluís.
20 Dimec. S. Bernat, ab. i dr., i S. Filibert, ab.
21 Dij. Sta. Joana Francisca de Freniot, vídua.
22 Div. Sts. Simforià, Fabricià i Zòtic, mrs.
23 Dis. S. Felip Benici, cf. — *Sol a Virgo*.
24 Dium. XI. S. Bartomeu, ap., i Sta. Aurea, vg.
25 Dill. S. Lluís, rei de França, i S. Gents d'Arlés.
26 Dim. S. Ceferi, p. i mr., i S. Simplicí, mr.
27 Dimec. S. Josep de Calassanc, fdr., i la Transverberació del cor de Sta. Teresa de Jesús, vg.
28 Dij. S. Agostí, b. i dr.
29 Div. La Degollació de S. Joan Baptista.
30 Dis. Sta. Rosa de Lima, vg.
31 Dium. XII. S. Ramon Nonat, card. i cf.

O B R E S D ' A G O S T S E G O N S P A L · L A D I

En la creixent i minvant lluna d'agost és bo afemar els camps que han de servir per a sembrar-hi blat i arrencar les cebes de guardar; si ha plogut és propi sembrar tramosos, rabes, naps i cols tardanes. En aquest mes és danyosíssima la companyia de les fembres, el sol de la migdiada i els banyes. Sense una grandíssima necessitat no es deuen donar purgues ni sangries. Si fos en aquest mes que es sentíssin els primers trons, signifiquen mortalitat de peixos i d'animals quadrúpedes; quietud i pau en les repúbliques i moltes malalties—segons Leopold—en el reialme on fossin oïts.

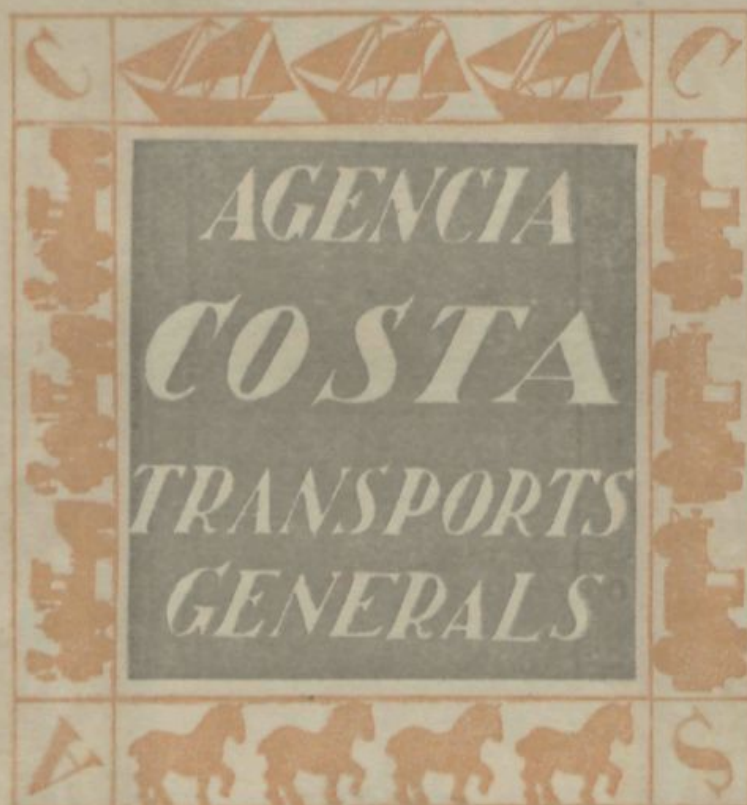
SETEMBRE

- 1 Dill. S. Gil, ab., i S. Llop, b.
- 2 Dim. S. Antolí, mr. i S. Esteve, rei i cf. — *Surt la Canícula.*
- 3 Dimec. S. Noni, i S. Simó Estilita.
- 4 Dij. S. Cast, mr., i Stes Cándia i Rosa de Viterbo.
- 5 Div. S. Llorenç Justinà, h., i Sta. Oبدúlia, vg.
- 6 Dís. Sta. Onesitor i Faust, mrs., i S. Vicents, pr.
- 7 Dium. XIII. La Mare de Déu de la Cinta.
- 8 Dill. La Nativitat de la Mare de Déu.
- 9 Dim. S. Gorgoni, mr., i S. Pere Claver, cf.
- 10 Dimec. S. Nicolau de Tolentí, conf., i Santa Pulquéria, emperadriu.
- 11 Dij. Sts. Proto i Jacint, germans mrs.
- 12 Div. El Santíssim Nom de Maria.
- 13 Dís. Sts. Eulogi i Amat, bb. i cfs.
- 14 Dium. XIV. L'Exalt. de la Santa Creu i S. General.
- 15 Dill. Els Dolors Gloriosos de la Mare de Déu.
- 16 Dim. S. Corneli, p., i S. Cebrí, b. i mr.
- 17 Dimec. S. Pere d'Arbués, mr., i la Impressió de les llagues de S. Francesc d'Assís.
- 18 Dij. S. Tomàs de Vilanova, b., i S. Ferriol, mr.
- 19 Div. S. Genet, Sta. Constança i Sta. Maria de Cervelló (vulgus del Socós).
- 20 Dís. S. Eustaquí i comps., mrs.
- 21 Dium. XV. S. Mateu, ap. i evang., i Sta. Iúgènia, mr.
- 22 Dill. S. Maurici i comps., mrs.
- 23 Dim. Sta. Tecla, vg. i mr., i S. Lli, p. i mr. — *Sol a Libra, Tardor.*
- 24 Dimec. La Mare de Déu de la Mercè.
- 25 Dij. S. Cleofàs, mr. S. Erculó, sold. mr.
- 26 Div. S. Cebrí, mr. i Sta. Justina, vg. i mr.
- 27 Dís. Sants Cosme i Damí, germans màrtirs.
- 28 Dium. XVI. S. Wenceslau, mr., i el beat Simó, cf.
- 29 Dill. La Dedicació de S. Miquel Arcàngel.
- 30 Dim. S. Jeroni, dr., i Sta. Sotia, vg.

OBRES DE SETEMERE, SEGONS PAL·LADI

En la creixent lluna de setembre és bo sembrar l'ordi, la civada i les faves; si durant el creixent hi hagués saó és bo sembrar el blat, sobre tot el candeal, i és molt bon temps per la sembra del lli en terreny secà. En el minvant és bon temps per a les veremes, divent tenir present que els raïms per a penjar deuen ésser collits a ple sol; poden ésser sembrades, també, les sements tresmesones. Finalment, durant tot el mes, és bo el sangrar-se i qualsevol mal en els ronyons és perillós. Si en aquest mes es sentissin els primers trons és senyal de sequedat en començar l'any i humitat en acabar-se; abundància de pa, però car; menaça de mort a la gent popular—segons Leopold—en els reialmes on els trons bagin estat oïts.

OCTUBRE

- 1 Dimec. El Sant Angel Custodi i Sant Remigi, b.
 2 Dill. Els Sts. Angels de la Guarda i S. Leodegarí.
 3 Div. S. Candi, mr., i S. Grau, ab.
 4 Dls. S. Francesc d'Assís, cf. i fdr.
 5 Dium. XVII. S. Froilà, b., i S. Plàcid, mr.
 6 Dill. S. Bru, fdr., i S. Enill, mr.
 7 Dim. La Mare de Déu del Roser. S. Marcell, p.
 8 Dimec. Sta. Brigida, vda., i Sta. Reparada, vg.
 9 Dij. S. Denis, b. i mr., i Sta. Públia, abadessa.
 10 Div. S. Francesc de Borja i S. Lluís Bertran, confs.
 11 Dls. S. Nicasi, b. i mr., i Sta. Plàcida, vda.
 12 Dium. XVIII. La Mare de Déu del Pilar de Saragossa, La Mare de Déu del Roser.
 13 Dill. S. Eduard, rei i conf., i Sta. Celedonia, vg. i mr.
 14 Dim. S. Calixte, p. i mr., i Sta. Fortunata, vg.
 15 Dimec. Sta. Teresa de Jesús, vg. i ldra.
 16 Dij. S. Gal, ab., i la Beata Maria de l'Encarnació, vg.
 17 Div. Sta. Eduvigis, vda., duquessa de Polònia.
 18 Dls. S. Lluç, evang., i Sta. Trifònia, mr.
 19 Dium. XIX. S. Pere d'Alcàntara, cf.
 20 Dill. S. Joan Cançí, confessor, i Sta. Irene, verge.
 21 Dim. Sta. Ursula i comps., vgs. i mrs.
 22 Dimec. Sta. Maria Salomé, vda., i Sta. Còrdula.
 23 Dij. S. Pere Pasqual, b. i mr., i S. Joan Capistrà, confessor. — *Sol a Escorpi.*
 24 Div. S. Rafel Arcàngel, S. Bernat Calvó, b. i cf.
 25 Dls. Ss. Crispí i Crispinià, mrs., i Sta. Dària.
 26 Dium. XX. S. Evarist, papa i màrtir, i S. Lluçia, mr.
 27 Dill. S. Vicents, mr., Sra. Sabina i Cristeta, màrtres.
 28 Dim. S. Simó i S. Judes Tadeu, apòstols.
 29 Dimec. S. Narcís, b. i mr.
 30 Dij. Ss. Claudi i Marcell, mrs.
 31 Div. S. Quintí, mr.

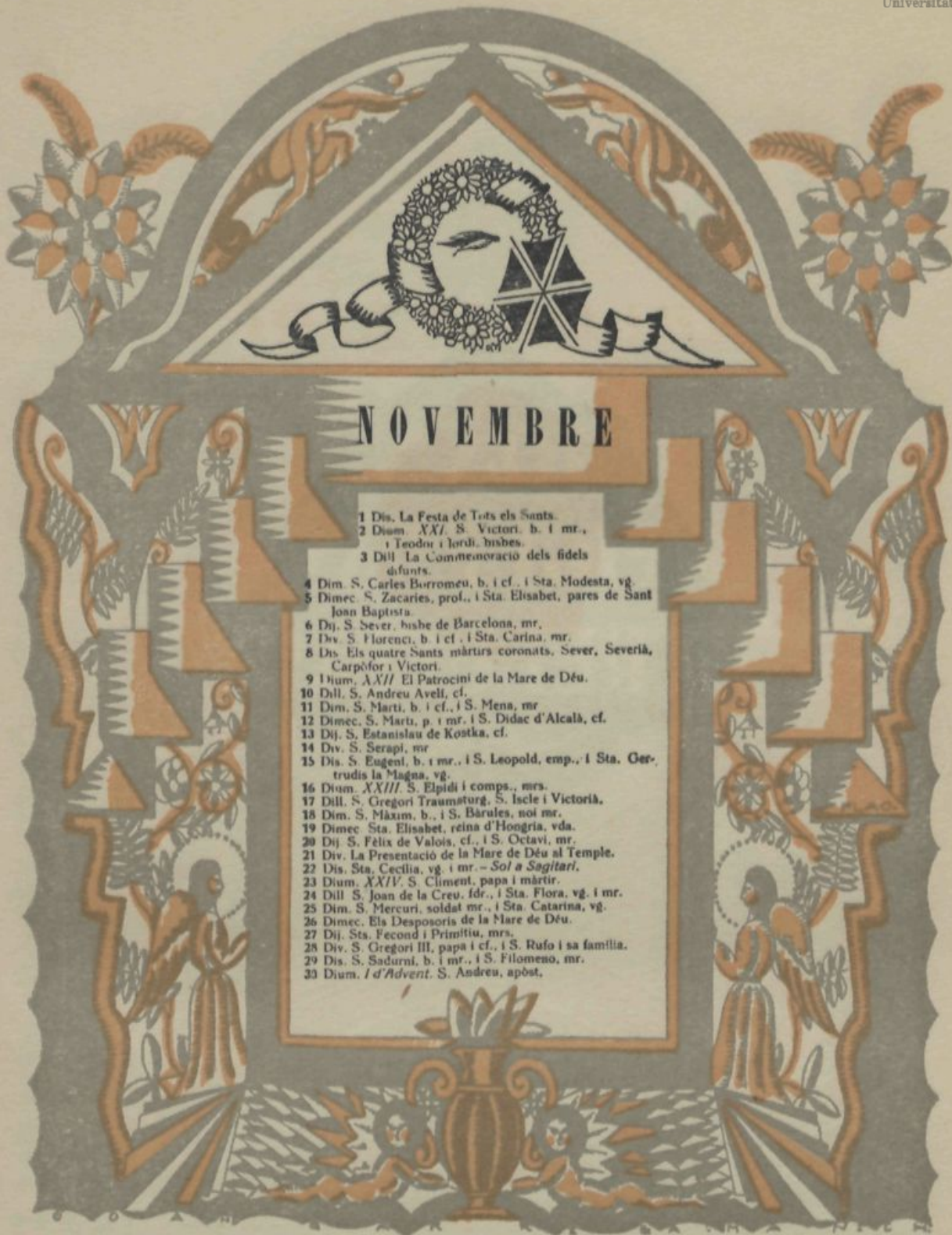
OBRES D'OCTUBRE, SEGONS ABENCENIF

Durant aquest mes cal elaborar l'oli de taula i veremar en els llocs eixuts i tardans; és bona avinentesa per a sembrar tot gènere de graus farinosos. Cal fer la collita d'aglaus, castanyes, avellanes, nous, magranes i codonys; es poden plantar cirerers, pruners, perers i pomers. Finalment, les llagues en aquest mes són difícils de curar i més, encara, les xacres en parts ocultes. Si fossin sentits en aquest mes els primers trons, senyalen tempestes de vents i commocions en els aires, manca de pa i fruita, poca verema i mort de peixos i ramaderia—segons Leopold—en els reialmes on haguessin esclatat.

CARLES FULLOLA

JOIELLS D'ART

NOVEMBRE

- 1 Dis. La Festa de Tots els Sants.
2 Dium. XXI. S. Victori. b. i mr.,
i Teodor i Jordi, bisbes.
3 Dill. La Comemoració dels fidels
difunts.
4 Dim. S. Carles Borromeu, b. i cf., i Sta. Modesta, vg.
5 Dimec. S. Zacaries, prof., i Sta. Elisabet, pares de Sant
Joan Baptista.
6 Dij. S. Sever, bisbe de Barcelona, mr.
7 Div. S. Florenci, b. i cf., i Sta. Carina, mr.
8 Dis. Els quatre Sants màrtirs coronats, Sever, Severià,
Carpòfor i Victori.
9 Dium. XXII. El Patrocini de la Mare de Déu.
10 Dill. S. Andreu Avell, cf.
11 Dim. S. Martí, b. i cf., i S. Mena, mr.
12 Dimec. S. Martí, p. i mr., i S. Didac d'Alcalà, cf.
13 Dij. S. Estanislau de Kostka, cf.
14 Div. S. Serapi, mr.
15 Dis. S. Eugeni, b. i mr., i S. Leopold, emp., i Sta. Ger-
trudis la Magna, vg.
16 Dium. XXIII. S. Elpidi i comps., mrs.
17 Dill. S. Gregori Trausmurg, S. Iscle i Victorià.
18 Dim. S. Màxim, b., i S. Bàrúles, noi mr.
19 Dimec. Sta. Elisabet, reina d'Hongria, vda.
20 Dij. S. Felix de Valois, cf., i S. Octavi, mr.
21 Div. La Presentació de la Mare de Déu al Temple.
22 Dis. Sta. Cecília, vg. i mr. - *Sol a Sagitari.*
23 Dium. XXIV. S. Climent, papa i màrtir.
24 Dill. S. Joan de la Creu, idr., i Sta. Flora, vg. i mr.
25 Dim. S. Mercuri, soldat mr., i Sta. Catarina, vg.
26 Dimec. Els Desposoris de la Mare de Déu.
27 Dij. Sta. Fecond i Primitiu, mrs.
28 Div. S. Gregori III, papa i cf., i S. Rufo i sa família.
29 Dis. S. Sadurni, b. i mr., i S. Filomeno, mr.
30 Dium. I d'Advent. S. Andreu, apòst.

OBRES DE NOVEMBRE, SEGONS ABENCENIF

En aquest mes se solen llaurar els camps i terres que hi ha herbota, a fi de què es perdi per a no néixer més. En la minvant del present i del pròxim mes és bon temps per a fer feixines i tallar fusta per a obrar. Finalment, aquest mes és bo per a banys i sangries i per a curar tot altre mal; el mal a les cames resulta, en canvi, perillós. Si els primers trons fossin esclatats en aquest mes, diu Leopold que signifiquen manca de bestiar de llana, abundància de blat, benhaurança i alegria en els homes; farà bon temps i caurà l'aigua amb molt de profit, per més que les fruites cauran abans d'hora, en els reialmes on s'havessin sentit els trons.

DESEMBRE

- 1 Dill. S. Eloi, b i cf., i Sta. Natàlia.
 2 Dim. Stes. Bihiana, Adriana i Aurèlia, mrs., i Santa Elisa, monja.
 3 Dimec. S. Francisco Xavier, cf., i Santa Magina, màrtre.
 4 Dij. S. Pere Crisol i Sta. Bàrbara, vg. i mr.
 5 Div. S. Sabat, ab., i Sta. Crispina, mr.
 6 Dis. S. Nicolau de Bari, arquebisbe de Mira.
 7 Dium. *II d'Advent*, S. Ambrós, b, i dr., -i, B.
 8 Dill. La Immaculada Concepció de la Mare de Déu.
 9 Dim. Sta. Leocàdia, vg. i mr.
 10 Dimec. La Mare de Déu de Loreto i Sta. Eulàlia de Mérida, vg. i mr.
 11 Dij. S. Damas, p. espanyol.
 12 Div. La Mare de Déu de Guadalupe, de Mèxic.
 13 Dis. Sta. Llúcia, vg. i mr.
 14 Dium. *III d'Advent*, Sts. Nicasi i Pompeu, bb.
 15 Dill. S. Cusebi, b. i mr.
 16 Dim. Sta. Albina, vg. i mr., i Sta. Adelaida, emp.
 17 Dimec. S. Llützer, b, i cf., i Sta. Bibina, vg. i mr.
 18 Dij. La Mare de Déu de l'Esperança o de la O.
 19 Div. S. Nemesi, mr., i Sta. Fausta, vg. i mr.
 20 Dis. S. Domènec de Sila, ab.
 21 Dium. *IV d'Advent*, S. Tomàs, ap., i S. Severià, b.
 22 Dill. Sts. Zenón, Demetri i Fluvià, soldats mrs. - *Sol a Capricorn, Hivern*
 23 Dim. Sta. Victòria, vg. i mr., i S. Sèrvol, paralític.
 24 Dimec. S. Delfi, b. - *Vista general de presons*
 25 Dij. La Nativitat de N. S. J. C.
 26 Div. S. Esteve.
 27 Dis. S. Joan, ap. i evang.
 28 Diu. Els Sts. Innocents mrs.
 29 Dill. S. Tomàs, arquebisbe de Cantorbery, mr.
 30 Dim. El trasllat de Sant Jaume, apòstol.
 31 Dimec. Sant Silvestre, papa, i Sta. Coloma, vg.

OBRES DE DESEMBRE, SEGONS PAL·LADI

Per més que sigui veritat que en aquest mes són poques les labors del camp, en les hortes es podrà plantar tota cosa per a ésser collida a la primavera. La fusta que es talli en la minvant serà molt durable. El que sigui curiós i bon pagès no li mancarà què fer; així pot recollir fems, aixafar espart, fer cordes i adobar i netejar botes i portadores. Les xacres en els genolls, en aquest mes són perilloses. Si durant el present mes es sentissin els primers trons, senyalen pròspera salut, bon any y pau i concòrdia en els homes - segons Leopold - en el reialme on hagin esclatat.

(Del «Llunari i pronòstic perpetu, general i particular», compost per Jeroni Cortès, - Segle XVIII.)

P. ASTALS
MOBLES i DECORACIÓ

Manresa, 9

Medalla de plata
a l'Exposició del Moble
Barcelona
1923

El Maniàtic

EN Pau de l'Om no era pas poeta, ni naturista, ni, tampoc, tocat de morbosis cubística. En Pau de l'Om era, simplement, un maniàtic. I no he dit que fos supersticiós, perquè, essent-ho, hauria perdut l'originalitat de les seves manies, de les quals hom diria que n'estava orgullós. Grandassot com era, herculi i ros, d'un ros de panotxa, sota l'emparrat de les seves celles hi havia emplaçada la incubadora dels absurdes més extremats — cal fer constar que, de noi, l'empenta de la seva fantasia ja havia traspassat l'ample límit de la lògica i de la raó. I això és tan ver, que hauria estat cosa de riure observar les seves característiques gestes i les seves estrafalàries empreses, si, ben sovint, aquelles manies no haguessin portat un ròssec de neguit i de temença pels que, d'aprop o de lluny, amb ell convivia.

Aquella nit — la nit de la qual us vull parlar — no altra cosa que la enllexiuada blancor dels vells llençols, havia ferit la ment del roig mossetàs i, bo i lliscant les hores, una nova mania li privava l'embolcallament

de la son. No ho he dit prou bé, encara; la insòlita obstinació d'aquella nit hivernenca consistia en no vulguer dormir, en fer desacat al natural cansanci de la llarga jornada i permanèixer despert, ben despert, fins que el sol acolorís novament les coses de la terra i l'activitat tornés a ella. A En Pau de l'Om no li venia de bon grat el renunciament de les hores fosques perquè, aquestes—deia ell—amb les del dia, van sumades a la total permanència de l'home entre els homes; i, per això, obrí de bat a bat la porta de les seves cavil·lacions tan bon punt apagà l'espelma. El somni—deia—no és res més que la mort transitòria, sota la freda mortalla dels llençols. Dins la negror de la cambra buida, la imatge dels objectes que la memòria reté, s'emboira, es desenfoca i l'esguard resta, insistent, en un punt invisible que s'allunya i s'ageganta i és quiet i desert, talment una carretera infinita que, ruixada de lluna, pateix la feréstega espessor d'un bosc mai petjat i pròdigament tupit per a encauar-se a l'encalixat horitzó. Els sentits s'entorpeixen, la susceptibilitat s'agrisa, els muscles devenen lassats i hom acaba deixant de ser. El seny, la fermesa, el delit, l'esma, tot s'esfuma, per a abandonar-se a certa confiança imprudent posada a mercè de tota possible malvestat. L'atleta mateix, dissipat per la influència del somni, va a raure a una feblesa d'infant. Som i no som. Ni sisquera ens és donada cap garantia de despertament, de revifalla, i en aital avinentesa sembla oferir-nos el capriciós atzar, de manera sorda i suau, l'hora de fer etern el nostre somni. Dormir és renunciar a tota manifestació vital conscient; és deixar de ser. És entregar-se. És allunyar-se; fugir de si mateix. És lliurar-se l'esperit.

Fent aquestes i altres disquisicions, ben aprop de mitja nit, l'infeliç maniàtic suava gel. Arraulit de por, protestava íntimament de la rutina del repòs quotidià i amb obstinada dèria espolsava els parpres, mentre el seu cap de panotxa giravoltava pel coixí fiblat per aquella torturant angoixa. Quan el fatic estava a punt de fer-li perdre la serenor—especial serenor d'home anormal—, un formidable batec al cor sotraguejava de cap a peus la seva còrpora gegantina i, desvetllat, amb una irreverent grapada esquivava el pes de la roba que li oprimia el pit i semblava, sinistrament, voler cobrir fins la seva gola. Llavors, fatigat, veia que cert respir, fondo i calent, havia eixugat la seva boca i que les inflades venes frontals emprenien una trotada de fortes i bronzentes pulsacions. Veritablement, En Pau de l'Om aquella nit havia arribat allà d'enllà, com mai, encara. La por d'adormir-se l'havia enfebrat, obligant-lo a un constant barboteig amb música de bronquis i, de les dotze ençà que, amarat d'estranya suor, tot el seu organisme era un nirvi, oi més quan la horrible quimera semblava engrescar-se pel fort xerrisqueig de les seves

dents. La nit, amb tot, avançava impassible, indiferent. I el maniàtic pensava, patètic, que la presència mai glatida de la pàl·lida Mort, deu advertir-se, precisament, d'aquella faisó.

L'estança era de dimensions desmesurades, però el nostre heroi, des del seu jaç desgarbat, vegé, farcit d'astorament, com un esquitx de llum incerta escupit a la paret per una escletxa del balcó—no ho sabré pas explicar!—, poc a poc, amb misteriosa pausa, prenia formes variants i que, a l'últim, una visió impalpable i fosforescent, com d'un bruixot esgarrifós de ratlles grecoromanes, en sorgia de sobte. Aquella indefinida aparició, blanca, freda, muda, restà uns minuts immòbil en el recó indicat i, a la fi, se'n despreguà contorsionant-se bojament sota un ritme enquimerat i un profund silenci de tomba; el rellotge s'havia parat tot d'una fins que fixà les evolucions exòtiques vers el llit electrilitzat. En Pau de l'Om no es movia gens ni gota, llevat de l'anonadable tremolor que el dominava. El pànic fins arribà a privar-li l'intent de moure's, i acabà per anul·lar-lo completament quan vegé que l'horrend fantasma s'abocava damunt seu i que amb cínica complaença el mirava fit a fit, tan fit a fit i tan a prop que aconseguí cremar-li els ulls i cloguent-li, satisfet, les parpelles amb una lleu bufada d'alè de gèbre, sentí vagament com li parava el pols i li esqueixava el pit per a endur-se-li l'ànima...

...i també que per espais de fosca i de condemna l'espectre volava, volava...

.....

El maniàtic s'havia adormit.

J. SANLLEHÍ ALSINA.

SI SEGUIU

A Q U E S T A   S E N D A . . .

—Si seguiu aquesta senda no us podeu equivocar,
traspassada la riera ja s'albira l'alzinar;

agafeu la davallada per un caminet joliu
fins trobar una masia que a l'aprop xarbota el riu;

en passar després per l'horta trobareu el fontinyol:
aigua fresca i regalada i un recer lliurat de sol;

avançant per la solana, el trescar serà lleuger
i veureu al lluny l'ermita aixecada al roquisser

i seguint arran de vinyes, ascendiu fins al pujol
amb un cant sonor als llavis amarats de vent i sol;

quan sereu a les garrigues interneu-vos bosc endins
i en emprendre la drecera no us caldran pas els camins,

que la ruta no és incerta amb el pas dels llenyaters
i la veu enrogallada dels intrèpids carboners;

quan sigueu a la carena ja s'albira el poble humil
que en la fresca sotalada és placèvol i tranquil,
i baixant per la costera, fins al flanc del rierol,
trobareu l'hostal de sobte en tombà el primer revolt;
en les amples finestrades hi floreixen els clavells,
s'hi aboquen les fadrines i s'hi apropen els ocells
i en passar davant la porta, si tusteu, incontinent
us daran franca l'entrada i us daran recolliment
i una taula proveïda i un recer per sojornar...
Si seguïu aquesta senda no us podeu equivocar.

RAMON RIBERA.

Ballmanetes

Al meu bon amic
Rnt. P. Ramon Hostench, escolapi.

Chor d'infants

And.^{te} energico

Piano

Ball ma ne tes, ball ma ne tes tu que
les tens bo ri que tes. Ball ma ne tes dol ga ment, mans mes fi nes que l'ar.

mf

poco rall.

Per a finir

Se.

se...ran e...lles be...lles mos...tres de la

cantando

nos...tra ci...vil...tat?

D.C.

D.C.

J. Gros

1-1-24

I

Ballmanetes, ballmanetes,
tu que les tens boniquetes.

Ballmanetes dolçament,
mans més fines que l'argent.

Seran elles belles mostres
de la nostra civilitat!

II

Déu-vos-guard, manetes blanques,
Déu-vos-guard, ditets rosats!...

Nostres mans sien ben franques
a les bones amistats.

De la gràcia i gentilesa
sien elles clar espill:

primfilem la llur bellesa
i de nostre gest el brill.

III

Dolces mans, enlaire! enlaire!
Aixequen-vos, dolces mans!

Aixequem-les amb bell aire
per saber com ens fem grans.

fem aixís amb les manetes,
aixequem un pont d'argent

i passarem de puntetes,
passarem folgadamment!

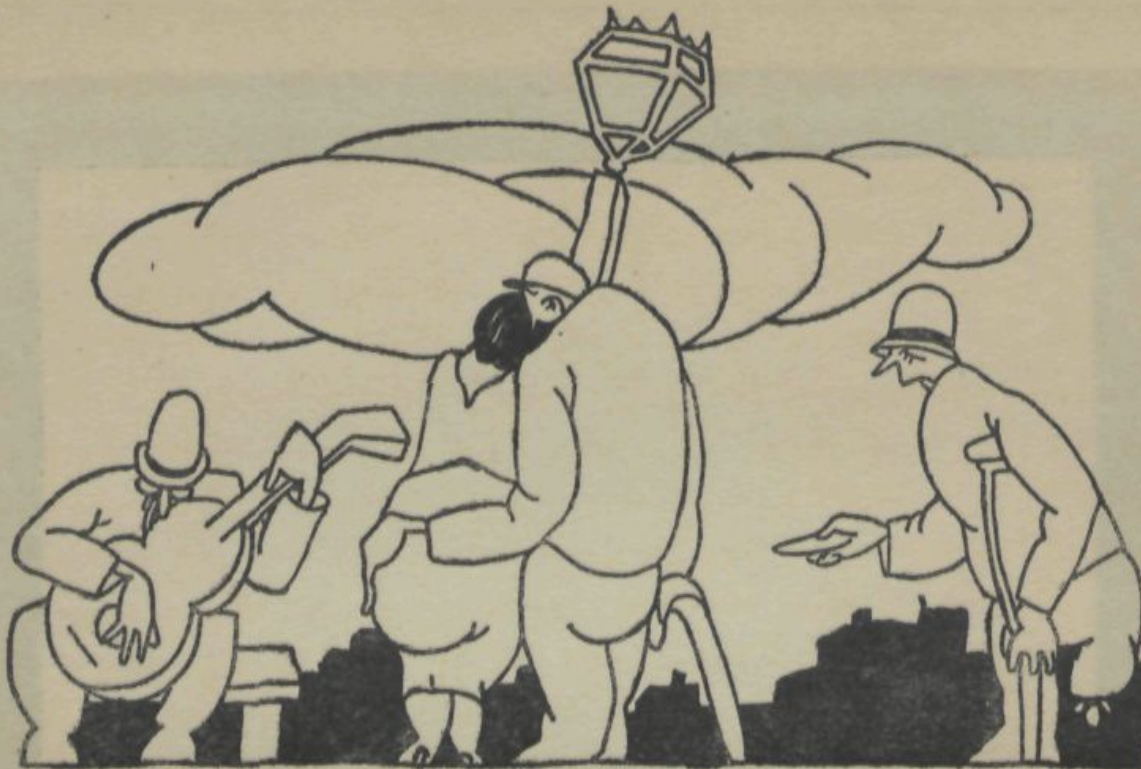
Josep Gros, pare.

SANT PERE SACAMA

Oli per
JOAN VILA

ELOGI DELS FANALS

Si no s'ha escrit s'hauria d'escriure l'elogi dels fanals que ens donen la llum per mitjà del gas, la matèria i l'objecte dels quals se'n van, evidentment, cap a la posta, envers les nits perpètuas que ells durant mig segle han procurat il·luminar.

No hi ha res tan desolat com aquests llums en el silenci de la nit. Com que la seva claror no és productiva, semblen abandonats a llur pròpia força i ens resulten malaltissos, consirosos, desconhortats per qui sap quines sofrènces. Tots tenen un poema secret, una vida íntima tan heroica de viure com difícil d'explicar. Un llum que vulgui ésser llum, que vulgui complir llur comès, i

més si és per un fluïd tòxic com el gas, necessita qui-sap-lès manufactures per a endegar-lo: qui l'aparelli, qui li fregui els vidres, qui li reconegui el flam incandescent, qui li mudi la fràgil camiseta, qui l'encengui quan es faci nit i qui l'apagui quan es faci clar... I la seva importància com a servei públic és relativa, perquè no és per la claror que llencen, sinó per l'ombra que destrien i la penombra que agombolen. ¿Compreneu el desig d'uns enamorats, per exemple, festejant lluny del fanal perquè no els reconeguin? Si no fos el fanal ells no podrien pas romandre tendrívola-ment en amorós col·loqui. I la confiança que desperten en els transeunts mateixos, no és senzillament corprenedora? Penseu en una nit sense la seva llum i la ciutat devindrà una necròpolis on les portes tancades i barrades seran com ninxos aparedats i, quan són encesos, malgrat que llur claror sigui macilent, hom creu que aquella llum és prou eficaç per evitar possibles malifetes, encara que siguin distribuïts per mètode municipal i economitats per contracte, que és com dir sense abundància, perquè del contrari, hauria d'eixir algú en determinades hores de la nit a estrènyer les aixetes.

La seva claror no és pas, tampoc, una cosa uniforme, estricta i esplendent. Hom ha vist la més variada gama de colors derivats del seu blanc central. L'un té la claror lletosa, l'altre oscil·la entre el rosa i el blanc, alguns semblen submergits en un bany d'orxata, n'hi han que al volt tenen una opaca irradiació o un vora-viu moradenc i a voltes se'ls veu en llargs sanglots, encendre's i apagar-se en un panteix asmàtic per a justificar la seva indecissió lluminosa...

Els fanals són els fidels companys dels noctàmbuls. Ells emmenen les passes llurs, i a cada interval fosc que separa un fanal de l'altre, el noctàmbul mira el redós il·luminat que se li apropa com una faixa protectora contra enemics invisibles. I el fanal que sap que aquesta és la seva missió, es queda sol i llavors, més sol que mai, dintre la vitrina quatravada, amb el braç de metall que s'estén fora del xopluc de les teulades, forma una filera de llanternes suspeses per fils invisibles.

La seva feblesa llumínica i els talons de goma tenen un punt de connexió que sembla inversemblant. Ningú sap fins on pot arribar un hom que usi talons de goma caminant en espais poc freqüents del llum: pot arribar sense fer soroll inclús a fantasma, per a certs esperits pusil·làni-

mes que a la nit també corren. I els fantasmes, a la nit, després dels vigilants nocturns, són els sers més noctàmbuls que es coneixen...

Jo estimo aquests fanals de gas per tot aquest misteri que enclouen. Diria's que són llums de conte, llums de novel·la romàntica, tràgicament episòdica. En canvi, l'electricitat és més científica, més entesa en l'art de la il·luminació, i un home sol pot decretar la llum i manar la foscor al seu albir. I penseu quin conflicte més paorós no esdevindria d'apagar tots els llums públics de gas a mitja nit, inclòs per als propis fanalers, ja que a mesura que els anirien apagant es quedarien tan a les fosques que restarien perduts en la vasta ciutat. La única raó que existeix per a apagar-los és fer-ho ja a l'albada, quan la seva llum esdevé irrisòria, esmorteïda; llavors se'ls ajuda a bé morir.

Suprimir els fanals és suprimir tota una tradició que deu ésser respectada. És l'encís de la vellúria que ens fa conèixer el valor de la civilització. Per a un nou servei d'il·luminació, ultra costoses despeses d'instal·lament, fóra necessari esmerçar molt de temps estudiant la confecció d'un immens astre de cel·luloïde a semblança d'un sol enorme que il·luminés les nits clares i les nits fosques, que avergonyís la lluna i que si no tingués molta poesia fos eficaç i apte per veure'ns-hi abastament en les hores nocturnes.

JOAN PUIG.

Clixé Marius Vilatobà.

ANY NOU

*Cada any, quan tornes amb bolquers de neu
d'un nou infant em duus la joia clara
i un solc perfils en el rostre meu.
Així una dona cada cop que és mare
sent dintre el pit una suau tebior
que és amor maternal i és esperança ;
... prô del seu cos gentil la formosor
a cada infant novell va deformant-se.*

JORDI PONS.

OH, LA CIÈNCIA!

EL senyor Pepet — així l'anomenava tothom — havia tingut la felicitat d'eixir en vida de la greu malaltia que per espai de llargues setmanes l'havia retut al llit, tement-se d'un moment a l'altre un desenllaç d'aquells que deixen record amarg a «La Vanguardia».

Havia estat tan insospitat el seu salvament que, molts amics que el vegeren després, oïren mantes voltes com els seus llavis prometien que els anys que li restaven de vida els consideraria com una propineta i que, com a tal, volia gastar-la i emprar-la lo més alegrement possible.

Naturalment, després d'una tan forta malaltia, quedà llarg temps en una anguniosa postració, en una immensa debilitat, en una completa anul·lació de forces i en un esllanguiment corprenedor.

Començà prenent aigües bullides, vegetals, reforçants, tònicos, alguna sopa i anà millorant amb qualque peixet i una mica de carn blanca, fins que, al fi, el senyor Pepet es vegé les orelles, com ell humorísticament deia. L'ocell tornava a redreçar el seu caparró per a emprendre de nou la volada vers la llum, cap a la vida, que novament se li obria esplendorosa després de tant temps de tenir-la tancada i a punt de perdre'n la clau.

El malalt desahuciat, començava a ésser altra vegada el senyor Pepet.

***

Vagi en compte! —li digué llavors el metge de capçalera.— Pensi en la malaltia que està acabant de passar i no vulgui fer el valent, que el seu cos no és prou fort i qualsevol disbauxa el tiraria a perdre. Molt de compte amb tot: amb el menjar, amb el beure, amb els aires, amb el retirar tard, és a dir, amb tot. Vostè deu imposar-se un règim de vida i no moure-se'n. Jo li aconsello que no mengi coses fortes ni abusi de vins ni de licors. Amb preferència mengi verdures, begui aigua mineral i retiri dejorn, que els aires de nit tenen males passades. Ah!, després de dinar, un cigarret i prou! Sobre tot! Aquesta és la meva darrera paraula, del contrari, no responc de vostè.

Després d'escoltada aquesta lletania desconhortadora, el senyor Pepet quedà llarga estona trist i pensatiu. I es deia: —¿I per això m'he salvat? ¿Per a menjar verdures, beure aigua i no puguer sortir de nits? Quina manera més galdosa de derrotar la propina! Però, què hi farem! Pacència! Després d'un temps en ve un altre i quan torni de nou a ésser el què era, llavors ja faré la pau.

Ah! —es digué ell, també,— quines coses més estranyes té la ciència; després de dinar, un cigarret i prou. A veure què té més això del cigarret! Però, en fi; el doctor ho ha ordenat i ho complirem. Ell deu saber el per què. I restà confiat, però fortament intrigat.

***

Passaren unes setmanes i el nostre heroi suportava amb veritable estoïcisme el règim de vida imposat. I la veritat era que se li coneixia; anava agafant colors, es sentia més àgil, tenia més força; és a dir, es reintegrava a la vida normal.

El doctor, satisfet per aquell resultat, li anava fent visites periòdiques i cada dia el trobava millor. En anar-se'n, sempre li feia el mateix comiat: —Sobre tot! cregui'm; per ara, no es mogui de la vida que porta, que va molt bé.

—I el cigarret?—preguntava anguniós el senyor Pepet.

—Per ara, continuï igual. Un després de dinar i prou.

***

Passaven uns dies i el senyor Pepet insistia: —I el cigarret?

—El de després de menjar i cap més, per ara.

***

Transcorrien uns dies més i altra volta la pregunta: —¿I el cigarret?

—Sí, home! Prengui un xic de paciència, que al fi i al cap és per un bé seu.

***

Tant i tant l'arribà a capficar el ditxós cigarret, que un dia s'atreví a preguntar al doctor:

—*Escolti: que ha de durar molt això del cigarret?*

—Ditxós vici! Reporti's uns quants dies! Ja podrà fumar més després, si vol. Es coneix que vostè és un fumador obstinat!

—Qui? Jo?—preguntà tot esverat el senyor Pepet. No ho cregui pas!

—Com que veig la seva insistència de cada dia!

—És que era per a preguntar-li si podia deixar-me'n...—gosa a contestar, consirós, el senyor Pepet.

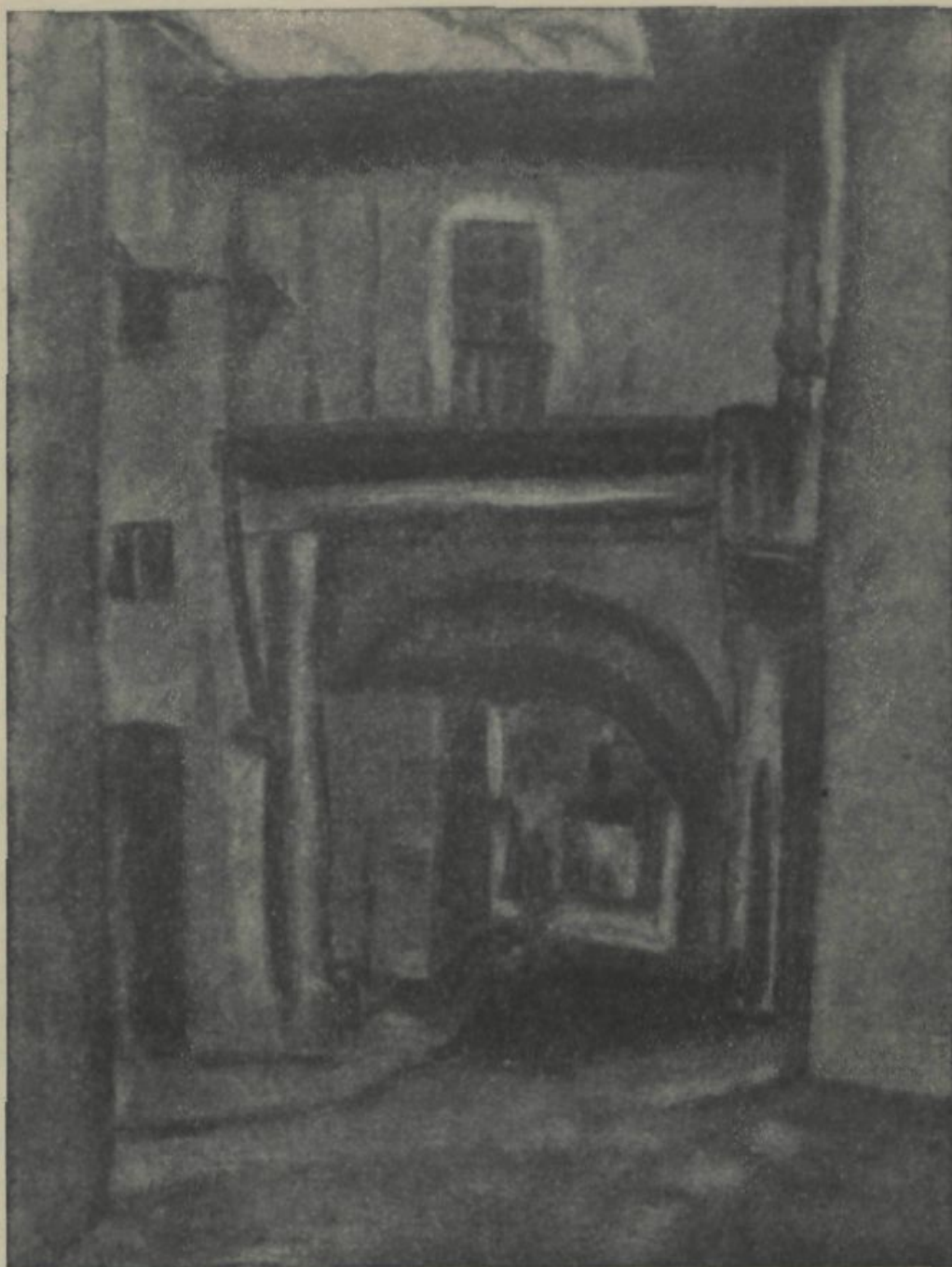
—Sí, home! Ja ho crec! De primera! I doncs, que no se li posa bé?

—Cah, de cap manera! Que no veu que no havia fumat en tota la meua vida! Cregui que me'l fumava ben bé per força!

J. SERRACANT MANAU.

CARRER D'ORGANYÀ

Carbó per
J. BASSA RIBERA

HISTÒRIA I ARQUEOLOGIA

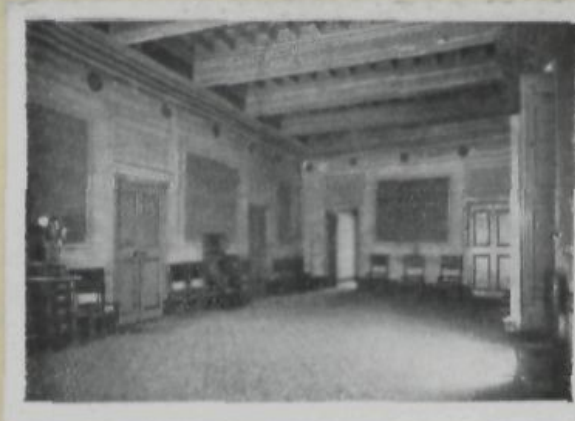
UNES més que altres totes les poblacions procuren de lluir son patrimoni arqueològic. Nostra ciutat en té poc, però ben interessant per als amadors de l'antigor.

L'arqueologia va lligada amb l'història de la qual n'és el llibre gràfic on s'hi enclou l'esperit i mostra les civilitzacions que ens han precedit, cosa que no pot trobar-se en pergamins ni escriptures.

L'arqueologia de nostra ciutat va completament d'acord amb la seva història, per cert bastant confusa i la qual s'aclareix molt en comparar-les.

De l'època geològica s'han trobat fragments d'animals fòssils en capes subterrànies que demostren clarament les colvulsions de nostre terer; i són de l'època prehistòrica varis enterraments posats al descobert en fer la valla del tren elèctric, entre l'estació Sant Quirse i nostra ciutat.

La població d'Arrahona, situada en el pla de la Salut, ens ofereix exem-

plars de ceràmica romana molt caracteritzada, tant en quantitat com en qualitat, junt amb alguna moneda, un anell d'or i uns vidres amb relleus i

esgrafiats, coses que ens donen la possibilitat de què els arrahonesos vivien, tal volta, amb relatiu luxe i, per tant, podien tenir alguna importància dins la comarca laletana, afinant-se això amb el fet de veure el nom d'Arrahona en l'itinerari desde Gades a Roma que fou gravat en un vas d'ofrena trobat en les termes de Vicarel'lo a Itàlia.

Després ni la història ni l'arqueologia ens deixen, per ara saber res de nostres avantpassats, fins a mig segle X en què algun document parla del Castell d'Arrahona; de l'església de Sant Fèlix del ma-

teix nom no se'n parla fins al segle XI.

Estem, doncs, dins l'època romànica de la que en resta part de l'església de Sant Fèlix d'Arrahona, la memòria d'uns fonaments trobats fa poc de la primitiva esglésiola de Sant Salvador i tot el conjunt de la de Sant Pau de Riusec. La primera serveix avui de barraca a una vinya, la segona ha desapare-

gut per complet i l'altra podem veure-la encara amb severitat desafiant el temps.

L'esglésiola romànica de Sant Salvador, suara trobats sos fonaments, fou sens dubte l'existent en 1403, la qual, resultant insuficient degut a la unió amb la parròquia de Sant Fèlix d'Arrahona, el Visitador del Bisbat manà que es fes més gran dins el termini de quatre anys; no obstant no s'inaugurava, encara incompleta, fins al 1.er d'agost de 1420, diada de la festa major, pel bisbe Sopera.

La nova església era d'estil gòtic; la romànica, situada a l'altra part del riu, comença a quedar abandonada. L'actual absis de la capella del SS. Sagrament és el mateix de llavors, en el que hi podem admirar, encara, tres elegants finestrals. La façana s'esqueia aproximadament al mig de la nau principal de l'actual nou temple (segons observacions practacades durant l'enderroc de l'anterior) i mirant al carrer de Sant Quirse. Deuria tenir un portal esplèndid que més tard fou enderrocat per engrandir l'església, tal com la trobarem l'actual generació, per quant en desfer ses parets per substituir el temple cremat, foren trobats varis fragments admirables per sa elegància d'estil. Consistia en unes columnetes esstriades amb delicats capitells, coronat per un timpà guarnit amb fulles d'acant, al mig del qual hi deuria haver la Verge qual reproducció podem veure cí damunt. Tots aquests fragments trobats els guarda el Mu-

seu Municipal de nostra ciutat.

No sols el temple feia honor a l'època, doncs de la casa del Paborde se'n guarda, en el mateix Museu, un finestral del segle XV igual a altre que podem veure mig tapat en el carrer de Fortuny, qual façana, amb son ample portal d'airo-

terístic dels segles XVII i XVIII, trobant-s'hi varis estils reunits, fruit d'altres tantes generacions que l'han habitada. En una llinda de l'interior hi trobem gravada, al redós d'un escut amb emblema religiós, la data 1578. En la clau de la volta de son oratori hi ha esculpit un magnífic Sant Jordi i el decorat de les habitacions està en molt bon estat.

Exemplars de llindes en tenim altres en el carrer de Sant Quirse, en la casa que fou del notari Tristany (1624) i també en el carrer de Gràcia, en el finestral de la que fou casa de la vila (1602), potser el més interessant de tots. És d'estil barroc amb l'escut de la vila terminat amb una creu (vegí's el frís del començament del present article) que duu la següent inscripció: *Jesus est amor meus — et Maria mater eius*.

En el carrer de Fortuny hi ha altra llinda barroca corresponent a l'escut de la casa Calders, sostingut per dos angelets de molsudes carns.

En el Museu Municipal hi ha un frontal Renaixement procedent de la casa Catasús amb dos escuts voltats de fullatge, amb un ca a l'un i tres petxines a l'altre.

Finalment són varis els esgrafiats que adornen algunes cases del segle XIX; en una d'elles s'hi veu l'any 1805, és al Raval de dins; també n'hi ha en el de fora, carrer de Sant Antoni, Sant Joan i plaça de Pi i Margall, amb lo qual

zada no deixa florir les arts com en èpoques menys abundoses que les presents i no obstant dignes de nostra admiració i veneració.

ses doveles, ens recorda les cases pairals catalanes de l'edat mitjana,

Entre el Tresor Sagrat al servei del culte podem admirar-hi treballs d'argenteria afilligranats, tant en estil gòtic com en barroc.

És digne d'admirar la casa Duran que guarda tot son esplendor característic dels segles XVII i XVIII, trobant-s'hi varis estils reunits, fruit d'altres tantes generacions que l'han habitada.

En una llinda de l'interior hi trobem gravada, al redós d'un escut amb emblema religiós, la data 1578. En la clau de la volta de son oratori hi ha esculpit un magnífic Sant Jordi i el decorat de les habitacions està en molt bon estat.

Exemplars de llindes en tenim altres en el carrer de Sant Quirse, en la casa que fou del notari Tristany (1624) i també en el carrer de Gràcia, en el finestral de la que fou casa de la vila (1602), potser el més interessant de tots. És d'estil barroc amb l'escut de la vila terminat amb una creu (vegí's el frís del començament del present article) que duu la següent inscripció: *Jesus est amor meus — et Maria mater eius*.

En el carrer de Fortuny hi ha altra llinda barroca corresponent a l'escut de la casa Calders, sostingut per dos angelets de molsudes carns.

En el Museu Municipal hi ha un frontal Renaixement procedent de la casa Catasús amb dos escuts voltats de fullatge, amb un ca a l'un i tres petxines a l'altre.

Finalment són varis els esgrafiats que adornen algunes cases del segle XIX; en una d'elles s'hi veu l'any 1805, és al Raval de dins; també n'hi ha en el de fora, carrer de Sant Antoni, Sant Joan i plaça de Pi i Margall, amb lo qual

zada no deixa florir les arts com en èpoques menys abundoses que les presents i no obstant dignes de nostra admiració i veneració.

LLUÍS MAS GOMIS.

EP!... SERENITAT!

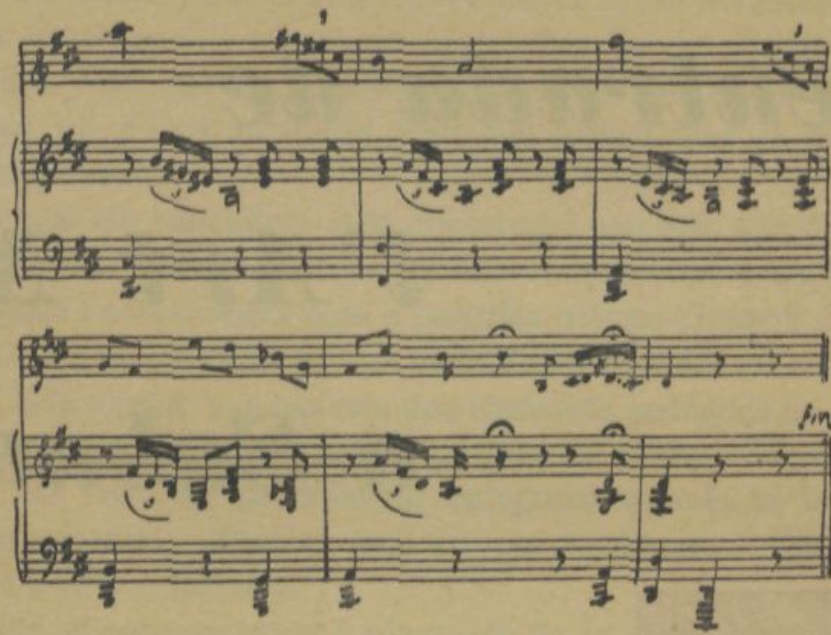
Composició de
GUSTAU VILA

Penes i planys

Serenata per Jean Reveur

Moderato

The musical score is written for Violin and Piano. It begins with a key signature of one sharp (F#) and a 3/4 time signature. The tempo is marked 'Moderato'. The score consists of five systems of music. The first system includes a Violin part and a Piano part. The Violin part starts with a whole rest followed by a half note G4, a quarter note A4, and a quarter note B4. The Piano part starts with a forte (f) dynamic and a rhythmic pattern of eighth notes. The second system continues the Violin melody with a half note C5, a quarter note D5, and a quarter note E5. The Piano accompaniment continues with a similar rhythmic pattern. The third system shows the Violin playing a half note F#5, a quarter note G5, and a quarter note A5. The Piano part continues with the same rhythmic motif. The fourth system features the Violin playing a half note B5, a quarter note C6, and a quarter note D6. The Piano accompaniment continues. The fifth system concludes the piece with the Violin playing a half note E6, a quarter note F#6, and a quarter note G6. The Piano part continues with the same rhythmic pattern.

L'entrada de l'Art Nou a Sabadell

MB la valentia que comporta tot moviment de veritable subversió espiritual, el nou credo artístic va efectuar la seva entrada a Sabadell l'any 1915. L'escomesa va ésser formidable en la intenció, però no ho era menys en l'exemple a donar.

Ultra proclames i conferències, els adalits infatigables de l'art modern, donaren la batuda a les envellides tendències acadèmiques en una exposició memorable instal·lada en el Centre Català.

Els academicistes, malgrat de la fredor que esmorteïa llur alè vital, intentaren contrarestar el cop, obrint al públic aquella exposició de mortalles de l'Acadèmia de Belles Arts, que tots recordem amb el regust d'una grossa estafada.

No calia pas posseir una intuïció poderosa per a assegurar que les noves legions del Centre Català, assolirien damunt de les velles jerarquies locals de l'Acadèmia de Belles Arts una victòria definitiva.

I així va ésser.

Els artistes joves de l'Acadèmia damunt citada, que són els que avui, degut al despertar que el moviment aquell va proporcionar-los, mai més no han deixat d'orientar-se d'acord amb la brúixola infal·lible de l'art autèntic, d'aquell art amarat d'essències purificadores i vivificants, des

d'aleshores infiltrat en les pregoneses de la llur ànima sempre propícia a l'estudi i a la lluita, van ésser els primers en capitular. I en rendir-se, en proclamar sense, però, el disgust del vençut la llur derrota, no trigaren a posar-se al davant dels vells rerassagats, dient-los-hi: Volem Art Nou!..

I l'art fals, l'art que crea l'habilitat i la idea figurada, va donar pas, vulgues que no, a l'art veritable, l'art que només crea la sensibilitat i l'emoció expressada.

És clar que els educadors eren forasters i que tots ells pertanyen al culte fogar renovador que a Barcelona dirigia com a capità manacs En Feliu Elies i assessorava com a pontífex màxim l'Eugeni d'Ors. Però és ben cert que en les conferències definidores donades en el saló de sessions de Cà la Ciutat per aquests dos eminents pedagogs de la lliure estètica, tothom va dispensar-los-hi la finor de tracte i l'atenció que requereixen els visitants de rellevant categoria, oi més si la llur visita implica un apostolat altíssim, com ho era aleshores el d'En Feliu Elies i N'Eugeni d'Ors a Sabadell.

Així i tot, el convenciment i adaptació de la nova doctrina, entrada de ple en l'entranya viva de la joventut artística sabadellenca, no havia adquirit pas encara un estat de convicció general entre els vells, guardadors d'un calze que no era, com el de Parsifal, sagrat recipient de sang divina, sinó un calze atrotinat amb suc de decadència a dintre.

I algun d'aquests vells, repatani com tots els vells, vulguent dissimular una actitud per cert un xic rancuniosa, va proclamar-se contra el moviment amb unes consideracions personals al marge, visiblement poc delicades.

Fou aleshores que vegérem per primer cop i únic en la premsa local la signatura interessant del venerable Torres Garcia. Aquest artista màxim, que en aquell temps encara professava en l'altar puríssim de Puvis el culte hel·lènic, sense haver realitzat, per tant, el seu salt famós d'Atenes a Nova York (quin salt el d'aquest home!), va voler fer al despit l'honor de saber que existia i parlà clar en un article de contesta sobri, incisiu, penetrant.

En l'article de què hom fa mèrit, venia a dir en síntesi En Torres Garcia, que l'art és un producte exclusiu de la sensació; que de cap manera podia existir un art comprensiu i un altre art incomprensiu, perquè ni la raó calculada ni la indagació experimental, podien, artísticament parlant, entrar en el món ingràvid i fervorós de la sensació, que és el món genuí de l'art i, en conseqüència, el lloc habitual on resideix la creadora inspiració.

Segurament aquestes paraules volien significar no pas el despreci, que mai no s'ha allotjat en el noble pit del bondadós i intel·ligent Torres

Garcia, sinó la fonda compassió que el seu contrari li merexia. Ell, En Torres Garcia, no perdia de vista, segons deixava entendre, que la causa principal de romandre endarrerits i amanerats certs artistes sabadellencs, era perquè encara els guiava l'ombra d'un artista sense glòria efectiva, però que al seu temps no deixà d'adquirir una certa popularitat a Catalunya. I dit està que l'artista de referència no podia ésser altre que l'Antoni Estruch, autor dels quadres «Corpus de sang» i «Mort d'En Rafael de Casanova». I en aquest punt sí que nosaltres, per estar mancats de elements de recerca, ja que no hem viscut l'època de l'Antoni Estruch a Sabadell, hi excusarem tota mena de comentari.

Vol dir-se altrament que En Torres Garcia, des de l'altura de la seva competència i serenitat, pugué dir coses d'una valor educadora admirable, en profit dels que a Sabadell, per la ruta florida de l'esperit, anaven a la conquesta de la Bellesa autèntica.

* * *

Així va entrar a Sabadell, ara fa vuit anys, la nova llavor espiritual, havent-ne preparat prèviament el terreny, aquell exemplar cultivador d'idees de renovació que en vida es digué Joaquim Folguera, esperit selecte i ardit, el qual no va donar-se gota de repòs fins després d'haver organitzat amb sàvia diligència els tres aspectes cabdals d'aquell moviment salvador, resumit per una sèrie notabilíssima de conferències a l'Ajuntament, una pila d'articles doctrinals en els periòdics i una gran exposició en el Centre Català que, dit sigui de passada, la part benestant i adinerada del nostre públic, va dispensar el favor que sempre dispensa a les exposicions que són bones, això és, no adquirir a penes res del que hi ha exposat i dir ocultament amb veu mofeta: —Aquesta colla de somia truites, volen girar-nos el cap amb llurs extravagàncies.

Cal expressar, finalment, que els que així passaven per il·lusos i extravagants, eren els mateixos artistes que actualment formen a Catalunya el nucli més caracteritzat per l'equilibri triomfador i els que amb més braó han treballat aconseguint el major prestigi per l'art patri.

JOAN MATES.

**ON ETS,
FILL ENYORAT ?**

On ets, fill enyorat? On fas estada
que no em parles i et sento prop la veu?
Com és la teva essència transformada
que no et toco i et veig per tot arreu?

La teva vida és feta perdurable
i em guies pel camí d'eixa faisó?
O et trobes al no-res incommutable
i amb foll desvari em forjo una il·lusió?

On et trobes fill meu? Inútil cosa
és creure'm un contacte espiritual?
Tanmateix la parpella et quedà closa
perquè la mort esdevingué total?

Glaçat et va quedar dins la matèria
ço que l'aguanta i que la fa estremir?
Res més serà el que em passa que una dèria
de no vulguer que et puguis submergir?

El remoreig que mai em desempara
no pot ésser de tu un ressò vivent?
Eixa visió que em sembla veure clara
el teu record la porta solament?

No sé pas si és humana fantasia
o una atracció divina se m'enduu.
Que fos aquesta llum prou que ho voldria
i més d'ençà que pots copsar-la tu.

Aquesta lluita interna que em domina
no haver-la de sofrir sento desig.
Si un impuls invisible m'encamina
estar segur voldria del trepig.

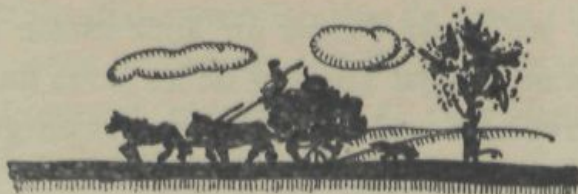
La voluntat que tinc, que ja és prou ferma,
voldria que es tornés convenciment.
Sols el pensar possible una cosa erma
em sento pres d'un esborronament.

Oh, no pot mai esdevenir-ne faula
ço que hem viscut i tant hem estimat!
Tu que en el món ja havies pres paraula
no pot ésser que en va hi hakis passat.

Tan se valdria no haver mai sentida
l'emoció, ésser un àtom qualsevol.
És un esclat efímer eixa vida?
Serà un atzar que ens il·lumini el sol?

Sigui el sigui; tota la presència
del gest que tant enyoro et retindré.
Si tu nasqueres de la meva essència
jo de la teva sempre més viuré.

JOAN TRIAS FÀBREGAS.

EL TIGRE

ANIRIA errat aquell que, llestament, es cregués que vaig a fer una descripció zoològica d'aquest ferotge animal que té figura de gat, urpes de lleó, ulls grocs i brilladors, dents agudíssimes i pell clapejada. No és aquest el meu intent ni el tema és probable que em sedueixi mai, car sóc d'un natural que m'esborrona la presència de les bestioles d'aquesta espècie per més que siguin posades darrera l'envergat d'una gàvia; les meves qualitats d'observador encuriósit i psicologista s'hi esvaeixen i el meu humor aviat en val de menys. L'epígraf correspon a una veritable tragèdia esdevinguda en el recinte atabalat d'una cotxeria, tenint per fons un abigarrament de trastos de tota mena: caixes, rodes, velatges, fustes, escales, cordes, bales de ferratge, sacs de gra, penjerolls de terenyines i carruatges de tots estils i categories fregant-se botó a botó. I el Tigre es refereix no-res-menys a un gos malcarat i esquerp que pujava escassament un pam i mig de terra. No us desencanti, però, aquesta sobtada revelació, que el gos ha estat sempre un animaló de certa importància en la vida dels homes; alguns sants l'han adoptat per única companyia, al Pol són element magnífic per a l'esquimal, a fora ciutat són guardes fidels de masies i ramats, són caritatius guiadors dels orbs i en salons elegants hi són un motiu de joia—bannides que n'han estat les adorables joventuts—; dels gossos se'n contenen eternidors ca-

sos de fidelitat: en fets compromesos i perillosos han estat salvadors heroics i, també, una bona part de gent pacífica—diguem-ho tot—n'ha rebut alguna escomesa no massa agradable. Pot afirmar-se que el gos, avui com avui, ha esdevingut un element social de certa categoria. Un mico, per exemple, no passa d'ésser un amic exòtic un poc irreverent; el gos no, el gos és un obligat servidor de les seves fineses i de les seves qualitats fins al servilisme: cal només ésser un conegut seu perquè correspongui sense escatimar-hi res.

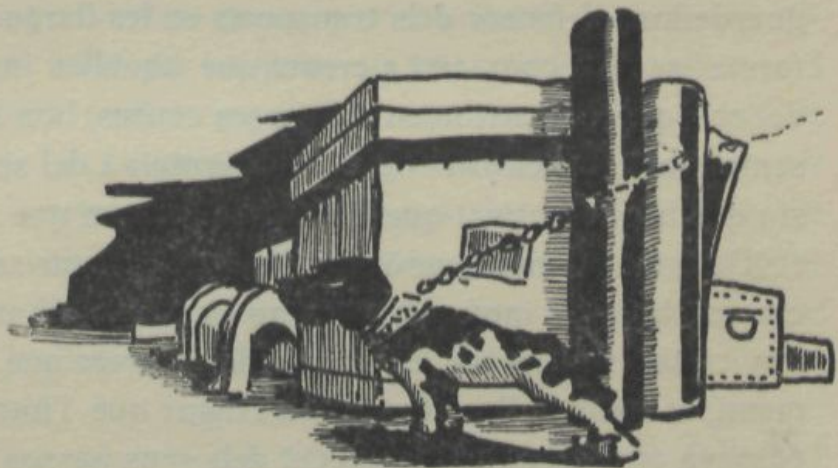
Devia ésser tenint en compte—d'una faisó més o menys superficial—totes aquestes coses, que en la cotxeria que hem descrit, algú, carregat de bons intents, hi va portar un gos escollit expertament. Un cadell nascut de pocs dies que si alguna manifestació sentimental expressava, era la d'ésser enyoradís de la mamella de sa mare, qual estat traduïa bordant les mosques que acampaven damunt la seva carn tendra o llançant-se a fons contra les reconades, on hi restava panteixant, fent un grinyol perllongat; el Tigre—el nostre gos—es manifestava amb tota la seva jove dolenteria: les patates bullides amb llet les treponejava revolcant-s'hi, amania el formatge amb un pipí, volcava la taça de l'aigua i, damunt, hi restava llargament estintolat; i no cal dir com n'eixia llordament empegueït d'aquell pernabatre. Aquests primicers excessos feien albirar una rebeldia que donava goig d'endevinar als introductors de la petita fera. Llavors fou concebuda la idea d'escapsar-li les orelles i d'arranar-li la cua a fi d'evitar distraccions del ca i augmentar la seva bravesa. Ara, val a dir, la manera com se'l devia tractar, ja exigia un cert tacte; aquell arrasament li havia donat una febre tan forta i li havia fet agafar una desconfiança tan gran als que s'hi apropaven, que ja era allò de pensar si n'havien fet una mica massa; s'encarava amb tothom i de cada costat de boca li sortien dos petits ullals blancs que, contrastant amb el morro negre i el nas camús, lluent i negre, també, assentat al damunt, li donaven una agressiva expressivitat que allunyava els seus congèneres i estimulava els xicots a atissar-lo preparant-se per a fer una correguda. Un dia, l'escrivent tragué un talonari per la guixeta de l'escriptori i li esparpillà pel damunt; el Tigre—que aquest ara ja era el seu nom reconegut—lluny d'acceptar discretament aquella festeta entremaliada, es reboté tres o quatre cops contra el fustam que cercava l'escriptori amb una ferotgia que tingué la virtut de preocupar a tots plegats. Després d'aquest fet convingueren d'amansir-lo o, almenys, procurar no desvetllar més els seus instints; passaven pel seu costat fent-li una xiuladeta suau, li deien

alguna cosa que li pugués ésser agradable—que si bé l'admetia no demostrava sentir-ne grat—, alguns cops li llançaven un terròs de sucre i li havien instal·lat un jaç a dintre una caseta-xalet dins la qual restava erigit a rajah de la raça canina. Per completar-ho, li havien posat un collar, però no un collar dels corrents—que de pans i de coques se'n fan de moltes menes—, sinó una ampla argolla de couro lo suficient baldera, fets càlculs d'engruiximent, pirogravada de capriciosos dibuixos, clavejada amb claus daurats, amb una placa, dues anelles, un gruix de baïeta a l'interior i una doble ruixa circular feta de pèls de senglar escollits. En un sentit d'ofici era una obra perfeta.

L'amo de la casa, movent la testa, havia dit algun cop: —Aquest gos ens donarà més d'un disgust. Ara fos a fer, no hauria pas entrat a casa.—I mentre uns i altres bescanviaven comentaris, el Tigre voltava per cí per llà, el cap caigut damunt ses cames davanteres un poc obertes de dalt, alçava els ulls per mirar-se els homes, amb el coll estirat es gratava com traduint un avorriment sord, girava cua—això és un dir—i decantava el cap, despreciatiu, poc a poc, com si acabés de donar-los una lliçó que calia que recordessin. Podria dir-se que el Tigre no posseïa les característiques d'un gos autèntic, d'un gos com cal que sigui per a ésser suportat, perquè d'assemblar-s'hi tots els gossos, d'aquest quadrúped ja se n'hauria perdut la mena per manca de gent propícia a sacrificar-se per un menja pa que no paga dispesa ni n'ofereix compensació.

I bé, doncs; què calia fer-ne d'aquell gos? Matar-lo? No faltà qui ho proposés; però tantes il·lusions que havia fet néixer, tan abundantament com sempre l'havien obsequiat, tantes paternalitats com havia fet descobrir i, ara, de cop i volta, preventivament, matar-lo...

En tractar-se de matar no manquen mai pal·liatius. Donar-lo? Qui la voldria aquella bestiola d'una natura tan poc sociable i perillosa. Vendre'l, ni pensar-hi.

Abandonar-lo, treure'l de casa? Oh prou! Tothom sabia bé de qui era per anar a exigir-li responsabilitats i perjudicis. En darrer terme, un brivall havia proposat: — Jo no faria res de tot això ni el mataria, perquè em faria escrípol; però el tancaria dintre un quarto i el faria morir de fam! — Aquesta darrera proposició a tothom encomanà repugnància i, de moment, tots aquells propòsits foren oblidats.

El gos continuà la seva vida regalada instal·lat en son xalet suís ple de la bavor dels cavalls i voltat del respecte de tothom, que ell mantenia amb orgullós engreïment, renunciant afalagaments i amistats expansives. Ara mateix, però, ja feia més d'un any, que era a la casa i, malgrat aquest temps, el Tigre no n'oferia l'apariència. — Per a mi, aquesta bestiola s'ha encallat: no creix — havia insinuat oportunament un carreter. I tot seguit es produïa l'eloqüència d'algú que li preguntava si tenia pa a l'ull. Però, lo veritable era que el gos no creixia ni es desenrotllava, ni posava seny, ni fidelitat, ni confiança en res. Un fil de terenyina que, en passar, li toqués a l'esquena, li feia fer sis giravolts, una paparola que eixís de sota un fòtil el feia recular esborronat, una rata el feia córrer en tropell esbufegador. Així com la faula antiga ens ofereix aquella lliçó previsorà del llop astut que es cobria amb la pell d'un xai per a fer entrar en confiança les bestioles excitadores de la seva fam i de la seva gormanderia, en el Tigre passava al revés: sota la seva apariència espaventable s'hi amagava una ànima balba, sumisa, obeïdora i plàcida. És possible que un hom qualsevol se l'hagués endut seduïnt-lo amb una llepolia. Però els que l'havien portat a la casa esperançats de tenir un brau guardador i defensor dels transports en les llargues rutes, no volien conformar-se així com així a creure que aquelles ingènues manifestacions del ca — que ells atribuïen a diverses causes bon xic capcioses —, representessin la bancarrota de la seva ferotgia i del seu esperit rebel i agressiu que havia motivat que li posessin el nom que portava.

De mica en mica, però, fou obligat el rendir-se a l'evidència: el Tigre era una bestiola inofensiva que no es valia d'ell mateix; tot caminant sofria certes fallides de les cames del darrera que acabaven, invariablement, en tombarella; el veterinari digué que l'havia tocat un aire; i així passava que, perduda la direcció dels seus passos, un petit refrec el tombava pernejant estintolat. Els altres gossos, quan el veien acostar-se fent aquelles maimoneries de mascle invertit, l'acorrallaven furiosament i, sovint, el setge acabava amb alguna pinçada als morros o a les costelles. Com si fos traducció ridiculitzadora d'aquest estat d'ablaniment, cert

dematí van trobar el Tigre desposseït de son magnífic collar de pell clavetejada i en son lloc hi duia una cinta de seda de color blau cel. Aquest fet causà indignació general.—No hi ha humanitat de burlar-se d'un indefens—algú exclamà—i menys essent per causa de salut.—I vingueren les fatals suposicions de si el canviament l'havia fet aquell o aquest, tots ells convertits d'acusats en acusadors i d'acusadors en acusats, emmaranyant-se en l'afany de contribuir cadascú d'ells amb un zel excessiu, cruel, a l'esclariment de la veritat. Qui s'adonà del fet—que, dit sigui de pas, ara a hores perdudes feia fregues al gos—, ja desesperat, exclamà en veu alta:—Sàpiga, qui ha canviat el collar del Tigre, que és un fill de mala mare i un lladre!—Però com que tothom assentia a la invectiva, tothom restava innocent i no quedava res esclarit.—I el gos que l'hagi pres, al menys que el llueixi el collar, que bé prou li deu escaure!—L'amor propi de cada ú desconfiant de tothom, arribà, certament, a encendre una veritable guerra civil en les reduïdes proporcions d'una agència de transports. L'amo no sabia pas com arranjar aquell entrellat d'odis abrivats sordament cada dia dintre el pit d'aquells homes. De descobrir-se l'autor del despullament, separant-lo del treball, quedava arreglat; però aquell era un cas sense solució; allò que alguns còmodament neguen, un impossible, que ho era més perquè els recursos assuajadors i temperants ja s'havien esgotat.

El gos, gaspat de cames, grotescament retallat d'orelles i arranat de la cua, continuava passejant el seu esquifiment corporal per entre les cames d'aquells minyons alts i fornits, coratjosos i braus, acostumats als treballs penosos de traspalsar grans pesos, plens de indomable voluntat en la seva feina, resignats i soferts en els seus viatges d'hores i hores travessant pobles i pobles seguint la veta inacabable, grisa de fred o encesa de sol, de la carretera que guiava llur destí. En son debatiment per aquella bestioleta, eren els homes de guerra i carnatge que volien rentar amb sang l'escarni que havia sofert el príncep pansit i malalt reclòs en un palau de vori, sentint que el coratge els tapava la gola i que no podien sobreviure, com a bons servents, al seu deshonor.

Aquell desori s'havia sufocat amb el desamistançament de tothom i cadascú en la seva tasca hi era curt de paraules i agre d'expressió, com si fos el ferment d'un rencor no desfogat. En aquest ambient esquerp i voltat d'aridesa moral, l'escrivent féu una cínica acusació:—Per a mi, això ho ha fet En Vicens!—Cent pensaments es conjuraren en aquella

possibilitat. En Vicens hi dormia en el dipòsit de carruatges; sense família i sense casa, ocupava un despreiable recó que era el seu refugi i en el qual és probable que hi somiés la blana tranquil·litat d'una llar que ell devia crear així que tingués recollits cabals suficients per a emmullerarse. — Ell deu ser! — Vet aquí un sol pensament que havia fet general opinió perquè es cobejava sota cada crani. I ja allavors tothom restà un poc alleujat. Mancava un delinqüent i ara ja podia assenyalar-se. — Els fiscals bé han demanat penes de mort per a innocents. — És En Vicens, És En Vicens! — Aquella gent s'havia tancat en son rezel que ara s'aguditzava per no poder exterioritzar-lo cruament fins que un indici fatal permetés fer-ho.

I ja s'havia donat per resolta la part més important d'un conflicte creat per un gos i una cinta i un enverinat entossudiment.

* * *

Un dia, cap al tard de la tarda, el carro d'En Vicens, després d'una ruta de sis hores, arribava enfront de l'agència; venia tot empolegat i el cavall, las de la jornada, arpenjava son cap llançat davall el coll de línia llisa solcada de trenes; En Vicens es mantenia dalt de l'emalum de fato amb les regnes preses entre ses mans i amb un aire heroic en la senzillesa de la seva actitud; era en l'hora que hi havia més tràngol a l'agència, arribant-hi els carros de tots indrets, acomplerta la tasca del dia; en poc temps el local restava envaït de tota cosa: grans, fruites, teixits, carbons, metalls, màquines... Tothom treballava febrosament i fins el de l'escriptori, en aquella hora, es deseixia de la cigarreta; l'amo, en mànegues de camisa, donava ordres per tot i, al peu de la porta, esperava l'arribada dels que mancaven; el Tigre també era allà anant d'una banda a l'altra del portal, fent unes incoherents cabrioles, com si es desentumis influït i estimulat per aquell abrivament d'activitats. En Vicens féu recular un poc, enfrontant la portalada; un — Arri! — ressonant vibrà i la bèstia contraqué el coll amb esforç; així que anava a pujar l'acera, el Tigre començà a botir, festosament, al morro del cavall; el carreter vegé que anaven a aixafarlo: en evitació d'això, estirà les regnes contornint la bèstia, però el carro, empès per la càrrega, s'abocà com un sobtat allau. Fou en aquell moment terrible que el portal restà materialment

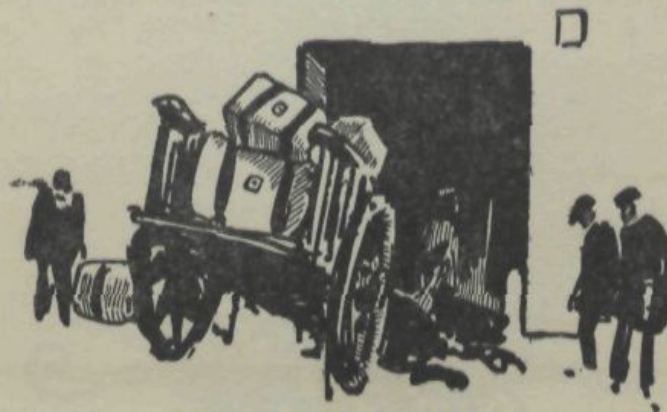
tapat, el cap del cavall va esclafar-se en el caire de la paret i, amb la sotragada, En Vicens saltà pel davant: dos filets de porpra rajaven de davall el mocador florejat que li encerclava la testa, duia la roba esquinçada i el braç esquerre se li movia lliurement, com un pèndol de rellotge. El cavall restava enternellat a terra; tenia un panteix accelerat i llançava, a intervals, un bagit molt fondo: havia quedat colgat i un braç del carro se li ensorrava en la panxa tivant. Al terrabastall de la topada i als crits d'horror que foren llançats, tothom s'arrombollà al lloc de la desfeta. En Vicens plorava, desesperat, lamentant la dissort del cavall; el gos havia quedat estampit entre dues caixes. Aquells homes, plens d'espant, però, també, afalagats en llur cínica malavolença, creient que la fatalitat havia complert la venjanca, restaven en muda espectació.

La veu de l'odi clamà a l'orella d'En Vicens:

—Torna a posar-li cintes al Tigre!

El pobre home degué recordar l'isolament en què el tenien, d'un quant temps ençà els demás carreters; acabaven d'acusar-lo essent innocent; es sentí per uns moments invadit de la maldat dels que el voltaven... i, arrencant-se el ganivet de la faixa, escometé furiosament a l'acusador. En la inesperada cursa d'obstacles que produïen els carruatges entravesats, el braç trencat d'En Vicens brandava lliurement com si menacés: el braç dret el tenia contret fortament, sinistrament, i el féu homicida.

JOAN SALLARÈS.

De les memòries de Mestre Rectilé

EN aquells dies de la Gran Guerra, bo i comentant com França, aquell poble amador del plaer i dels somriures, es llançava amb braó a la lluita, Mestre Rectilé deia a sos deixebles:

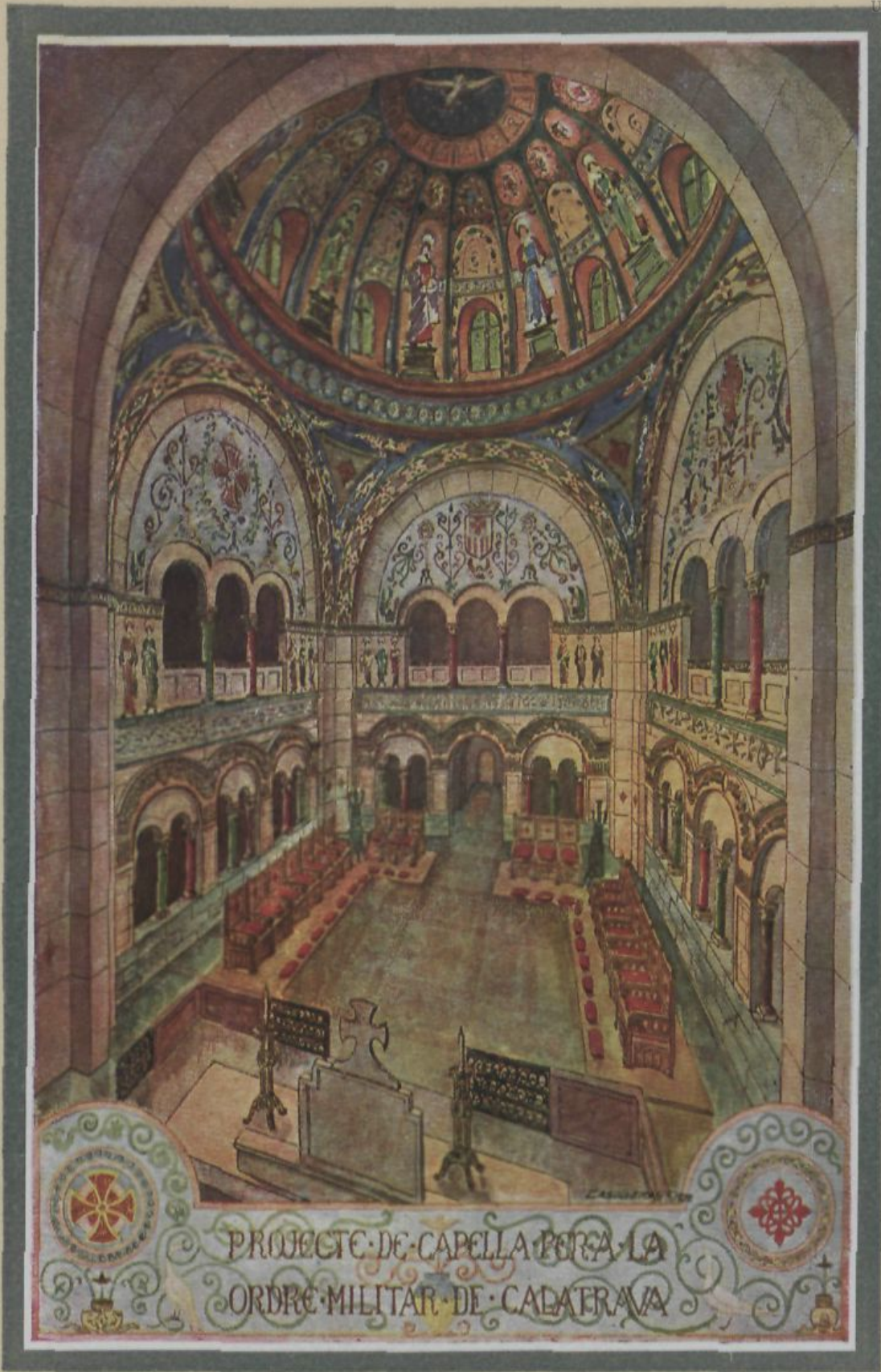
—El patriotisme és semblant a un home que tenint per menar una heretat i veient com la terra és bona i que li produeix deu per ú, s'entrega al plaer i s'adorm en la seva lassitud. Aleshores l'envejós que mena l'heretat veïna, diu en son cor: —Si jo li destrueixo els fruits es veurà pobre i pel seu sosteniment s'haurà de malvendre l'heretat i, encara, llogar-se a sou. Així jo faré meva l'heretat de més rendiment i tindrè expert conreador a baix preu, subjecte a tota hora al meu albir.

I prenent una vara entra a l'heretat gemada i comença sense treva la batuda. Ni un sol brí deixa sense colltòrcer. Però amb el brogit el conreador desperta i el malfactor, insolent, li fa les baixes propostes com oferiments de protecció. Si el conreador és feble, tot està perdut; però, si és digne, sofrirà la misèria i deixarà que passi l'hivern perquè en la batuda la grana de l'arbrat haurà estat recollida amorosament per la mare terra i en esclatar la primavera donarà fruits a cent per ú. Qui tingui orelles que escolti. —

Això deia Mestre Rectilé en la seva estada del Passeig de Gràcia de Barcelona la vetlla del dia onze de setembre (calendari gregorià) de l'any MCMXV.

A. DE P. AVELLANEDA MANAU.

Per
SANTIAGO CASULLERES

M I G D I A

Vénen uns sons del poble bru,
el cel és blanc, el corriol reposa;
tota la vall és una flor desclosa:
la immensa flama del migdia lluu.

Passa un ocell enlluernat
—sageta viva dins la llum que crema.
L'aire que jeu damunt el camp de blat
té uns frissaments de voluptat suprema.

La immensa flama del migdia lluu;
corseca els brins, encén la marinada
i la serra abandona son tors nu
a la carícia lent i apassionada.

JOAN OLIVER.

L' EXILIAT

DE petits eren bons companys: després, l'atzar els separava. A un el va empènyer vers el Nou Món, la terra immensa, tremolosa, voltada d'oceans, la de les grans planúries gairebé deshabitades i de les poblacions febroses i geomètriques.

L'altre restà en la ciutat mediterrània que el vegé néixer i allí havia treballat ardorosament i havia pres una companya. Vivia una vida clara i assossegada, sense que el foc que el Mal encén, socarrimés tan sols la seva ànima senzilla.

Ara, sentats davant per davant en una taula de cafè, després de tants anys que no s'havien vist ni parlat, la seva conversa era fogosa i apassionada.

L'exiliat, en poques paraules volia definir un sentiment i, en canvi, tenia una gran verbositat quan donava compte de cada un dels innúmers capítols de la novel·la de la seva vida.

El que no havia voltat món solament havia dit aquestes paraules:
 —He treballat molt... vaig casar-me i hem tingut dos fills.

I, llavors, l'exiliat començava una disquisició, fent gala d'home de món i de consciència ampla.

—Vas obrar lleugerament i abominable, empès per una prevenció supina i ridícula en grau superlatiu. T'has creat obligacions sense motiu justificat. Juraria que has sofert tant, que no trobes pas recompensat el teu dolor pels comptats moments feliços que has passat. Jo, en canvi, he gojat tant com tu i no he sofert gens ni gota.

I continuava :

—Creu-me, Carles-Enric, l'amor romàntic i perdurable és un absurd en el segle que vivim. Cal saber pendre's les coses tal com vénen. Ara estem abocats a una era de llibertat deliciosa que ens permet heure tot allò que abastem amb la mà, sense incórrer en matèria blasmable. Jo, per la meva part, puc dir-te que sóc feliç completament amb l'amor lliure, més ben dit, gairebé sempre cotitzable... Jo... Mira—va dir interrompent-se i assenyalant a través d'un vidre,—veus aquella dona? Aquell collar de perles que duu és meu, en canvi, ja no pot aixecar els ulls davant de mi... I fa solament un mes que he retornat d'Amèrica.

Carles-Enric va sentir una gran punyida en el seu cor amorós, perquè estimava aquell seu amic de la infantesa, i, amb el que acabava d'oïr veia, horroritzat, que un abisme afrós els separava: la concepció que cadascú tenia de la vida.

L'exiliat va beure un glop de cafè, va donar una xuclada a la pipa i va llançar el fum, tot amb el seu gran estil de noctàmbul, somrient amb un aire petulant de triomfador.

Després va clavar el seu esguard en Carles-Enric, que havia quedat anorreat, i sofria.

Carles-Enric va alçar els ulls i va dir només aquestes paraules, fredes com l'alè d'un moribund:

—I quan seràs vell?

Llavors va fondre's el somriure que aletejava en la boca de l'exiliat i es va fer una anguniosa suspensió.

Va transcórrer un moment i l'exiliat, commòs, no va saber què respondre.

FRANCESC PUJADES.

CARRER DE MONTCADA

Oli per
FLORENTI DURAN

LA FORÇA DE L'ESPERIT

L dolor és el gran purificador de la humanitat; per això després dels horrors i trasbalsos de la guerra, hi havia qui profetitzava el ressorgiment d'un nou món, d'una nova Europa refeta, restaurada i lliure de les escòries i vicis que atragueren damunt d'ella el terrible flagell; però desgraciadament han fallat tots els càlculs, s'han esvaït totes les il·lusions. No es veu pas una rectificació de camins ni una franca aversió per aquells errors que la posaren al marge de l'abim; més aviat hom diria que una enyorança de l'antiga vida de l'avant-guerra i un foll desig de rescabalar-se de les privacions i sofriments annexes a la universal commoció, són els que emmenen i condueixen avui la nostra societat. La febre d'or, de tota sensualitat i de tot plaer continuen, ara com abans, dominant els homes; aquests dos microbis segueixen infectant les vies circulatòries, essent, per tant, un greu perill per la vida del cos social.

I no cregueu pas en la força del metall i en els refinaments del plaer. La matèria oprimeix i aixafa, l'esperit enlaira i vivifica. Lleveu-li a la pedra la seva vida d'adherència i de cohesió, al vegetal el principi intern que aguanta i manté unides les seves fibres, a l'irracional la seva forma sensitiva i a l'home l'ànima i veureu com ve de seguida la descomposició i la mort. En veritat que essent molts, formem tots plegats un sol cos, una sola societat que deu viure i desenrotllar-se esplendorosa a l'influx d'un esperit que donant-li alè i filtrant-se per tots els òrguens i membres els posi en moviment harmònic i ordenat a la consecució i remei de les finalitats i necessitats socials.

La societat ha de tenir la seva ideologia com a principi propulsor dels seus actes; però tinguem en compte que hi ha idees que duen en el seu si la metzina i l'explosiu de la destrucció i de la mort, i en canvi n'hi ha que porten el nervi i la vida immortal de l'eternitat salvadora i vivificadora dels pobles. Aquestes últimes deuen nodrir la nostra intel·ligència i moure la nostra voluntat, perquè al cap i a la fi, la societat i el món són i seran sempre lo que siguin els homes. Avui s'agita massa en el nostre interior el mal esperit de l'egoisme i de l'individualisme, que, pensant únicament amb nosaltres, ens fa oblidar el nostre germà, que per-

cebent solament el dring metàl·lic del diner, sovint no deixa arribar a les nostres oïdes els plors i els gemecs del sofrent que és home com nosaltres i que, igualment que nosaltres, porta en el pregon del seu ésser la insuflació de l'hàlit diví que el fa fill de Déu, germà nostre i hereu del cel.

I la passió desfermada i embogida no té aturador: que jo vagi bé i que tingui força diner per a disfrutar i viure bé, heu's aquí el suprem ideal que culmina en l'aspiració i manera d'obrar de la majoria dels nostres semblants. Per això veiem també en el ordre polític i internacional com els pobles en lloc d'estimar-se s'odien, preparant així i concertant mútuament aliances defensives i ofensives; el vençut és oprimat i esclafat, l'imperialisme d'ahir és substituït pel d'avui tan brutal i absorbent com el primer; els pobres armenis i altres pobles viuen encara sota el jou d'una esclavitud tràgica i vergonyosa; però això no lesiona els interessos de les grans potències que pensant en Turquia creuran segurament que convé tenir sempre un bocí de carn per a entretenir la fera.

És en va que esperem una renovació en el món mentre subsisteixi en nosaltres el corc de l'egoisme que busca exclusivament el propi benestar, la pròpia satisfacció. Hem d'obrir més el nostre cor, posant en tots els nostres actes un polsim més de caritat que vol dir amor, abnegació i sacrifici: «Estimaràs el pròxim com a tu mateix», heu's aquí la gran lliçó que hem d'aprendre i de practicar. Hem d'espiritualitzar-nos, alliberant-nos totalment de l'esclavatge depriment i enervador de les passions. Un dia digué el diví Mestre: «Les meves paraules són esperit i vida—Convé adorar Déu en esperit i en veritat—Si m'estimeu, observareu els preceptes i així coneixereu la veritat i aquesta us farà lliures». I el ressó immortal d'aquestes ensenyances va obrir-se pas i va fer solc en el cor dels homes reformant-los i renovant-los; i així, en el naufragi universal de la caiguda del romà imperi, fou possible salvar les essències espirituals de la civilització hel·lènica i romana, que, persignades i fermentades per l'esperit cristià, plasmaren i crearen aquella florescència de pobles i de nacions de l'edat migeval, glòria eterna i manifestació esplendorosa de la virtualitat i de la puixança vivificadora del Cristianisme.

GABRIEL CLAUSELLES, PVRE.

EL BES DEL SOL

El nen, des del bressol
juga amb un raig de sol
que esquinça la foscor — que cobria la cambra.
La mare en el dintell
mira aquell quadro bell
que reflexa en sos ulls — un goig que encisa l'ànima.

El sol es va estenent:
besa el cap ros del nen
i endinza sa escalfor — als sécs de ses carns flonjes.
Fruint el bé l'infant,
amb peus i mans jugant
desfà la boira d'or — que el sol a raig li dóna.

La mare amb goig plasant
s'apropa a besà el nen
i amb son cos vincladís — l'encant del sol li roba.
Llavores l'infantó
llança, rebec, un plò
que ella aconhorta en va — amanyagant son rostre.

Malgrat son dolor greu,
s'aparta del fill seu
i el sol torna a besar — les tofes de ses galtes.
Sorprès, l'infantó riu.
La mare, trista, diu:
—Pot més el bes del sol — que els besos d'una mare!

J. PUIG CASSANYES.

SEGLE XVIII

Sortiu, sortiu, compares i comares
i a la núvia veureu passà el tossal.
Moguts penjolls duu d'arrecades rares
i collarets de perles i coral.

Muntada va sobre una mula grisa
i un tron de reina sembla son silló.
Porta de seda la faldilla llisa,
xinella estreta i guarnit gipó.

Tota la nit passava pentinant-se
i el vent li esbulla son cabell clenxat
i en gràcils randes damunt d'ella dansa
la mantellina que li han posat.

Per agulles només—diu que—son pare
l'escreix va dar-li de deu dobles d'or
i que tot al damunt ho porta ara
i que llença, en passà, gran resplendor.

Li fan de patges dos fadrins que envegen
la sort del nuvi que els hi ha enviat;
mocadorets llampants al coll rumbegen,
bell present amb que ella els ha abillat.

Al davant va de llarga comitiva
de parents, vilatjans i camperols
i sa mula enflocada passa altiva
fent sonar cascavells i picarols.

Sortiu, sortiu, compares i comares
que la núvia ja està a punt d'arribar.
Es van sentint, a cada pas més clares
les escopetes amb son galejar.

A l'església d'espígol alfombrada
l'espera el nuvi amb el seguiment seu.
Porta armilla, de plata amb botonada,
calça curta i gambetu de piteu.

Renilla a fora l'euga amb què venia
cavalcat amb aire de mi-senyor,
i un remoreig s'ou dins la sagristia
com si parlés frisós el vell rector.

Sortiu, sortiu, compares i comares,
si a la núvia voleu veure passar.
Amb un somrís paga a totes les cares
que pels cantons la ixen a mirar.

Enlluerna talment amb tantes joies
i antiqüel·les com porta en son vestit
i fa delir, Déu sap a quantes noies...
que voldrien com ella un ric marit.

Entra a l'església com una regina,
robant mirades de joves i vells
i, en pendre aigua beneita, el cap inclina
a la pica, on hi veu brillà els anells.

La seva olor, que de ben lluny es flaire,
sigui de roses o de pitxolí,
del cancell a l'altar, abans de gaire,
de perfums ben fressat deixa el camí.

A dalt del presbiteri el rector ara
demana el salpasser als escolans.
Tothom dels nuvis vol oï el *sí Pare*,
tothom vol veure'ls donant-se les mans.

Vola pels aires el *sí* d'ell i d'ella
i el rector beneint-los va dient:

Oh, feu, Senyor, que unida eixa parella
per sempre visca amb Vós, com ara. Amén.

I es trenca el sant silenci bella estona
per sentir a parents i convidats
com no paren de dar l'enhonorabona
bo i dient: —Déu us faci ben casats.

I vénen les prioeres amb bacines
plenes fins dalt de rebuscats clavells,
brollant de l'almorratxa essències fines
cada volta que arruixen damunt d'ells.

I el crit de la mainada llaminera,
que vol confits, arriba del carrer
i la gent acoblada no té espera
per qui veure podrà els nuvis primer.

Cuiteu, cuiteu, compares i comares,
que ja ix de l'església el casament.
Els nuvis sempre tenen coses rares,
ara... a cavall fugien tot corrent.

Riuen passant les mestresses mudades
que han tret de pollaguera el faldellí
del dia de casá i les arrecades
i la soguilla que han vulgut lluí.

Totes van en sillons o enganilles
dalt sa mula amb fornit mosso de peu.
Les mares parlen de casar les filles,
les filles cuiten a engrescá un hereu.

Riu com un boig el sol dalt la collada
traient el cap quan sent l'estirabot
d'un vell que té la clepsa mig pelada
i pel camí bromeja tan com pot.

Al mas, el brau coltell que ahir feria
avui tothom sabrà on ha fet senyal.
No hi canten pas tants galls com l'altre dia,
ni hi belen pas tants xais en son corral.

A dins la sala es veu, de llambregada,
un parament de lli blanc com la neu
que llança olor encara de bugada
i que va sobreeixint de bé de Déu.

Els nuvis enriolats a cap de taula
el fan ben bé el paper de desentès,
per què ni saben dir-se una paraula
ni mirar qui dels dos ganeja més.

A mig dinar ja tornen les priores
amb bacines i sants i rams de flors,
buidant ses almorratxes brolladores
damunt dels convidats amb més olors.

I tasten el vi blanc i aquella coca
que els fa xuclar els llavis emmelats
i a cada glop va repetint sa boca:
—Per molts anys Déu us faci ben casats.

I comença el brogit... La jovenalla
i els vells devenen igualment ardits
per a escometre als nuvis en batalla
d'ametlles ensucrades i confits.

A fora es van sentint escopetades
i a l'era l'afinar d'un violí.
El vi dava un dalit... que fan ballades
i l'avi es veu saltar com un fadrí.

Mireu, mireu, compares i comares,
—la tafanera, al vespre, fa amb un crit—
els nuvis, no estan pas per més gatzares,
s'han afuat sens dar la *bona nit*.

MOSSÈN CARDONA.

Estudi fotogràfic per
JOAN VILATOBÀ

L' H O R A S' A C O S T A . . .

Vora el silenci
d'un finestral,
tot el sant dia
tresca amb perfídia;
movent l'agulla,
clava i estira,
cruix el didal.
Talment diria's
que està resant.

Son rostre llibi,
pàl·lid com l'iri,
tan sols passeja
la gràcia encesa
en son deliri
sota el murmuri
que fa l'agulla
quan atravessa
la tela pura
que va brodant.

Madona sembla
que s'entretengui
deixant escrites
en un drap blanc

les hores blanques
que li esperen:
les que s'acosten,
les que vindran...

I així en desfici
clava i estira
fent de la tasca
un deure sant;
després la mira
mig enrogint-se;
l'esguard acala...
L'hora s'acosta...
Obre la porta:
hi ha són amant.

Vora el silenci
del finestral
tot el sant dia
tresca amb perfídia;
movent l'agulla
clava i estira,
cruix el didal.

S. SARRÀ SERRAVINYALS.

LA VERGONYA DEL PLOR

ESMAPERDUT, abstret en mon dolor, amb l'esperit aplanat pel pes d'una tristesa intensa, vagava, indiferent al bullici extern, per la nostra Rambla a l'hora joganera de un capvespre festiu.

Un drama de la vida, una roent llatzeria humana, féu trémer la meva sensibilitat adormida i un bordoneig dolorós brodava llòbregament en el fons del meu cor contret un comprimit esclat de sentiment pietós.

Absort en la contemplació imaginativa de la punyent escena, motiu del meu pesar, jo veia l'orfenet suara abandonat a l'hospitalitat d'un asil...

Substraient-lo de la gorja de la mort que, lenta, l'engolia atuíit de fred, momificat per la gana, minada la seva sang per l'herència paterna d'una xacra, un bell jorn de tardor me'n féu presentalla a la llar, la meva companya, en un esplai de pietat.

La seva breu estada a prop meu, revifallant-lo tot, el feia falaguer; i l'innocent contacte de les seves manetes joganeres en ma faç, em feia sentir l'afalac de l'expressió d'una carena d'agraïment.

Però ara que la inexorable impotència de cobejar-lo i gorir-lo ens ha forçat a trametre'l a la rígida misericòrdia organitzada, jo sento una buidor en la meva ànima i no puc foragitar del meu record la visió del moment en què prenent-lo els braços caritatius de la germaneta de l'asil, esfereït, tornada plor cortrencador la seva rialleta esperançadora, s'arapava amb desesper a les meves vestimentes amb les seves manetes de joguina...

Jo sentia una sorda indignació contra els que procreen d'esma i una intensa pietat pel fruit desventurat d'aquesta inconsciència humana, com llançada al bordell, al presiri i a la indigència.

I el plor anguniós de l'infantó, que restava clavat com un glavi en el meu cor, em feia estremir tot i sentia les parpelles embotides de llàgrimes impacientes d'esclat i el rictus dels meus llavis contreure's brusquement amb la trement nerviositat de l'avantplor... Mes jo no podia plorar. No. Jo no volia. M'avergonyia el plor davant dels altres.

I quan l'amic insospitat que, transitant, me trobava, sorprenia en l'expressió del semblant el dolor meu, jo curava, diligent, de fingir alegria i feia esforços impotents per a ofegar el plor amb una rialla violent, esquinçadora, que era un sarcasme i una befa a mi mateix...

Però no podia contenir la meva angoixa i cercava, afanyós, la solitud per a delectar-me en les meves cavil·lacions i en els meus pesars.

La meva vanitat, la meva pueril vanitat de mascle, aquest estúpid i inhumà prejudici de l'home fort, em feia sentir vergonya d'ésser sensible, d'ésser pietós. Però l'home veritable que em hi havia, l'home sensible i humà, volia manifestar-se amb sanglots i llàgrimes humanes que, quan són de pietat i d'amor, fins són divines.

Per què—demanava jo, en un retir de la meva llar—, per què una falsa raó de societat, m'ha d'obligar a ofegar els meus esplais de sentimentalitat generosa? Per què una llàgrima és vergonya i símbol de feblesa? Per què m'haig de violentar i ésser hipòcrita amagant l'expressió del dolor i esborrant la virtut, la suprema virtut, la virtut mare: la Pietat?

Les Llàgrimes! La Pietat!

Dos privilegis de l'home. L'essència de la supersensibilitat humana.

I l'home, per vergonya, renuncia a gaudir-ne.

Vol ésser insensible, impietós, fort. Vol ésser mascle!

I per ésser erròniament mascle deixa d'ésser home.

* * *

Fora, lluny la degradant vergonya del ridícul!

Feu pas, homes forts, homes no homes, a l'esclat humaníssim dels sentiments del cor!

Jo no vull pas ésser un feix de carn vivent, insensible al dolor, a la passió, a l'amor, a la Pietat.

Jo no vull mentir, fingint hipòcrita alegria, quan senti arran de les parpelles la llàgrima esclatar. No vull mofar el meu dolor amb la ironia sagnant d'una rialla falsa.

Jo no vull insultar més la meva dignitat; vull ésser sincer.

Oh, plor dignificador, jo vull gaudir-te!

Llàgrimes d'amor, de dolor, de passió, de Pietat! Llàgrimes humanes, llàgrimes divines, flors del sentiment: salteu dels meus parpres abundoses! Jo vull sentir a les meves galtes la cremor vostra. Jo vull que mostreu el meu dolor amb lluentor de perles. Em vull amarar de sentimentalitat. Vull dignificar-me amb el Plor. Jo vull saber plorar.

Jo vull ésser home!

J. H. COSTAJUSSÀ.

INTERIOR

Oli per
R. MARCET

BESADA PÒSTUMA

Dins del calaixó
del seu vetlladó
on sempre cosia,
quin record preat
avui he trobat
de la mare mia!

Didalet d'argent,
tisora lluent,
coixinet d'agulles
i el canó petit
de marfil polit
maquejat d'agulles.

Entre els encetalls
i bonics retalls,
cintes i trenzilla,
el retrat he vist
—cavil·lós i trist—
de sa trista filla.

L'he pres amb fruició
i, fent-li un petó,
m'he dit tota roja:
—Si ara algú et vegés
prou creuria, Annès,
que tens molt de boja!...

No em besava a mi,
jo cercava allí,
amb fal·lera tanta,
un petó captiu
dels milers que em fiu
ma mareta santa.

ANNÈS ARMENGOL VDA. DE BADIA.

EN BEATITUD

Al matí, a sol ixent, neix de la subtil boirina blava, com un monstre encisat, el castell; unes filagarses de llum l'auriolen i, llavors, pren estranyes lluïssors fosforescents.

En aquesta gran hora de pau s'ou el brogit de la ramada i el tintineig de les esquelles. L'aigua fada d'un brollador rellisca suau i l'herbei cobert de rou emmiralla en cada gota una maragda de llum.

* * *

Ara que el sol bat fortament, brunzeixen les parets del castell com si guspiregessin. El camperol llaura en una quintana d'aprop; els crits abrivadors de la bouada arriben a mi monòtonament. En mig de la laboriosa pau, el paisatge s'ha esmaltat de colors: verds, ocres, blaus, carmí de terra sagnant sota la rella... Brogit de vent, lladrar de gossos...

Que formós és el castell ara que el cel el cobreix de tonalitats opalines!

* * *

Ara s'amaça el sol i les torres del castell són totes flamejants; els arbres s'agiten i de dalt la serra davalla lentament el ramat amb un moure's rítmic i ondulant; el flubiol fa una bella tonada i l'esquella de la mansa branda suaument fent d'amorosa guia.

El tòtil de poc es fa sentir; un mussol creua l'horitzó i el torrent brama amb feresa. Tot queda submergit en un dolç repòs.

Oh Castell! De quina pau ara t'amara la lluna que et fa tornar tot d'argent!

Tes línies esveltes, tos gràcils finestrals, ta porta feixuga i la torre dreçada majestuosament, són obra dels Déus?

Ara em sento tot voltat de quietud i el calfred vesperal m'arriba a l'entranya. En un sospir he copsat la flaire de la nit que s'apropa...

Des de la pèrgola florida, Elsa em fa un senyal tot ple d'amor.

JOAN LLONCH.

EL BELL RECER

Ara que és mort l'istiu i he retornat
 novament a la llar benigna i clara
 i els remors ciutadans han allunyat
 la dolça pau que m'envoltà suara,

sento l'enyor d'aquells radiants matins
 tan plens d'encís dels dies xafogosos
 que adelarat cercava, bosc endins,
 els ombrius de ramatges remorosos;

i sobtava la merla en ple covar,
 i l'esquirol com astorat fugia,
 i m'abellia el cor el contemplar
 el fullatge que l'aire removia;

i sabia un paratge recollit,
 sota un llorer que els aires perfumava,
 i m'hi atansava amb amorós delit
 i a son ombra benigna reposava.

En el bell cor del verge bosc perdut,
 lluny del món i dels homes, tot jo em dava
 al llibre amic, el bon company volgut,
 que amb tresors de poesia em regalava.

I era l'encant del lloc, potsé el saber
 que era per mi només aquell paratge,
 que em lliurava joiós an el plaer
 de gustar per enter llibre i paisatge.

Ara que em moc entre homes novament
 i el brogit suplí els cants que em corferien,
 record aquell redós, fresc i clement,
 que els ramatges ombrívols protegien.

I el pensament sovint se me'n hi va;
 i en mig del món quan un neguit m'acora,
 cloc els ulls... i és quan veig, més bell i clar,
 aquell recer de pau que el cor enyora!

PERE MARTÍ I PEIDRÓ.

DEL PORT

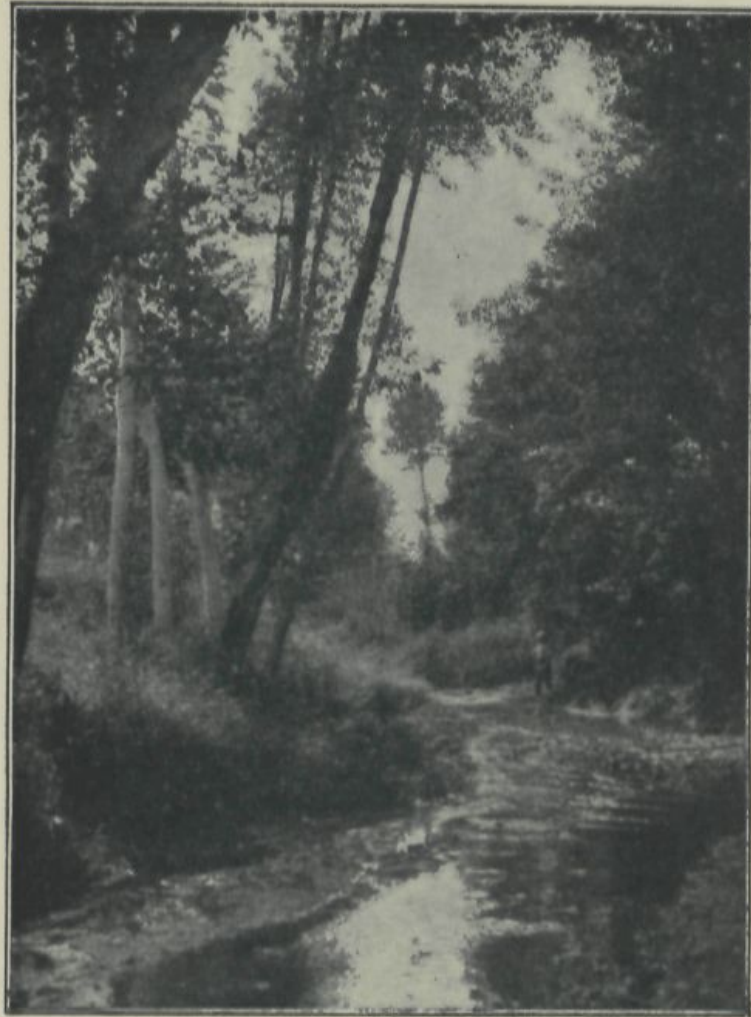
Bromoil per
DOMÈNEC LLOBET

EL PETIT PALEMÓ

D'ALBERT SAMAIN.

El petit Palemó—vuit anys no ha fet encara—
 vol reduir i no pot el boc esquerp, qui ara
 l'obliga, arrossegant-lo, a córrer pel jardí,
 ara de cop recula i ara torna a fugir.
 Oh, quina lluita! Ambdós extremen llur esforç,
 però l'infant s'aferma, decanta enrera el tors,
 estreny el coll rebel entre sos petits braços
 i, desviant les banyes obliqües, amb sos passos,
 vermell, closes les dents, bellament indomptable,
 retorna, triomfant, el boc negre a l'estable.
 I Lysidé, sa mare, de belles trenes d'or,
 qui del llindà el guaitava—dormit damunt son cor
 el més petit—, admira sa força i sa destresa,
 el crida i, somrient, eixuga amb gran tendresa
 son front ple de suor i enrevessat de rulls
 i l'orgull maternal fa resplendir sos ulls.

JOAN ARÚS, *trad.*

Clixé Fermí Abad.

IDIL·LI DEL RIU I LA FLOR

En el cim d'un turó, de sed mig morta,
gronxa el vent una flor senzilla i pura
i es reflexa sa imatge mig colltorta
en el riu cristal·lí que a baix murmura.

Enamorant-se el riu de la bellesa
que en son si de cristall veu reflexada,
es condol, gemegant, de la tristesa
que consum a la flor assedegada.

El riu, arrossegant-se en llit de molsa,
així diu a la flor amb melangia:

—Per a donar-te una besada dolça
deixaria mon llit i amb tu vindria.

M'enamora ta flaire i ta bellesa
i seria per mi, flor bella i pura,

mormolar a ta vora ma riquesa,
petonejar ta planta ma ventura.—

I la flor diu al riu, enamorada:
—Davallar fins a tu és ma follia;
si l'oreig m'arrenqués amb sa alenada
a ton llit de cristall me llançaria.

I en tenir d'est desig la gran victòria
gosaria en ton si l'amor sens mida;
ton murmuri harmoniós fóra ma glòria,
la frescor de ton llit fóra ma vida.—

I el riu deia a la flor:—Jo no puc torce'
el curs que vaig seguint en ampla ratlla;
per a pujar on ets em manca força.
Mon llit t'espera; mon amor, davalla!—

I la flor li respon:—Vana quimera!
Davallar fins a tu, prou ho voldria!,
mes la terra em reté i en va ho espera
l'amor que em consumeix de nit i dia.—

Ara el riu deia amb un sospir dolcíssim:
—Qui pugués enlairar-s' per a lliurar-te!
I la flor responia:—Amor puríssim,
podem sentir-te, però no gosar-te!—

I el riu deia:—El sospir del que t'estima
amb dolç murmurar te durà l'aire.—

I li deia la flor:—Des de ma cima
amb els sospirs t'enviaré ma flaire.—

I deia el riu:—El calze d'amargura
ens fa apurar l'amor sense esperança.—

I la flor responia:—No s'apura,
que arriba un hora en què l'amor s'alcansá.

* * *

L'oreig brunzent que sens parar l'açota
la flor asseca i sa corola engruna
i a la corrent del riu que té al dessota
ses fulles va entregant-li d'una a una.

Ajunta un remolí aquelles despulles
que bressa la corrent murmuradora
i amb tremolosa veu diuen les fulles:
—Amor, ja sóc aquí; ja ha arribat l'hora.

MANUEL RIBOT I SERRA.

VOLTANTS DE LA CIUTAT

Aquarel·la per
PERE GORRO

L'AMOROSA PREVISIÓ

Broden inlassables les meves mans
per l'amat una xarxa d'harmonies
de llum i de colors,
de somriures, de flaires i de flors;
broden amb tan d'afany
i és tan forta i tupida
que per ses malles mon amor no deixa
que puguin passar-hi els dols de la vida.

FLOR-DE-NEU.

Pregària de pastor

Josep A. Clapés

al ferri
 Gra-cies vos Do-nin Sen-yor que'ns lliu-rem de tem-
 pes-ta de mals i de pes-ta vos-les dem de tot cor.
rit.
 si a car u na o-velle-ta un jorn fuig de la ple-ta tor-
rit.
 neu-la a son pas-tor tor-neu-la a son pas-tor.

Gràcies us donem, Senyor,
 que ens lliureu de tempesta,
 de mals i de pesta :
 us les dem de tot cor ;
 si acàs una ovelleta
 un jorn fuig de la pleta,
 torneu-la a son pastor.

ESTEVE TRULLÀS.

EXILI

DE LA FESTA MAJOR

I

Si a la ciutat fan les ballades
ara que és la Festa Major
i són les places lluminades,
plenes de gent en munió,

a mi què m'és tota la festa
i aquest brogit de tanta gent
i el goig intens que manifesta
la cara fresca del jovent,

i aquest eixam de banderetes
de mil colors brandant arreu,
i aqueixes minces jovenetes
amb el xarol fulgent al peu?

Quin desig mostren a la cara
de divertir-se a l'envelat!
Si alguna cosa m'aclapara
és eix brogit desesperat

de la gentada que em redolta.
Fujo corrent i pel camí
sento entre dents la pols que em volta
i els paperets que em fan sofrir.

I quin neguit tinguí suara
 d'aqueixos llavis que he esguardat,
 d'aqueixa noia de la cara
 plena de pols de l'envelat;

d'aqueixa noia macilenta
 de les gardènies sobre el pit,
 un gipó lleig color de menta
 i aquest mirar que m'ha entristit!

Jo prou he vist ço que volia
 amb els seus ulls com un mirall;
 he vist la carn com refulgia
 irreverenta d'anâ al ball.

I he dit: Senyor, tanta niciesa
 té aquest somriure de la gent
 que m'encomana la tristesa
 i em trau la llum del pensament!

Ves qui diria la follia
 que avui emplena la ciutat,
 jo que per res del món voldria
 un viure tan desesperat!

Jo que voldria l'estelada
 vora dels joncs i dels pollancs
 i l'aigua fresca blavejada
 i les violes prop dels flancs

i fer la vida sempre a fora,
 sense garlandes ni oripells,
 un fontinyol ben a la vora
 i entorn el càntic dels ocells!

II

Amb una mà servo la brida,
 salto la gropa del cavall,
 marxo rabent i ja no em crida
 tanta claror carrers avall.

He fet content la caminada
 vora dels boixos i els turons,

sentint el cant de l'aigua amada,
veient el vol dels blancs tudons.

Per tot arreu he vist les coses
umb una pau que fa dormí;
ara no canten les aloses,
sols remoreja el vent garbí,

el vent de l'hora somiosa
que m'ha esbullat tots els cabells
i fa la plana més formosa
tot colpejant els fruits novells.

III

Ara que sóc a la finestra
d'aquesta cambra que m'han dat,
lluny del neguit i la palestra
que em féu ingrata la ciutat;

ara que tot és blanc de lluna
i el cirerer resta dormit,
no tinc d'angoixa ni una engruna
i el seny s'allarga a l'infinit.

Ai, quina pau em dóna ara
eixa claror de dalt del cel,
vora del llit de blanca cara
sota l'ullet que em fa un estell!

Ara recordo l'arribada
i aquell abraç que m'ha florit;
la teva galta vellutada
i aquell enyor que s'ha esvaït.

I aqueixes penyes que em circunden!
Quin verd opac hi fan els pins!
Quines ventades que m'inunden
el nas d'olors de romanins!

Que bé que estic dalt de la cambra!
L'aimia dorm i en sento el bleix;
són les parets grogues com l'ambre
i sóc feliç amb tot l'escreix.

Ara que penso amb les joguines
que fan els llums de la ciutat
i el davassall de serpentine
que fan catifa a l'envelat,

dic: Oh, Senyor, quina follia!
Que sóc feliç al mig del camp
amb la mirada de l'aimia
i el verd tan tendre del fullam!

I tot pensant en l'auba clara
i el sol que surt el dematí
besa mos parpres i ma cara
la son que avança cap a mi.

JOSEP M.ª COSTA.

PARAULES A L'ESPOSA

Ara que et veig, esposa mia,
sota la llum del sol que lluu
i a cada pas et veig més pia
i a cada goig mon cor et duu;
ara que al temple et purifiques
i a cada instant sents més amor
pel tendre infant que dignifiques
i amb dolç encís li dius ta enyor...
La Verge et fa tan olorosa
com ella ho fou en tot instant
i et veig com ella esplendorosa
i jo ara em sento triomfant.

AMAT GOSALBES.

FRAGMENT D'UN RETRAT

Oli per
A. VILA ARRUFAT

PER TU PLORO

Els alegres dies de la Festa Major havien finit; la ciutat restà altra volta en el seu acostumat ensopiment després de tres dies d'inacabables disbauxes. Les sirenes de les fàbriques tornaren a xiular i els obrers empengueren novament el camí del treball ara seriosos i cansats...

Passat ja l'ensopiment dels primers dies, les comares tornaren a aparèixer als portals i les murmuracions esdevingueren animades; la festa havia donat prou temes!

Al diumenge següent celebraren la *capvuitada* fent venir una cobla de Barcelona.

Reunides a cà la Xica, estaven esperant la hora de les sardanes un aplec d'amigues; l'Anneta passà i les saludà amablement acompanyant el salut amb l'acostumada rialleta que tant la feia atractiva. Era una bona moxa d'uns dinou anys; de la seva cara bruna en sortien uns ulls negres com les mores i els llavis carminats convidaven al galan a apagar-hi la seva sed d'amor.

Una volta ella hagué passat, la Bastera eixí del portal d'enfront de cà la Xica i féu sapiguer a les amigues que s'havien quedat contemplant l'Anneta, que aqueixa era promesa amb un minyó molt ric foraster, que n'havia quedat prendat ballant amb ella al Casino.

No sé si heu observat el què són els amics, però jo que he tingut ocasió de puguer conèixer i esbrinar la paraula «amic», he deduït que aquests conserven l'amistat mentre som iguals a ells; si un dia la sort ens és favorable o pel contrari ens és adversa, van desfilant i arriben a ésser els més temibles enemics nostres.

Així succeí a la pobra Anneta quan les seves amigues saberen per boca de la Bastera que estava promesa i que faria un bon casament si tot marxava bé. Les que fins aquell dia havien estat bones amigues, feren córrer d'ella les mil pestes i li ocasionaren més d'un disgust.

* * *

L'Anneta havia anat carrer avall, devès casa seva. Estava alegre i no se'n sabia avenir. Ella que mai havia tingut la pretensió de pensar que pugués agradar, en tres dies tot un jove de Barcelona s'havia enamorat d'ella i l'havia feta demanar als seus pares. Això, distreta, anava pensant quan topà amb el carter qui, rient maliciosament, li féu entrega d'una

lletra; l'Anneta l'agafà i sens ni donar comiat, continuà amb pas ben llarg camí de sa casa, mirant-la i remirant-la.

Arribada a casa seva, agafà sa mare, l'abraçà i la petonejà follament i se'n pujà al seu quarto, es tancà en clau, tragué la lletra de la butxaca del davantal, la besà, desféu el sobre i...

¡Quin rosari de flors devia enclore aquella lletra de color de rosa, que mentre l'Anneta l'anava llegint les llàgrimes li queien cara avall a l'ensens que somreia de goig!

Mai ningú les hi havia dit aquelles coses que el seu enamorat li deia en aquella lletra, mai ningú li havia parlat tan ardidament com li parlava el seu amor.

L'havia llegida ja una infinitat de voltes, emprò tornava a començar, fins que, a l'últim, caigué damunt una cadira, arrencà un plor i barrejà els besos i les llàgrimes amb la negra tinta que damunt del paper rosa formava belles paraules.

Al carrer començava el bullici; la cobla, sota la finestra del quarto de l'Anneta, llançava a l'aire les notes sentimentals de la sardana «Per tu ploro»...

Havia passat una bella estona i, encara, l'Anneta seguia besant l'escrit i murmurava apassionadament: — Sí, per tu, per tu ploro!...

F. POUS BURGÜES.

Clixé de J. Baulenes.

L'Aparegut

Poema simfònic
per Josep Masllovet.

Flauts

2 Flautes

2 Oboes

2 Clarinets (Bb)

2 Fagots

1 Contrabaix

3 Trompetes (Fa)

3 Trompes (Fa)

2 Bombards (Bb)

15 Tambors

3 Tambors i tuba

3 Trombones

Arpa

Cènica/Gonks

Marcs i tam-tam

Violins I

Violins II

Violoncel

Contrabaix

Lento (1.200)

Lento (1.200)

**VOLTA AÈRIA A
CATALUNYA
PENYA DE L'AIRE
7-8-9 SETEMBRE 1923**

*Cartell per
JOAN MARTÍ*

LA MILLOR CANÇÓ

De corrandes i cançons
bé te n'he cantat, amada,
mes de tantes la millor
no te l'he cantada encara.

Avui que el petó matern
ha florit en els teus llavis,
avui te'n faré present
que de goig tinc plena l'ànima.

Perquè l'aprenguis de cor
i la cantis encisada
mentre gronxis el bressol
tan bon punt ne siguis mare.

—

Jo sóc un infant,
glossa palpitant
de cants i rialles,
fruit d'un bes d'amor
de dos cors en flor
un jorn d'esposalles.

—

Sóc la flor gentil
que desclou l'abril;
ma rosada cara
l'omplen de petons
com dos papallons
el pare i la mare.

Sóc alba rient,
estel resplendent
d'un cel de bonança;
de ma llar consol,
dels pares el sol
sóc goig i esperança.

—

El sol que demà
joiós besarà
llurs testes nevades,
fent viure el record
de joia i conhort
les hores passades.

—

De corrandes i cançons
bé te n'he cantat fins ara,
mes aquesta és la millor;
canta-la al meu fill, amada.

Canta-li amb ta veu d'ocell,
melodiosa refilada;
fresca com al mes de maig
del rossinyol la complanta.

Que sentint-te-la cantar
dia i nit, matí i vesprada,
veuràs com se fa el fillet
gran i bo com els seus pares.

—

JOSEP PALOMA.

Clixé Miquel Cases.

EL PAS DE L'AMOR

GLOSSA

«Matinet me'n lleví jo,
matinet a punta d'alba»
érem al cor de l'hivern,
blanca de neu la muntanya.
Quan eixia pel portal
tot dormia en la pau santa;
«poso la sella al cavall,
dret a la costa solana».
Els meus ulls, meravellats,

contemplen l'alba mortalla,
no s'obira ni un ocell,
no s'oeix ni una fontana,
penjada del caire viu
suspesa està la cascata.
«Quan arribo a mig camí
sento una veu prima i clara»,
de sobte ha esclatat el sol,
d'aromes s'ha impregnat l'aire...
Tu davallaves del cim
hermosa com una fada.
Has passat devora meu,
Déu te guard rosa galana!
i he vist els arbres florir
i envellutar-se les prades
i he sentit el fontinyó
cantar alegres corrandes
i refilar els ocells
i bramular les cascates...
T'has perdut pel costé avall
lleugera com una daina;
s'ha tornat a emboirà el cel,
ta veu s'ha fos dins dels aires
i en guaitar al meu entorn
tot dormia en la pau santa...
Érem al cor de l'hivern
blanca de neu la muntanya.

F. DE P. BEDÓS.

ESGLÉSIA DEL COLLELL

Projecte per
JOSEP RENOM I COSTA

CAMÍ DE LA MORT

DE GIACOMO LEOPARDI.

Caiguda del teu arbre,
pobre fulla lleugera,
on vas? —De la brancada
allà on vaig néixer, em separava el vent.
Ell voltant anava
del bosc a la planúria
i de la vall em duia a la muntanya.
Amb ell perpètuament
vaig peregrina; tota la resta ignor.
Vaig allà on van totes les coses;
on van naturalment
les fulles de les roses
i les fulles del llor.

J. P., trad.

Sabadell

del meu record

No sempre ha estat Sabadell una ciutat.

En la meva infantesa—vaig néixer en 1851—era una vila de dotze o catorze mil habitants.

Sense cap acera, sense llums, tot lo més una vintena de fanals de gas dolent pel centre i una vintena més amb gresol d'oli pels extrems.

A les nou de la nit tot era tancat i barrat.

No es podia anar al llit tard. A dos quarts de cinc les esquelles del vapor del carrer de la Creueta i altres tocaven a llevar-se per a anar a la fàbrica. Bataners, perxadors i demés del ram de preparació i acabat dels molins havien de marxar a les quatre. Molts es quedaven tota la setmana al molí, car es treballava nit i dia sense rellevo. Quan queien de son, dormien damunt les peces que s'havien de treure d'oli, i sense acabar la son, apa, tornem-hi que és tard!

De bon matí, pels carrers, s'hi veia una corrua de gent com fantasmes, caminant d'esma si no portaven una llanterna; els fanals dels carrers, si no s'havien apagat, feien tan mala cara com els obrers. A dos

quarts de nou, mitja hora curta per a esmorzar; a les dotze una hora per a dinar; a les cinc, mitja hora escassa per a berenar i fins a dos quarts de vuit no plegaven. Si era dia d'anar a missa, a tres quarts de dotze paraven per anar-hi i aquell quart es recupava al vespre.

Quan plovia era una delícia; les canals abocaven l'aigua des de les torçugades i no hi valien paraigües, encara que fossin d'aquells de frare, que abrigarien tota una família.

En tot l'hivern el fang hi era pastat pels carros, animals i persones, amb una fetor que empestava. Els pobres que havien de portar la llana d'un cantó a l'altre, quedaven encallats.

Sabadell era tan poble que fins els llops venien a beure als abeuradors públics. Quan plovia, el carrer de la Lluna, Llobet i Sant Joan eren rieres; hi havia qui pagant passava la gent; aquest últim carrer recollia les aigües en una espècie de foradada que començava al carrer de la Palanca fins passat les set o vuit cases que hi havia. Els avui carrers de St. Josep, Illa i Tres Creus, fins a prop de la Plaça, tot eren camps

i horts. Els Escolapis tancaven el Pedregar amb construccions altes; una volta molt llarga donava accés a la Rambla, que era als afores. El vapor de can Pisit era lluny, molt lluny.

Del meu record el ferrocarril moria a Sabadell. La gent se'l mirava de lluny — feia respecte! — i, quan desvaporava per la vàlvula, la gent arrencava a córrer per por de què es rebenrés la màquina.

Els quèntos de robar criatures per a engrassar els arbres de les rodes eren corrents i creguts. La agència de can Carlons, un frare exclaustat, anava cada dia a Barcelona amb una diligència de sis animals. Anava sempre plena; molts la preferien al ferrocarril per por de no se sap què, de lo nou. Bonna part hi anaven a peu, essent freqüents els robatoris en el coll de Montcada.

***

Políticament, Sabadell era lliberal, esparterista. Els Pisit, Rovira, Gorina, Turull, Brujes, Coromines, fabricants de panyos, eren els gefes de la Milícia Nacional estatuïda per Espartero. Ells engrandiren Sabadell en aquella època. Els carrers d'Argüelles, Lacy, Gurrea, Torrijos,

Mina, Mendiçabal i Riego són construïts durant l'entusiasme dels lliberals esparteristes.

La festa de St. Baldomer era festa grossa. De bon matí els trets de fusell retrunyien com canonades despertant tothom. La marxa de Riego alegrava la mainada i a tots els entusiastes de la llibertat. Aquests, vestits amb l'uniforme de gala de milicià, ben respallat, es passejaven pels carrers amb les creus i medalles i, sobre tot, el pon-pon i xarretes.

A la tarda s'omplien els cafès, vinga brindar, i al vespre bon sopar i al petit Teatre, anterior al Principal, que ocupava el mateix lloc del d'avui. Gran funció patriòtica. El meu pare, fervent milicià, m'hi portava amb tota la família i representaven ben sovint «El puente de Luchana». Episodis de la guerra carlista passada, quedant triomfant el gran liberal Espartero i, de consegüent, la reacció batuda després d'una guerra que durà set anys.

Fou en aquella època que s'aixecà el monument a Espartero i es batejà la Plaça del Duc de la Victòria.

* * *

La Casa de la Vila era molt petita, al carrer de la Plaça. Quatre empleats portaven l'administració i mantenien l'ordre. El Secretari (el Gardela), cap de policia, el nunci i l'Eudal, agutzil. Si faltava gent els serenos feien d'agutzils.

Dues parelles de mossos de l'Esquadra eren els encarregats de posar a ratlla els malfactors.

Quatre cafès vivien modestament. A cal Jan, Cruz, Borràs i Sever. Eren cafès de dissabte i diumenge. Es necessitava no estimar-se la vida per a sortir els dies de feina a la nit. Uns quants teixidors de mà eren la tertúlia de cada cafè, anant a l'hivern embolicats amb la manta de corn, vermella, amb ratlles verdes i grogues.

Les distraccions més usuals pel jovent, eren les pedregades; allò era la guerra en petit. Els mandrons i les fones petaven de valent, ferint de tant en tant a un o altre dels combatents que tan aviat eren entre dos

carrers, com entre Sabadell i la Creu-Alta, Sabadell i Barbarà o Sant Quirse. No sempre els agutzils podien destorbar aquelles batusses.

Els joves de més seny jugaven a pilota amb les mans, havent-hi partits molt empenyats; els homes fets a bitlles i xapes, la mona i la senyora. No tothom podia anar al cafè o a la taverna.

El punt de jugar a pilota fou primerament al carrer de la Salut dins un pati i, més tard, a la plaça, a on hi ha les peixeteries.

El primer casino fou instituït per l'element lliberal esparterista a la sala del cafè de cal Borràs. Amb estudi de nits pels homes que no sabessin i volguessin aprendre de llegir, escriure i comptar. El meu pare, analfabet — i això que havia estat escolà de la rectoria de Sta. Eulària fins als vint anys — aprenqué allí de llegir i escriure, sumar, restar i prou.

Posaren mestres municipals, inclòs banda per a tocar a on manés el batlle. Els escolapis posaren Seminari. Els novicis, vestits d'escolapi, sortien els dijous a voltar per fora la via del carril. La mainada els cridava «¡cucales!»

Els dissabtes hi havia mercat. Els sacs de blat, mongetes i moresc venien de tot el Vallès. Moltes cases pastaven i tenien el seu forn. Encara recordaven que el coure el pa era un tribut que es pagava al rei en els forns públics que tenia establerts a cada poble.

A l'estanc, a cal Pep coix, venien la sal i es pagava cara, en relació a aquells temps.

Les entrades a la Plaça eren esquifides. Pel carreró de cal Quaranta, dues persones de costat no hi passaven. L'entrada més ampla era el carrer de Manresa, essent més estreta que avui.

El Pedregar, empedrat de palets de riera, amb una desigualtat que feia girar els peus. Passar-hi amb esclops, que era el calçat propi per tot l'hivern, es feia gairebé impossible.

A la Plaça de la Constitució i a la del mercat, tot eren cases velles ¡i tan velles! Irregular, sense empedrar i sense aceres, abocant-hi les canals quan plovia; a cal Barinet, Esparter i Mià també hi tiraven l'aigua de mullar el bacallà, amb una flaire que donava bo.

Els tocinos els mataven davant la porta de cada tenda; a la Plaça

n'hi havia tres, que quan socarrimaven el pèl del porc no s'hi podia passar. El ferrer de cal Pendentio ferrava a la plaça i posava els cercols davant la porta. El Sr. Miquel torrava el cafè i feia les feines més brutes a fora, a la plaça.

Els peixeters es posaven a on volien. La seva venda era principalment pels carrers, cridant com esperitats.

El diumenge, al matí, els desvagats cap a plaça a menjar pinyons torrats. Proveïts d'un ganivet anaven petant pinyons i, com que fan sed, a beure a la botelleria, on podien encendre el cigar de tabac negre, amb el llivant encès que nit i dia cremava passat per un forat de les ventalles. Tot just s'acabaven d'inventar els mistos d'esca i de teia i la gent no estava acostumada a comprar-ne. La pedra foguera, el ganivet de molles i un tros de bolet d'esca, era lo que els fumadors portaven a la butxaca. No hi havia llibrets de paper de fumar; cada fumador es tallava el paper a la mida que volia, se'l posava als llavis i llavors agafava un tros de corda de tabac negre, tot remullit, que venia d'Andorra; el tallava tan menut com podia i amb el mateix ganivet, un cop fet el cigar, picava la pedra, alguna espurna encenia l'esca i, ai mare meva!, per encendre, quins treballs! Llavors sí que el que feia el cigar per reposar, reposava un quart.

* * *

Com a metges, Sabadell estava ben assortit. En Xibel'li, Sanz, Puig i Sampere. L'avi Puig tenia una euga blanca per anar a fer les visites als pobles de fora.

La nostra gent, enc que tingués metge, rarament l'anava a cercar. Cada casa tenia les herbes de Sant Llorenç o altres, oli de llangardaix, de rates; greixos de serp, gallina, etc., i si no bastaven, a cal Frare, un exenclaustrat que entenia quelcom de botànica, resident al carrer del Carme, els assortia de lo que els feia falta.

Els barbers, amb títol, i herbolaris, eren els encarregats de posar sangoneres, donar ajudes i posar ventoses.

El *campo santo*, com s'anomenava, era lluny... molt lluny, al Taulí;

la porta donava enfront del carrer de les Rodes, anomenat així perquè era un tros molt llarg i hi havia les rodes dels corders que filaven el cànem.

La conducció dels cadàvers es feia a braços pels veïns del finat; l'enterraments, el Gamell, seguia el difunt amb una tauleta per a posar-hi la caixa quan reposaven. Si era un infant els infants veïns el conduïen i, acabat l'enterro, eren obsequiats amb un pa de quatre crostons per cada ú. Això era una llaminadura que en aquell temps feia desitjar la mort de tots els malalts petits.

Llavors el morir-se costava barato, com més ha crescut Sabadell, més cara ha costat la mort.

Encara quedaven portals i muralles que donaven a fora espitlleres, i de tant en tant una torreta pels guaites, posades amb motiu de la Guerra dels set anys.

Vingué la guerra del Marroc. Les poblacions es netejaren de dropes i pobres, que es feren voluntaris d'En Prim, anant a guanyar uns quants milions pagats amb xavos morunos amb l'estrella composta de dos triangles i un punt al mig. La península fou envaïda d'aquella moneda quan pagaren la indemnització de guerra.

Quin temps aquell! Amb un xavo us donaven ninos, estrep, caramels, safrà i moltes coses que avui no us ho donen per cinc cèntims. I la pesseta tenia trenta quatre quartos o seixanta vuit xavos.

Sabadell creixia; als fanals d'oli hi posaren petroli continuant el tenir de traçar una llarga escala per a encendre'ls.

El Casino de cal Borràs passà a ser «Casino Catalán Industrial» amb biblioteca nodrida amb llibres dels mateixos socis. El dissabte i diumenge a la nit una cantadora o un duu amenitzaven les vetllades a baix, al cafè, amb cançons picants de l'època. Per taules de teatre hi havia una petita galeria. Posteriorment, s'hi feren putxinel·lis.

El Sangoneres, un herbolari partidari del sistema curatiu del cèlebre Raspail, havia posat cafè amb titelles. Per sis quartos teníeu dret a pendre cafè i a veure els titelles.

El problema era tenir els sis quartos; l'un es venia els espartenyots vells i les pells de conill, l'altre anava a l'estació del ferrocarril per si s'havia de dur algun bulto i d'altres els treien de la guardiola, sense trencar-la, amb una carta o amb una fulla de ganivet, etc.

* * *

Com ja és sapigut, els amos i engrescadors de totes les bromes i taules eren els teixidors de mà (no hi havia encara telers mecànics). Les

ànsies i aspiracions de més llibertat i benestar eren ells els que les sentien i a la seva manera les cercaven. Ells feien dilluns i devegades dimarts; ells s'associaven, anaven al cafè havent sopat i a berenar per qualsevol pretext: ara perquè havien acabat la peça, ara perquè en posaven de nova: car el teixidor se l'havia d'empesar, estendre i plegar. Amb aquests treballs s'ajudaven l'un a l'altre i, a la tarda, a berenar amb els ajudants.

Gairebé tots, al matí, abans de començar, una rosquilla i mig petitó de barreja d'aiguardent i mistela. A les onze, un quarto d'aiguardent de la gana—era el vermut d'allavors,—almenys si era dolent era més barato que no avui.

Tavernes no en faltaven a cada carrer i a prop de les quadres de telers; recordo a cal Perdis, Diviu, Pere Joan, Fassina de cal Duran, etc. Els teixidors hi donaven vida. Alguns es tenien el teler a l'entrada de casa seva: així eren més lliures. Molts es feien una caseta per no pagar un lloguer de dotze a vint-i-quatre duros l'any.

Molts d'ells tenien bona fama d'estalviadors perquè son pare o mare els recordaven contínuament l'any de la fam de la guerra dels francesos. A cada casa tenien devanadores per a omplir els canons per les llançadores; això també ho pagava el teixidor. Si eren llargs de teixir i feien anar tres llançadores i sabien trucar les taules fort, es feien bona setmana; anaven per rams i per passades per pam: vuit centes, nou centes... Els amos s'alabaven de guanyar una unça per peça. Molts teixidors feien una peça a la setmana.

Llavors tots els fils es filaven amb llana nova; res de borra: no es coneixia. Recordo que vingueren uns francesos que posaven a l'hostal de Sant Antoni, carrer de Sant Joan i que, tocant cornetes, anaven comprant els draps de llana que els drapaires no volien i de draps, filots i vores de peça n'ompliren un tren. Els pobres d'enteniment els trobaven tontos de comprar femers; el temps els ho ha aclarit. Els femers de quadres de telers eren una disbauxa; fusades escaguitxades, passols, filots, vores i caps de peça, ploms, etc., tot anava al femer. La mainada sempre teníem pilotes de fil de llana bona per a jugar a geps.

Una de les festes típiques era el ball anyal dels hereus. Havien d'ésser hereus els que hi prenién part. El trajo obligat era gec i pantalon negres; el gec curt, encotillat, i el pantalon tirat i amb traves per sota les sabates, *armilla ramejada, camisa planxada i barret de copa*.

Sant Joan de la barra una disbauxa.

La serra vella, una festassa. La serra vella, fou una troballa dels temps passats. Per la Quaresma, abans, que no hi havia l'abundor de calendaris d'avui, cada casa feien una vella de paper retallat amb set ca-

mes i cada setmana tallaven una cama de la vella de paper i en ésser al mig de la Quaresma els parents infants simulaven anar a serrar la cama del mig de la vella.

No sempre la Quaresma ha estat com ara. Era rigorós menjar bacallà, congre i arengades i escudella sense carn ni tocino. S'havia de tenir butlla per a menjar ous i permís del rector per a fer caldo pels malalts.

Els esquellots que es feien pels viudos que contreien nou matrimoni eren una festassa. Vells i joves s'estimulaven a veure qui podia fer més soroll i més estrany.

Per bateigs i casaments també es feien balls de barret de copa. Els amics del que es casava el moblaven de tot lo menut: fregalls, escumbres, plats, culleres (rarament s'usava forquilla), cassoles, gibrelletes i, sobre tot, l'orinal de partera i el bressol.

Anaven i venien de l'església a peu. De quan me refereixo jo, no hi havia, encara, registre civil. La mainada, si era bateig, s'esperava a la porta, i si no tiraven confits, els crits de *butxaques de cuiro* els atabalaven tot el camí. Si era un padrí o padrina rumbós, hi anava tot: confits, ametlles ensucrades, quartos i xavos. ¡Quines esgarrapades i battuses la mainada per arreplegar quelcom!

* * *

L'Aplec de la Salut, quina festassa! El segon diumenge de maig era la diada dels forasters. De bon matí una corrua de carros invadia tots els camins i poques carreteres que hi havia de tot el Vallès i la Marina. No hi havia altra carretera que la de Sabadell-Barcelona. Els carros, amb vela o sense, guarnits amb els coves i garbons lligats al darrera. L'esplanada de la Salut i la font bullien de fadrins i minyones, pagesos i menestrals. Tots riolers, donant bon compte de costelles, botifarres i truites, regant-ho, sovint, amb llargs tragos. El fum i baf de la carn i tocino embafaven als que sols anaven a fer-hi de mirons. Les parades de torrat i sacs d'avellanes torrades es buidaven abans de marxar els carros, en havent dinat.

A peu, cantant i fent broma cap a la passera del riu Ripoll (no hi havia pont); tot rient, alguns prenen un bany de cames.

El carrer de la Salut era guarnit de cap a cap amb pins que hi havien plantat el dia abans, a cada casa dos. Els boscos eren molt espessos i s'havien d'aclarir per a treure'n els conills i les guineus. Gairebé tots els carros entraven a la vila i els forasters anaven a pendre cafè a cal Jan. A la nit, ball a totes les sales.

El dilluns de l'Aplec, la festa dels ocells. La passada pels Muixins i a rebre les comissions d'ocellaires de Manresa, Olesa, Monistrol, Sant Andreu, etc., a l'estació del ferrocarril. En el tablado de mig carrer de la Salut el jurat escoltava i adjudicava els premis als passarells, verdums, cadernereres, pinçans, etc., que més bé cantaven.

A la una de la tarda, magnífic ball, el més lluït de tots. Els ocellaires al cafè fent transaccions, entre copa i copa, pagant-se alguns ocells a preus de tocino gras. Els barbers no donaven l'abast a arriassar els caps dels fadrins balladors i tots els sarauistes de la rodalia compareixien a ballar a Sabadell. Per poca coneixença que es tingués, ni l'hostatge, cafès, copes, cigars ni balls costaven cap quarto als forasters. Els sabadellencs eren esplèndits. A la nit, ball altra volta.

L'Aplec era la festa més grossa.

* * *

I parlarem del Carnestoltes, que s'ho mereix. Què vol dir el de Niça: aquí es feia millor. Quan encara ningú sabia que Niça ni Venècia existien.

Els teixidors de més barrila començaven el *dijous gras* amb bombos, trombons de serpent i tabals, mig disfregats, a recórrer quadres i fàbriques. En moltes quadres l'amo pagava el berenar de truites i botifarres, amb l'amanit i vi corresponents, a tots els seus treballadors. I es convidava a tothom a rebre S. M. Carnestoltes el diumenge en havent dinat i es preparava el tablado a Plaça, amb taulons, escalinata i amb un tron bellament decorat.

El diumenge s'anava a rebre el gran personatge a l'Estació. L'Ajun-

tament de senyors i el dels pagesos, abillats els primers amb levita, barret de copa i colls de camisa desmesurats, amb polaines fins a genoll fetes de xarol de barato, la faixa i mangala; la de pagesos amb trajos antics de calces amb davantal, gec i armilla fins a sota l'aixella, barretina fins al cul, calçons i espadenyes amb peücs, faixa i mangala, anaven al front. Venien, després, les comparses de diferents colles a peu, amb carros guarnits, barcos tivats per parelles de bous, carros, cistells, olles i fantasies, metges, notaris, advocats, rectors, monges i capellans, frares de totes les ordes, ballarines, óssos, etc., etc., cavalls amb cavallers de totes èpoques, burros amb gitanos, trabucaires carlins, milicians, chors cantant, orquestres, etc., etc.

En sortir S. M. Carnestoltes de l'Estació i pujar-lo en carretel·la descoberta, marxa reial pels Muixins i demés orquestres disseminades en la comitiva, essent aconduït al tron del tablado de la Plaça. Tota la tarda visites. A la nit, prèdiques o conferències, desbarrant sobre assumptes locals, picants. Per aquells dies hi havia llibertat de criticar i ridiculitzar lo que es tenia per més sagrat. La Plaça s'omplia d'aquella gent que van per tot arreu mentre no s'hagi de gastar; vèieu els mateixos de per tot.

El dilluns, els teixidors no teixien. El dimarts, a la tarda, festa tothom. Gran cavalcada per a recollir fondos pels pobres. Allò anava a vessar. Comparses de tota faisó. Cavalls, matxos, burros, carretel·les, carros al·legòrics, barcos, carrosses, chors, orquestres, comissions de tota llei, astròlegs, bandolers, etc. Els vehicles anaven plens de màscares i de projectils. Ous plens de cendra, calcs, fum d'estampa, mangra i altres pólvors; confits de farina, caramels amb pebre, llobins, cigrons i mongetes corcades, moresc... Desgraciat del que es mirava la cavalcada i no afluixava l'armilla a les safates o a les bosses penjades dalt de llargues canyes: era agredit per totes les comparses i quedava lluït. Recorregut tot Sabadell, tornaven S. M. Carnestoltes esgrogueït i malalt a la Plaça. Broma fins l'hora de sopar. En havent sopat S. M. es posava greu; metges i practicants tenien consulta en veu alta. Els disbarats

eren tants que la gent no tenia temps de respirar, car el riure era continu.

Se li donaven ajudes amb xeringues descomunals, se li portava el combregar amb una portadora, a la que precedia una gran esquella, tot un bisbe li donava l'extremunció, finant després d'haver fet testament i confessat. Un plor general dels de dalt del tablado donava a conèixer l'últim badall. La lectura del testament era un altre document crític que, tot en broma, deia lo que no era permès en estat normal i passat el Carnestoltes.

El dimecres no es teixia; es preparava l'enterrament, que era el *clou* de la broma. Llanternes, estrenyacaps i llençols pagaven la festa. Farina, figues seques i grans d'all, anaven endoina. El tablado era negre; S. M. Carnestoltes, groc, embagulat, damunt un catafalc, amb atxes de vent que feien més fum i fortor que no pas llum. A les nou s'organitzava l'enterro en el qual s'hi veia la direcció del Club Calces, compost dels elements intel·lectuals de Sabadell en art, en crítica i en caricatura. Recordo entre altres, En Tomaset Bosch, Ramon Quer, Narcís Giralt, Fàbregues, Margalef i altres. Els pendons, fanals i tota mena d'inscripcions, eren a cents; els concurrents, a mils i els espectadors tot Sabadell i demés pobles. Era per morir-se de riure i per meditar, si podia llegir-se, tot lo que acompanyava al difunt Carnestoltes! I quins ninots i quina intenció! La caricatura era de lo més salat. Allò era una manifestació de crítica administrativa, política i de sociologia, tal com s'entenia llavors.

Tornat l'enterro a la Plaça, a les dotze es cremava el *calabre* de S. M. Carnestoltes, i fins un altre any. La Quaresma era arribada.

* * *

Els teixidors de llana—també n'hi havia de cotó—que teixien a casa seva la major part, per quadres, per parroquians de les tavernes o per afinitat de caràcters, formaven colles i cada any feien una cacera amb rams i teles, per allà febrer o març. Per la majoria, la qüestió era anar a esmorzar a fora, encara que hi havia veritables fanàtics del cant dels ocells cegos.

De bon matí, a les fosques, a plantar rams i teles i a posar els cim-bells amb les muntres. Escollien un paratge que hi hagués un marge per amagar-se i, en fer-se clar, els pobres ocells cegos vinga cantar i re-filar. Els passarells, verdums, cadernerres i pinçans que passaven eren atrets pels reclams i, o bé es tiraven al ram cobert de creueres untades de besc o a les teles. Agafats, cap al gavial, i tornem-hi. Els no gaire afi-cionats, compareixien a les vuit o a les nou i, llavors, vinga un bon foc i a coure les costelles i botifarres; algun d'ells ja tenia el morter de pedra i picava els alls per a fer l'all-i-oli. Se li exigia que fos ben fet, que no el negués; sempre n'hi havia algun que n'era mestre.

Els aficionats al caçar s'enfadaven perquè algun vol passava de llarg per causa de la broma que es feia.

Alguns, si anaven lluny, dinaven fent un bon arròs a fora i cap al tard entraven a Sabadell amb els rams, teles, gàvies de reclams, tot can-tant cançons del temps.

I prou.

Text i il·lustracions de

M. BURGUÈS.

El cor de l'estimada

Per Josep Planas Argemí.

Moderat

Les arbres del riu i esquitllen en l'aigua;
Així també el cor De la meua amada.

L'oratge breument fa estrocar els branques, amb l'estroçament es desjonda
es mostra somes, confinat i a-sma-ble quan, parlant d'amor, dicta les pa-

L'arbre ple de mica-ment de son contem- plar-se. Les fulles llavors
vaules, i es que allau del fons de plata hi te albes.

son boins de plata que llueix al sol i amb l'oratge es-claten.

D.C.

EL COR DE L'ESTIMADA

Les albes del riu
s'espitllen en l'aigua;
l'oratjol trement
fa estremir llurs branques;
amb l'estremiment
es deixonda l'arbre
ple d'encisament
de son contemplar-se.

Les fulles llavors
són bocins de plata
que lluen al sol
i amb l'oratge esclaten.

Així també el cor
de la meva amada
es mostra sumís,
confiat i amable
quan, parlant d'amor,
dicta les paraules
i és que al fons del fons
de plata hi té albes.

JOAN SALLARÈS.

BODEGÓ

Oli per
ENRIC MONTANÉ

De la tesi de Gaziell a l'antagonisme i a l'imperialisme

*A Cristòfor de Domènech
polemarca d'idees
a Catalunya.*

Hi ha una veritat en les coses que va dir En Gaziell a Girona (i que nosaltres, petulants, anomenem «tesi» com si hagués de fer-s'hi guerra al damunt)

i aquesta veritat no és que Barcelona sigui un àmbit revolt i pervers on es profani i s'ofegui tota la lenta puresa eficient que de l'altra Catalunya s'hi va a orejar

no és aquesta la veritat, sinó una altra més simple i més sàvia, més afecta a nosaltres i més contundent

i és que potser en les ciutats secundàries s'hi rebla Catalunya, quan a Barcelona s'escampa només i proclama

i que potser en el futur, tants homes electes daran les ciutats secundàries com Barcelona

i si els de Barcelona escriuen l'Enciclopèdia del Món per a ús de la terra

els altres faran els llibres immediats de la terra, escales rudes, palpitants i actives, per on pujaran, a nivell de vida, a cim d'espectacle i a coll d'invasió, les gèneres temibles i fortes que el magnànim demà ens ofereix

PREVISIÓ I DUACIÓ

EN tant que un discret pensador pugui explorar el devenir, allargant amb la ment els camins d'avui, es pot dir :

Que un dels elements més fecunds de la història futura, serà la oposició entre Barcelona i les ciutats secundàries

ja que Barcelona, involucrada, per naturalesa, en el món, voldrà fer de Catalunya una màquina, és a dir, un orgue dinàmic de força, per a entrar virilment dins el món i conquerir-hi el jaient imperial que li plagui mentre a l'altra Catalunya hi haurà la tendència d'espargir, coonestar i modular, segons l'«home tipus», el nivell medi de la catalanitat és a dir, a fer de Catalunya un món articulat sobre la idea personal (humanitzada, si voleu) de Catalunya.

DEL SINCRONISME EN LA NOVA CATALUNYA

PER tant: ciutat i política a Barcelona,
i a l'altra Catalunya, individu i pàtria

La oposició és completa

Potser el judici és prematur: però tots hauríem de pregar que fos:

Perquè aleshores Barcelona renovaria potser el tipus hel·lènic; mentre en l'altra Catalunya, vella i nova, refeta i perfecta, però única i nodridora nostra i en model perpetu, l'autoctonia obtindria el triomf

I aleshores l'hel·lenisme mundial i el germanisme de casa, s'aliarien per primera vegada del món, en connubi immortal i genial

SÍMPTOMES I ESPERANCES

Això vol dir, que si algú, en hàbil retòrica va posar les altres ciutats i Barcelona en conflicte

(el mateix, dins l'estadi resclosit i petit, però potser el mateix i l'igual

dins l'esplendor bullidora a venir, que les impacients revirades de la Lliga Hel·lènica, contra Atenes, en temps de Pericles)

si va posar el conflicte i l'antagonisme, aquest antagonisme no s'ha de negar, sinó que s'ha de notar i proclamar, i respectar (com totes les coses més fortes que la nostra voluntat, perquè són més amples i comanen la vida, i que servant-lo no n'hem de parlar

perquè demà que es desplegui i onegi, farà Catalunya, amb molts altres vents i corrents, és veritat

però com un dels prínceps en aquesta cort prodigiosa d'accions i passions (*conditores legum, conditores vitae, conditores virum*) que presidirà la naixença de la nova Catalunya i en dirà la sort

DE L'ANTAGONISME I LA MORAL, L'EFICÀCIA

I EL MÈRIT

OBSCURAMENT i senyalant amb el dit només l'ombra, i així esculpint la pedra per sempre, el nostre Xenius havia parlat jocundament, del diàleg que crea

Ara jo, deixeble mesquí, que del mestre no en conec més que la vella petjada i el nom d'el·legia

parlaré de l'antagonisme en si, com a forma del diàleg, forma crua, bèl·lica i eficaç com totes les coses morals, perquè la moral és l'art de la sang, molt més del que sembla

Però en parlaré per exemples

Si un home gosa de tots els plers brutals de la vida i s'enriqueix i fa creure als tristos que el volten que la magnànima riquesa només amb la dura grolleria s'escau, i correspon

aquest home, mal sigui un burgès tímid, clement i innocent, és infame

Però si hi ha un heroi turbulent que ha anat arrencant els esplets de la joventut, i ha estimbat, reflexivament, a la vora del camí, havent-les només abraçades les il·lusions del seu primer temps

aquest—cruel, arbitrari, imperant que sigui—no peca

LA MORAL BURGESA I LA MORAL HEROICA

EL TRÀNSIT

NOMÉS són herois els que porten l'antagonisme dins si, i el resolen
Els treballen per Déu, i pecats que facin els perdona Déu
Perquè ells coaccionen als homes davant de Déu
Pero abans coaccionen la seva vida davant la seva felicitat
Aquesta és la moral heroica que fa grans els pobles

.....

La Catalunya d'avui té una moral burgesa
La Catalunya de demà per gràcia d'aquest antagonisme que li anirà
turgint, com els pits a les donzelles, tindrà una moral heroica
I homes i dies i fetes i llibres i gestes i coses heroiques

PAS DE L'ANTAGONISME A L'IMPERIALISME

AQUEST antagonisme no morirà per la mort, perquè és dins d'una
cosa viva
sinó que morirà per més alta vida
i es resoldrà i reposarà i mantindrà en el món per l'imperialisme

.....

Perquè ja que l'antagonisme és conversa de forces adverses i sers li-
mitats, sobre un mateix eix i objecte
i baralla de dos per una glòria que només d'un serà
només es resol quan la glòria davalla i quan l'eix es planta al mig
del cor dels dos combatents i l'objecte que volen, se'ls hi fa sang en el
forn de cervell
Aleshores no lluiten contra ells
sinó que avariats, com els cavalls de guerra, i menats per la idea
que és un gran auriga

es llancen contra els demás, perquè una mateixa glòria els arbora i un mateix eix els perfora i un mateix objecte els constel·la en el front

.....

I aleshores es proposen gestes perquè els hi vingui la força lliure i la vida plena i l'enemistat els concordi

.....

D'aquesta follia de guerra se'n diu imperialisme
 I és llei que cada gran poble en tingui una rauxa
 perquè fa sobre els altres la mateixa coacció que ha fet damunt sa vida

I així restableix l'equilibri i paga el delme de sang, que fa la justícia

MIQUEL CARRERES COSTAJUSSÀ.

Oli per R. CLAPÈS.

Bromoll per A. SERRA I SERRA.

L A R O S E L L A

Quan el bon temps ha arribat,
per l'alegria del blat
somriu al camp la rosella;
com si fos gota de sang
que floreix al cor del camp
per al pit d'una donzella.

Canta la rosella
la cançó del blat
i el camp encisat,
tot encès per ella,
té la meravella
d'un cel estel'lat.

Quan al camp caldeja el sol
i els ocells paren el vol
damunt l'espiga daurada,
la rosella ja és amor
i l'esclat del seu color
diu que està enamorada.

Canta la rosella
la cançó del blat,
i el camp encisat,
tot encès per ella,
té la meravella
d'un cel estel'lat.

Com la rosella gentil,
nascuda del mes d'abril,
sang i amor só a la vegada;
la glòria del meu destí
és enjoiar el camí
d'aquell que em té enamorada.

Canta la rosella
la cançó del blat,
canto jo com ella
la de l'estimat;
dins nostra parpella
lluï la meravella
d'un cel estel'lat.

DOMÈNEC SALÓ.

ESTUDI DE GRAVAT AL BOIX
per RICARD MARLET

MARIA DE MAGDALA

¡Vade in pace!

I

LA MIRADA DE JESÚS

MAGDALA avui en runes i conjunt de barracots que serveixen de refugi a un poble ben miserable per cert, era en temps de Jesús la ciutat de les delícies, arrezerada en la vessant de la muntanya i reflectant-se en les mansoies aigües del llac, besada pel sol d'Orient i perfumada per les flors dels seus immensos jardins. Magdala era cèlebre per tots els indrets de Galilea i ho era encara més pels escàndols dels seus vicis i pel rabejament luxuriós d'una cohort de llibertins i meretrius que allí havien assentat el seu reialme.

Maria, la germana de Marta i de Llätzer, portava la davanterera en la vida llicenciosa que emmetzinava els joiells d'aquella ciutat galilea, era en veritat una dona a la qual la naturalesa havia dotat dels atractius de bellíssima i seduïdora; separada del seu marit, el jueu Papis ben Juda, s'havia entregat i vivia públicament amb un oficial d'Herodes nomenat Panter; la gent li deia la «pecadora» i amb raó, perquè si la seva vida era un escàndol continuat, tota ella respirava provocació de fembra.

Tocant al camí, tenia Maria, en els afores de la ciutat, seguint els costums romans, una casa de recreu on solia anar-hi rodejada dels més famosos llibertins de Magdala i allí s'entregaven a tota mena d'excessos i disbauxes.

Un dia, Jesús, venint de Naïm on havia romàs uns dies i anant en direcció a Cafarnaüm, on residia habitualment mentre predicava per aquelles contrades, va passar per Magdala i, en ésser davant la casa de Maria, aquesta i els seus amics eren al jardí en una d'aquelles banals que solien durar hores i hores i acabaven amb el sacrifici del pudor i la virtut.

En veure els galileus al bon Jesús acompanyat dels pobres deixebles que el seguien, varen riure-se'n i mofar-se'n i Maria no era pas la darrera en burlar-se del Mestre.

En advertir-li a Jesús, els seus deixebles, que aquella era la casa de la «pecadora» Maria, va reflectar-se en la seva dolça faç un deix de tristesa, va mirar un moment cap allí on hi havien els cràpules i d'una manera especial va dirigir la seva mirada a la «pecadora», orgullosa en mig dels seus triomfs.

I Jesús va continuar el seu camí per a predicar a les gentes que el seguien la mortificació de la carn.

Després del pas de Jesús, Maria no va riure més i pretextant una indisposició, va despedir als seus amics que la deixaren amb recança.

La mirada del rabí havia fet efecte: Maria sentia dintre seu una cosa que fins llavors no havia conegut.

II

LA PECADORA A CASA DEL FARITZEU

No varen passar gaires dies que, essent Jesús a Magdala, va ésser convidat a dinar pel faritzeu Simó. A Orient l'hospitalitat és ben afectuosa; en prova d'això, quan el convidat entra a la casa se'l descalça, se li renten els peus de la pols del camí, se li dóna l'òscul de pau, li unten la barba i els cabells amb pomades i essències perfumades, li renten les mans i se l'acompanya a taula.

Simó, el faritzeu, no va fer res d'això a Jesús, volia humiliar-lo, demostrar-li desafecte, rompent per primera vegada aquells gais i tradicionals costums orientals.

Jesús descobrí la maldat en el cor del faritzeu amb el seu somris divinal que l'aureolava, va dissimular i, sense immutar-se, anà cap a la taula i hi prengué seient.

És molt corrent a Orient permetre, durant el convit, l'accés de curiosos i estranys a les sales i això féu que, mentre Jesús dinava, foren molts els que entraren a veure'l atrets per la fama que arreu de Galilea i Judea tenia el bon rabí.

Els costums de Roma que tant havien arrelat allí, eren acceptats a casa de Simó el faritzeu, així era que el convit fos fet a la romana, sentant-se els hostes a taula segons la moda importada pels vencedors d'Occident, o sia, de costat amb els peus fora i mig asseguts en unes lliteres que facilitaven l'acomodament.

Mentre estaven dinant i era major la concurrència de curiosos que contemplaven Jesús, compareix a la sala una dona tota resolta amb un gerret d'alabastre a la mà; en arribar on era Jesús, s'agenolla als seus peus i plorant a més no pugué li comença a mullar els peus amb essències oloroses que duia dintre el gerret i, després, desfent-se la formosa cabellera, fina i sedosa com un fil d'or, va eixugar aquells peus divinals amarats d'essències i llàgrimes.

De tots els llavis va sortir la mateixa exclamació.

— ¡És Maria Magdalena, la pecadora!

El faritzeu va escandalitzar-se, Jesús va dir a Simó :

— Veus aquesta dona? He entrat a la teva casa, no m'has donat aigua pels peus, doncs ella els ha amarats amb llàgrimes i els ha eixugat amb els seus cabells. No m'has donat l'òscul i ella des de que ha entrat no ha parat de besar-me els peus. No has ungit el meu cap amb essències i ella ha ungit els meus peus amb els seus perfums. Amb això, et dic, Simó, se li perdonen els molts pecats, perquè ha estimat molt, perquè aquell que se n'hi perdonen menys, menys estima.

I digué a Maria de Magdala.

— Et són perdonats els pecats. La teva fe t'ha salvat: veste'n en pau.

III

LA MAGDALENA AL CALVARI

MARIA de Magdala era a Jerusalem, havia arribat a les seves oïdes la sentència contra Jesús. Darrera la muralla de gent, continguda amb prou feines per soldats i centurions, anava seguint la trista processó pel carrer de l'Amargura, camí del Calvari. Cada vegada que Jesús ferit, queia pel pes feixuc de la Creu, un fort gemec retrunyia en son cor i les llàgrimes negaven els seus ulls; en un moment que el Mestre, parant-se davant unes dones que ploraven, els dirigí la paraula, Maria de Magdala va estremir-se.

Jesús deia a les dones :

— Jerusalemianes, no ploreu per mi, ploreu per vosaltres mateixes i pels vostres fills. Perquè dia vindrà, i no és pas molt lluny, en què diguin : ¡Ditxoses les estèrils i els ventres que no han infantat i els pits que no han criat! Llavors es dirà a les muntanyes: ¡Queieu damunt nostre!, i a les cingleres: ¡Soterreu-nos!

I Maria de Magdala li semblà sentir la veu del Mestre que li deia a ella: — Veste'n en pau.

***

Maria de Magdala tota aclaparada i plorosa de no trobar Jesús al sepulcre quan amb les bones dones de Jerusalem hi anà per a ofrenar al cadàver essències oloroses, caigué abatuda vora el camí.

I se li aparegué Jesús.

—Maria!

Ella tota sorpresa en veure'l, exclamà :

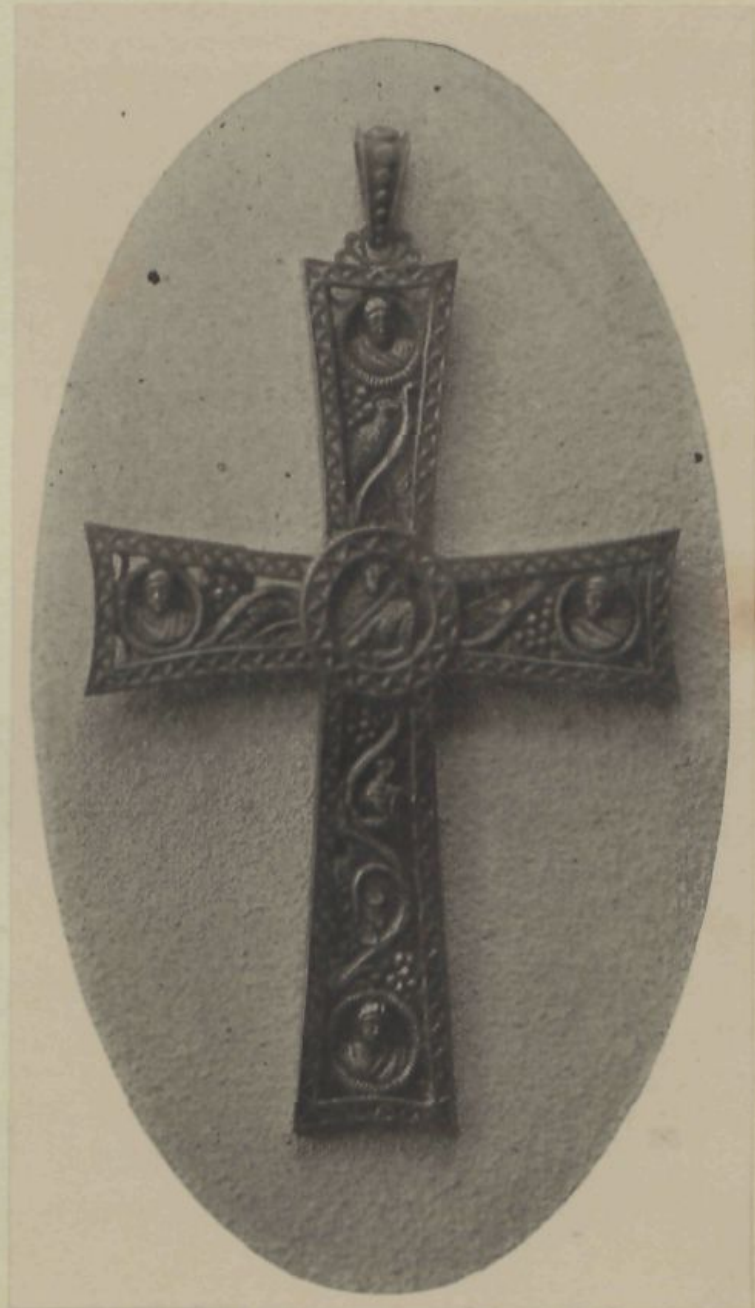
—Mestre!—i va caure als peus de Jesús, besant-los-hi amb fervor, confonent-se i barrejant-se les llàgrimes de Maria amb la sang de les ferides obertes del Mestre.

I Jesús va dir-li :

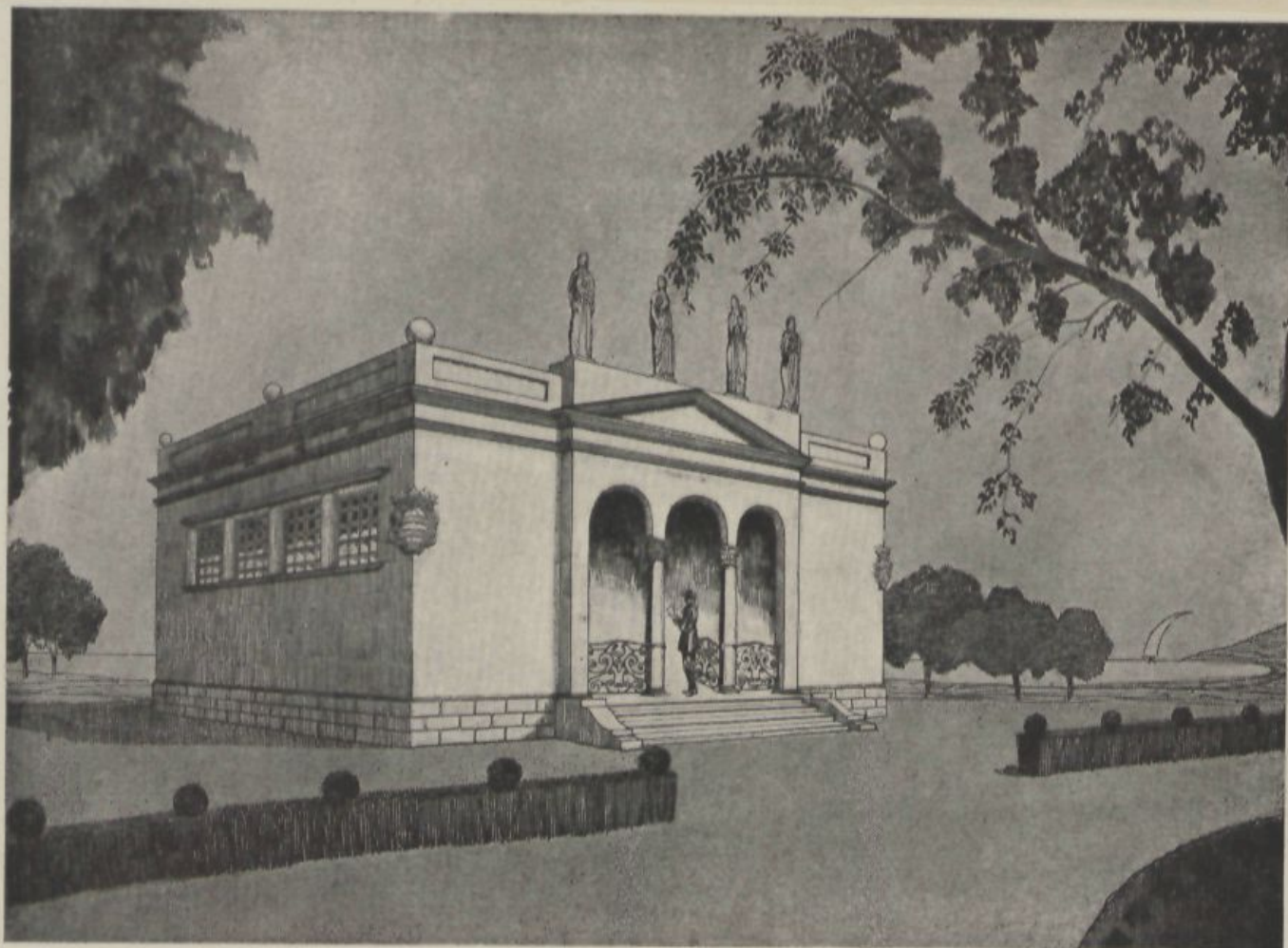
—No em toqueu, que encara no he pujat amb el meu Pare. Ves als germans i digue'ls-hi; pujo amb el meu Pare i Pare vostre, amb el meu Déu i Déu vostre. Ves prompte als meus germans i als meus deixebles i anuncia'ls-hi de part meva que he ressuscitat.

Maria de Magdala, embolcallada de perfum divinal, aconhortada i feliç, va córrer a donar la bona nova; el seu cor respirava satisfet i les seves oïdes sentien encara la veu del dolç rabí que li deia :
—Veste'n en pau!

ENRIC SARRADELL
PASQUAL.

Joa per JOAN VERGÉS.

PROJECTE DE BIBLIOTECA

Per JOAQUIM MANICH

EL DÉU MARS HA PASSAT

El déu Mars ha passat; no heu sentida
 l'afrosa estridència dels passos fatals?
 No heu sentit del corser que muntava
 les dures petjades, el fort renillar?

Avançava cobert de ses armes,
 amb ulls cobdiciosos mirant çà i enllà;
 presumia brunyida cuirassa
 i altiu ostentava son elm platejat.

Rera seu, obcecada, el seguia
 la turba guerrera, com dòcil ramat,
 embriaga; de sang sedejava
 i al déu de la guerra entonava els seus cants.

A sa planta brutal, s'enrunaren
 les pedres més dures dels vells caminals;
 mustigava les flors sa alenada,
 els ocells fugien en veure'ls passar...

Ha passat el déu Mars: ses petjades
 per valls i muntanyes ben fresques estan;
 en la plana els morts s'hi apilen
 i els ferits gemeguen en basses de sang.

Dels canons apagat s'ou encara,
 torbant el silenci, l'estrèpit llunyà
 i l'incendi que avança, enllumena
 la nit tenebrosa que va agonitzant.

Ai! On són aquells camps que brindaven
 els fruits abundosos de pau i treball?
 A on sou boscos centenaris,
 vilatges antics, novelles ciutats?

No hi ha res en son lloc: ara en runes
 s'ajauen els pobles encar fumejants;
 són ermots les més belles plantades,
 els camps són estepes, són cendres els blats...

No cerqueu pas en lloc de la terra
 que el pas homicida del barbre ha petjat
 ni una espiga tan sols que recordi
 els jornos d'esperança, d'amor i de pau.

I fugint de l'allau que s'apropa,
en èxode tràgic els pobles se'n van;
vells i joves, marxen silenciosos
i al poble que deixen no hi giren l'esguard...

En va cerca per terres amigues
l'errant caravana l'escalf d'una llar...
I amb el fill en son pit van fent via
les joves esposes que esperen en va.

El déu Mars ha passat: dol i runes
ses hosts destructores arreu han deixat.
Com una ombra macabra, els seguia
la negra boirada dels corbs afamats.

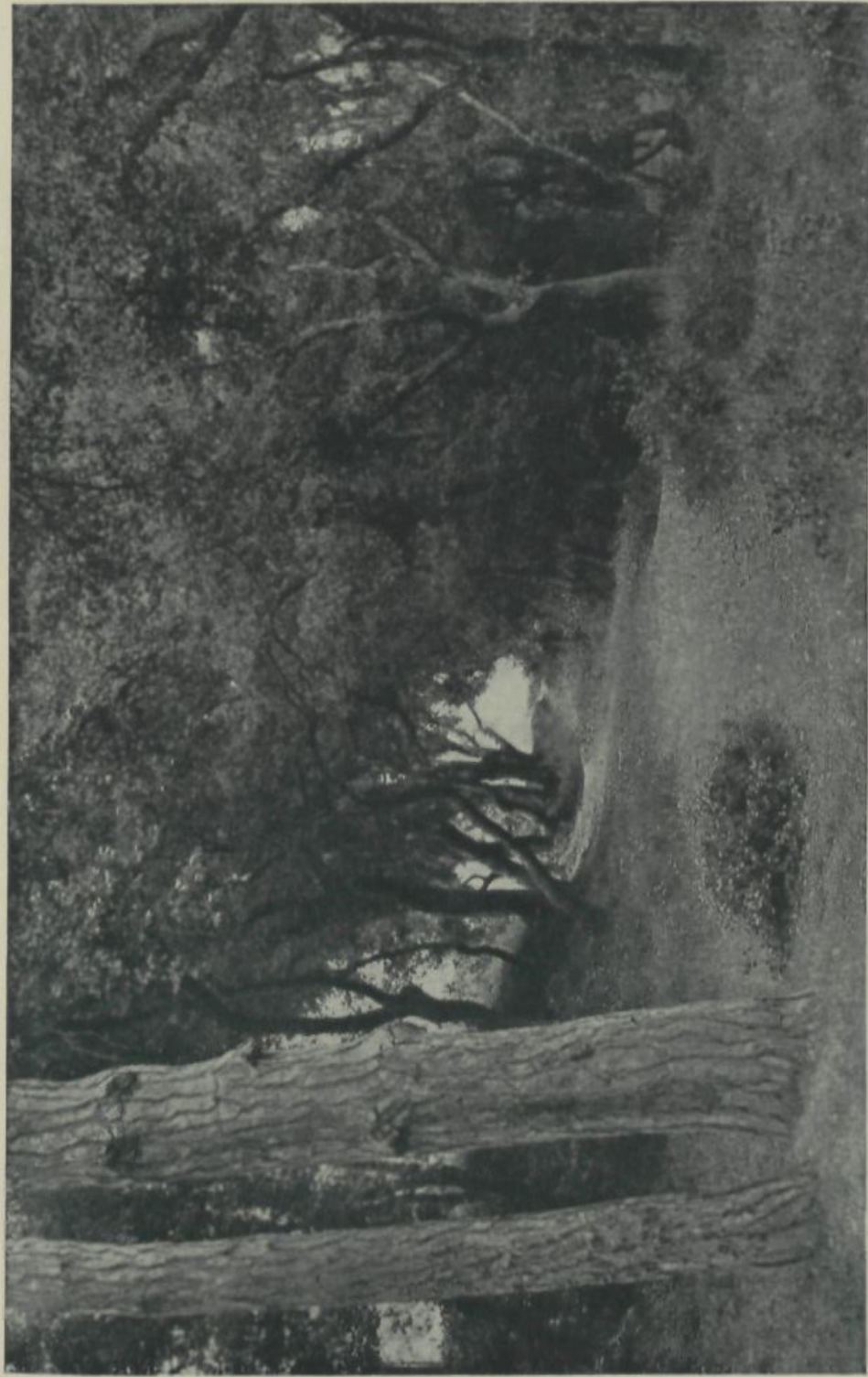
Mentrestant, els guerrers van fent via
al so d'himnes bèl·lics morint i matant;
com un eco, fan cor a ses notes
els plors de les vídues, dels orfes els clams.

Oh, deliri homicida! Qui gosa
motejar-te de noble i de sant?
Honor, guerra, follia, desvari...
vergonya i escarni dels temps que vindran.

E. ARTIGUES.

Arqueta per J. CENTELLES.

CAN FEU

Clixé per FRANCESC CASSANYES

*Coberta d'aram repujat
 per RICARD MARLET.*

L'Ascensió del Senyor

Si la Pasqua és la festa de les festes, l'Ascensió és la consumació i compliment de totes les solemnitats. És la florida meravellosa de la Creu triomfant, que puja endalt com trofeu de glòria, estampida en vivor eterna en el Cos segellat de la Passió redemptora, en mans del Salvador, senyal destriador dels bons i dels mals a l'hora solemne de l'última vinguda. L'Humanitat sacratíssima de Jesucrist retorna, per damunt la mort vençuda, a la formosor de sa natura, glorificada ara en la beatitud de la Resurrecció. El cel que duia dins l'ànima l'Home-Déu es traspassa al mateix Cos immortal i incorruptible, llum i delícia dels

estols angèlics que el reben adorants a la llinda de les portes eternals obertes al pas del Rei. La Passió sangonent no seria compresa, sens veure ara la magnificència del Senyor, qui se'n puja al Cel, per damunt els estels, exalçada tota la bellesa i gençor del Fill de l'home. Ell, qui puja enllà d'enllà de les altúries, és el mateix qui davallà a les més pregoneres entramines de la terra. Per ço s'enfonzà endins el no-res de la vida humana, tota ella màcula de pecat, que li eixia enfora nafrant son Cos immaculat i es fonia en el capolament anorreador de la culpa expiada, per a ressorgir après i, duent-se'n fermat nostre captiveri, muntar endalt, travessant les voltes cèliques, a la cima eterna on termena beatament l'itinerari del Fill de Déu per la terra. Ja tot s'és tramudat: la feblesa pacient de l'Anyell dolcíssim, despulla sacrificial de mans impies, torna's potència divina que s'emmena on vol la Humanitat triomfant; la mort atuïdora s'és feta invicta immortalitat, victòria esplendent l'afrosa lluita amb la culpa deïcida, glòria inefable i llum cegadora la paorosa tenebra de la Passió trista. L'obra és consumada i torna el Fill a la sina paterna, que clarifica; novament l'eterna resplendor aplega al Qui davallà a la fosca humana per tal de menar-se'n a la Llum i a la Vida tots els qui amb Ell seguïssin la glòria de l'Ascensió. Quan Jesús se'n puja al Cel, la Creu es fa més obiradora i esplendent. En aquesta festa transfiguradora esclaten de llum i es recapitulen totes les commemoracions de la vida del Salvador que la Creu ombrejava.

Encara més l'Ascensió del Senyor és l'esclat mirífic de la Pasqua joiosa. En pujant-se'n al cel Jesús, la pau dolceja al cor i els ulls lluen d'alegria. Els Apòstols eren en paüra, en morint el Redemptor: mes no foren tornats en si enc que el Senyor ressorgís. El misteri els prenia l'esma; el Crist triomfant els semblava més lluny que aleshores vianants del Bon Pastor que els menava en sa companyia. L'esclat divinal de la Resurrecció els cegava els ulls que ja no veien més que l'esperit. Jesús, piadós, amb ells romania i en la quarentena dolça de sa vida ressurgent és quan corprèn son amor i els revela el misteri de la glòria que veuran en la diada de l'Ascensió. Els Apòstols cercaven el testimoni corporal del Crist ressuscitat per a tornar al delitós col·lotge de l'enyorat Mestre. I el Senyor els apar sovint en la delitança més dolça de la tendresa humana, entreteniment diví que endinza en l'ànima dels deixebles el foc sagrat de la missió apostòlica. Amb ells menja perquè el coneguin i fantasma no els sia. Per camins d'Emmaüs abranda l'encesa suau dels cors fidels en partió del pa beneït que serà el nodriment eucarístic de les fillades venidores; i si Tomàs no creu la paraula, el clot de ses llagues i la bauma amorosa del costat seran pels dits increients la dura prova de la Divinitat oculta. La pau ell els la dóna amb sa presència, mentre a l'ànim es-

tàtic insufla l'Esperit Sant i amb ell la potestat guaridora del perdó. Quan els deixebles, errívols de llur orfanesa, llancen a la mar la xarxa pesquera, els espera a la riva Jesús, amorós, fent-los a foc de brasa la refecció de son cos: escena dolça de la intimitat divina, aire puríssim on floria l'amorosa prometença de Pere a la triple pregunta del Crist: si Pere l'estima, confirmant la potestat vicària del Redemptor en el Pontífex de l'apostolat. Així es passà la sacra quarentena de Crist ressuscitat, atancament transfigurador de la humanitat glorificada del Verb amb els homes redimits, fins l'hora suprema del comiat. Jesús se'n pujava al cel

i abans els apareixia a dir-los l'últim mot, de reny amorós per tant que els costà creure en sa Resurrecció, de confiança forta en dar-los la missió d'ésser sos testimonis en mig del món que havia de renàixer pel baptisme de l'Esperit, de suprema donació en prometre'ls la vinguda del Paràclit, presència indefectible del Bon Pastor en son poble fidel. Sobtant-los el menjar, els parlava de ço més alt dels misteris divins i menant-se'ls amb Ell devés el serrat de les Oliveres, els feia vidents del més joiós i consolador espectacle que al món sia estat. Aixecant les mans dolcíssimes els beneïa dementre floria a l'aire clar la Creu

Talla per LLUIS DURAN.

gloriosa, forma beneïta de les divines mercès, son Cos formosíssim ascendia a la plena llum de les resplendors cèliques i quan, amunt l'altúria, sos ulls beníignes transfonien sa pau beata i joia eterna a l'últim esguard dels deixebles encisats a baticor, la boira flonja l'arrabassava endins i dalt la glòria seu per sempre a la destra del Pare, terme benaurat dels viadors qui cerquen les meravelles del més enllà obertes als homes per l'Ascensió del Senyor.

Ja tot s'és canviat. Ara som certs del nostre destí. La temença es fon quan nostra natura així s'encela. Jesús s'enduu tots nosaltres en sa Humanitat gloriosa. Esclata la joia: ara com mai Jesús ens és present; quan més lluny se'n va en la seva humanitat comença a ésser més íntim de faisó inefable la seva divinitat. Així que s'apaga la flama del cirial, símbol de sa absència, el cor fa un surt d'alegria: concorporis amb Crist, ja som a la glòria venidora; ara sentim la intimitat nupcial de l'Esperit vivificant, consorts que som de la divinal natura. Així que la Creu beneïdora de Jesús ascendent dava el comiat, la florida comença. La gràcia brolla a dolls en les ànimes, l'Església creix i la saba materna dóna fillada innúmera al Salvador i l'Esperit flamíger obre la riuada de sos dons, que per ço puja al cel el Crist, per tal que son Esperit davalli. L'hora col·lidora s'atança, l'esplet dels màrtirs escampa la sang redimida; la lloança, resso de l'al·leluia, no para arreu de la terra. I darrera el Salvador, oberta que fou la via, van pujant les ànimes llibertes a participar la glòria de nostre Cap, a seure's en el Convit eternal, festa beata de nostra glorificació entorn la joia teàndrica del Verb fet home qui prenent un dia la naturalesa humana, instrument de la Redempció, ja mai no el deixarà, hòstia propiciatòria eternal, qui vetlla per aquells que un dia Ell s'incorporà per a deïficar-los. Aquest és el terme de l'itinerari humà de Jesu-Crist, aquesta és la fita gloriosa de nostra ascensió divinal, que comença quan Jesús se'n puja al cel. Verament és aquest el sagrament de la nostra excelsitud, que canta Sant Pau en la primera eulògia al Crist triomfant, remembrat inesborrable de tota la Redempció: *verament és gran—el misteri de la pietat;—el qual es manifestà en la carn—fou justificat per l'Esperit—dels àngels fou adorat—entre els gentils evangelitzat—del món cregut—i dalt la glòria arrabassat.*

I vet aquí com si la Resurrecció és l'esperança nostra, l'Ascensió del Senyor és nostra glorificació. El clam de victòria, l'al·leluia triomfal damunt la mort esvaïda, s'és tornat ara flamejant trofeu de glòria encelada. El Senyor se'n puja al cel i amb ell se'n mena la presa conquerida, la carn salvada de la humanitat redempta. Lluita a mort dugué el Senyor a la terra; el pecat, amb Ell abraonant-se, el féu víctima pasqual de la culpa ferotge i ara que ressorgint sa Sang reviu de la immortal vic-

tòria, oh meravella, la carn pecadora, feta carn salvífica, regna en Déu dalt l'altúria, a la dreta del Pare gloriosa, seient transfigurada per l'Ascensió divina. *Peccat caro, mundat caro, Regnat Deus, Dei caro*. Els Angels, que ho veuen, tremant adoren l'excelsa epopeia, dels mortals vençuts la inversa grandesa; suara retuts, en l'asprosa pena del pecat immund tothora colpits, giren de sobte sa faç esclarida, l'esguard immortal endalt convertint-se segueixen el Senyor qui a la glòria puja fendint l'estelada sa Bellesa augusta, dels cors redimits dolça cobejança, casta llum dels qui amen i s'envolen amb Jesús en mig les altúries, entre els Angels, passant vers la benaurança, joia eternal dels homes salvats per la Passió divina. *Tremunt videntes Angeli—versam vicem mortalium*.

La magnificència del Senyor se n'és pujada als cels. Ja mai més no tindrà fi la lloança i la glòria en la terra i en l'eternitat. L'Ascensió és l'obertura solemnia de la Litúrgia perenne. En signar la Creu triomfant en sa última benedicció, el Senyor dava començ al doble chor de la himnòdia que floria en terra i cels: l'*al·leluia* entrava en la benaurança al clam joiós dels estols angèlics i ací baix els Apòstols, adorant al Senyor, qui amb ells s'encelava, retornaren-se en gaudi i eren tothora en el Temple, lloant i beneint Déu. Jesucrist és el Pontífex suprem d'aquest culte: entre els humans congrega son poble entorn son Cos eucarístic, centre de la vida sacramentària de l'Església i dalt la glòria, a la dreta del Pare, la naturalesa humana del Verb és la representació eterna i l'oblació sempre present de l'únic Sacrifici redemptor. L'Anyell immaculat, exalçat per damunt tota la creació espiritual, rep les adoracions dels Angels i benaurats ressonant amplament el càntic de lloança: *a nostre Déu, honor i benedicció, glòria i potestat per segles de segles*. El tornaveu de la terra reprèn la cantúria, honorant al *Rei dels segles immortal i invisible* i les veus joioses de l'alterna himnòdia s'entrellacen, adoradores, en el simfònic *Amén*, concordança exultant de la lloança angèlica i humana, consumació eterna de la joia complida.

LLUÍS CARRERES, *pvre.*

El novici

Per M. Rifà.

IL·LUSTRACIONS AL POEMA
D'APEL·LES MESTRES.

Ben pausat

piano

forant i vivat

a tempo

vivent pesat

fora per i ligat

V O L A D E S

L'ANGELUS. — Migdia. Primeries d'octubre. Cel clar i transparent.

En el vell cloquer sonen dotze hores. L'angelus és solemne en mig del camp. La masovera para el seu cant fresc i persigna la xicalla. Dalt de la solitària ermita hi puja l'efluvi del prec. Ara he copsat tota l'emoció de l'angelus i Francis Jammes m'apar desdibuixat i pà'l·lid.

*

L'AMIGA. — Ha tornat l'amiga tota bruna de la patina polsosa de les pedres pretèrites d'Itàlia. I, mateix que l'Octavi de Romeu, ara està convalescent del viatge.

*

ELS DESPREOCUPATS. — Aquella nit a l'Ateneu Barceloní hi havia poca gent.

I hom no parlava tan baix.

Un compatrici nostre emplenava quartel·les, al seu costat una taça de Moka odorant.

Entra un literat trapella i el saluda així :

—Hola, industrial.

*

INNOVACIONS. — Cada època porta una altra manera de tallar el pa—ha dit Eugeni d'Ors a Sabadell.

Afegim nosaltres—el nostre atreviment és imperdonable: Cada època porta una altra manera de mesurar el vi.

*

EL PAL NU.—Ara en el pal no hi flameja la bandera.

És com un xiprer erecte corsecat per un llamp.

Perquè torni a florir caldrà regar els camps de ginesteres amb sang d'herois.

FLORIÀ.

PAISATGE

Oli per
J. VILA MALERES

P O E M A

DE LA TARDA D'ABRIL

Pluja d'abril, menuda i freda,
 dolça i humida besa la gleda;
 passa la tarda com un lament
 que res no el torba, neguit ni vent.
 Camp de maragda i mar blau-verd,
 violes tendres, camí desert;
 la boira grisa fa com un vel
 cenyint la volta blava del cel.
 Sento la tarda dintre de mi
 i una enyorança que no té fi;
 regust dolcíssim de solitud,
 calma de vespre, pau de virtut;
 rosa de te tot just desclosa,
 cant d'una alosa.
 La pluja fina cau teclejant;
 es sent un cant
 d'ocell gentil...
 Tarda daurada, tarda d'abril...

MARGARIDA COSTA.

La progenitora de Sabadell

En la progenitura històrica de Sabadell hi ha hagut durant molts anys dos noms en pugna: Arrahona i Valrà. Ningú no ha contradit ni ha dubtat que Arrahona fos el terme actual de Sabadell, ço és, del castell medieval d'Arrahona i de l'antiquíssima parròquia de Sant Fèlix d'Arrahona, car tots els documents ho palesen, però sí hom havia cregut que Valrà era anterior a Arrahona.

El doctor Antoni Bosch i Cardellach, qui havia investigat en tots els arxius locals, no cita Valrà ni una sola vegada en ses Memòries històriques de Sabadell.

Qui va inventar per a la nostra història el nom rotund de Valrà fou un altre il·lustre i fervorós sabadellenc, En Josep Salvany i Oller, en ses «Reflexiones críticas sobre la antigüedad de la parròquia de Sabadell», publicades per l'Ajuntament en 1844.

En Víctor Balaguer, en publicar tretze anys després la «Guia-cicerone de Barcelona a Tarrasa, por el ferrocarril», contribuí molt a divulgar el nom de Valrà.

I d'En Salvany ençà, cap altre dels escriptors que s'han ocupat de la història local ha deixat de repetir, sense pendre's la molèstia de comprovar-ho, ço que respecte Valrà aquell autor havia dit. Però la publicació que ha batut el record en fer circular el mot, és la «Consueta parroquial de l'església de Sant Feliu de Sabadell» (1898). En ella sos autors, els reverents Feliu Sardà i Salvany i Pere Turull i Moragas, vulgueren demostrar llur enamorament del mot Valrà, usant-lo pel pare i per la mare i a tort i a dret, puix, per a major profusió, arribaren a alterar en les cites el nom de la parròquia, denominant-la St. Fèlix de Valrà en comptes de St. Fèlix d'Arrahona, tal com era i es deia fins que la parròquia forana es traslladà a la seva sufragània de St. Salvador d'Arrahona de dintre la vila de Sabadell, l'any 1373 o el següent.

És natural, per tant, que els qui no tenen altra font d'informació històrica que la «Consueta parroquial», si volen fer gala de llur erudició barateta — i això fatalment esdevé sovint —, per al·ludir a la progenitora de la ciutat, vulguin o no — i jo reconec que ho fan amb fruïció enternidora —, han de citar Valrà per aquí, Valrà per allà...

I això s'ha vingut perpetrant sense cap rosec de consciència ni remordiment o rubor intel·lectual, car a cap dels *valranistes* se li ha acudit el dubte d'En Bartrina, que parodiant-lo seria: «i si després resulta que no hi ha hagut mai Valrà?» (en el territori d'Arrahona, s'entén...).

Precisament això és el que intentarem demostrar en la nostra conferència del Centre Excursionista del Vallès¹ i, pel que es veu, o no aconseguirem el nostre objecte o són molts els qui escriuen que encara no s'han assabentat de la nostra dissertació reivindicadora d'Arrahona com a progenitora històrica de Sabadell. I no se'ns podrà pas fer retret, ens sembla, que no aportéssim un bon acopi d'elements de judici al nostre raonament contradictori, per medi del qual, contrastant les dades documentals d'En Salvany i les nostres en un detingut anàlisi crític, poguérem arribar a una conclusió lògica i categòrica, ço és, a què *Sabadell no és hereva de Valrà*.

Si ara tinguéssim temps i espai, no ens recaria pas gens ni mica de fer recensió de totes les dades documentals que llavors llegírem, per tal de demostrar aquí com la nostra afirmació és sòlida i irrefutable. La limitació a què devem subjectar-nos no ens privarà, però, de provar-ho abastament.

Com diu En Salvany, en el Precepte de Lotari, rei de França (any 984), reconeixent els béns del monestir de St. Cugat d'Octavià, o sigui del Vallès, es fa esment de l'església de *Sancti Felicis quae est in Valrano*. També es cita en el precepte del propi rei de l'any següent, confirmant a dit monestir ses possessions i drets, però en ambdós documents² es fa esment, ensems, d'Arrahona. Es tracta, per tant, de dues entitats distintes, corroborant-ho les butlles a favor del mateix monestir³ dels Papes Silvestre II (a. 1002), Joan XVIII (a. 1008), Benet VIII (a. 1012), Urbà II (a. 1098) i Calixte II (a. 1120), car en elles, apart la darrera, hi consta Arrahona, essent de notar que St. Feliu de Valrà, figura en les tres butlles primeres, mentre que a les dues últimes ja és nomenat St. Feliu de *Castellar* i no en l'antic apel·latiu.

Un testament de la senyora del castell de Santiga (a. 1143) a favor de St. Silvestre de Valrà (?), indueix En Salvany a fer una sèrie de consideracions mancades en absolut de fonament; i desconeixent la situació de la capella de St. Silvestre, suposa que no podia ser altra que la de St. Iscle, que més tard canvià de nom pel de la Salut. Aquest supòsit, per inconsistent, no ens entretindrem a refutar-lo. En canvi una de les cites que fa sobre la capella de St. Silvestre pot conduir-nos a l'origen de la confusió fonamental d'En Salvany. Anem a veure-ho.

Diu que la capella esmentada consta en la butlla de Calixte II i, efectivament, és l'únic document papal que no la cita. En totes les altres s'hi

consigna, situant-la dintre el terme del castell de Cervelló; però la de Urbà II és més precisa encara, car la denomina St. Silvestre de *Vallerana*, ço és, Vallirana, que llavors pertanyia al castell de Cervelló.

És de creure que l'historiador sabadellenc cita per error la butlla de Calixte II per la de Urbà II. Si fos així, hauríem de deduir, lògicament pensant, que el malentès del famós Valrà vindria d'haver confós *Vallerana* amb *Valrane* d'altres documents, quan justament en aquests el mot cau en desús substituït pel de *Castellar*.

A Vallerana o Vallirana encara existeix, entre can Campderròs i can Bagunyà, la capelleta de St. Silvestre, l'origen de la qual és antiquíssim malgrat la llinda del portal digui 1793. Ja veieu si és lluny de la Salut i del terme d'Arrahona o sigui de Sabadell.

Però, tornem a les referències autèntiques de Valrà. En una escriptura de donació feta per Ademir al monestir de St. Cugat en 975⁴ es llegeix: «...I les vinyes situades en el terme de Castellar són en el lloc que en diuen Valrane, i en altre lloc que en diuen la plana... La vinya de Valran confronta, a llevant, etc.» En altra donació feta a la mateixa casa per Giribert l'any 1054,⁵ diu: «...i en altre lloc, en el terme o dintre del terme de Castellar, l'església de St. Feliu de Valrano... L'alou de Castellar confronta, per la banda de llevant, amb el coll de Solanet, a migdia, amb l'estrada Terraces [camí de Terrassa] i amb la Bruguera, a ponent, amb el puig de Castellar i el puig de Ballomar, i a tramuntana, amb Cannadell i amb el puig d'Aguilar».

Encara són ben vius quasi tots aquests noms geogràfics de l'antiga demarcació del castell de Castellar, que després fou el terme municipal del veí poble d'igual nom, comprenent les parròquies de St. Esteve i de St. Feliu dita, aquesta, vulgarment i des d'un temps no gaire reculat, del Recó.

De l'arxiu parroquial de St. Feliu de Castellar (àlies, com hem dit, del Recó), en tenim dades que confirmen de faisó terminant que el territori de Valrà era i és el seu, i no pas el d'Arrahona, ço és, el nostre. En obsequi a la brevetat i perquè els breus extrets últims són prou precisos i concloents, no les adduïrem avui per avui. Ja vindrà dia, si a Déu plau, que podrem ésser més prolixos.

Altrament, per tal de convèncer els més repatanis, volem retreure no-res-menys un testimoni decissiu: l'*Especulum officialatus*, l'històric de les esglésies del bisbat de Barcelona, obra manuscrita duplicada, un exemplar de la qual es troba a l'Arxiu Episcopal i l'altre a l'Arxiu de la Catedral. Heu's aquí, doncs, un fragment de l'*Especulum* (foli 295): «ECCLESIA PARROCHIALIS SANTI FELICIS DE CASTELLAR, ALS. DEL RECÓ.

...*Sed ascendum quod praefacta Ecclesia Sti. Felicis anno 986 vo-*

*cabaturque prius Santi Felicis de Alrano*⁶: *nam invenitur descriptae in Praecepto Lottarii de eo anno pro Monasterio Sti. Cucuphatis Vallensis in quo legitur: Ecclesiam Sti. Felicis que est in Valrano: et in Bulla Silvestri II de anno 1002 ubi legitur: et Cellam Sti. Felicis que est in Valrrano cum terminis et adjacentiis suis, vel quantum ipse ad exterius habet infra terminos de Terratia vel de Castellare et de Arraona etc., quod repetunt alliae Bullae pro eodem Monasterio Joannis scilicet XVIII de anno 1007 et Benedicti VIII de anno 1038 et Calixti II de anno 1120. Sed in his nom nuncupatur de Vallrrano sed Sti. Felicis de Castellar...»* ço és: «...Però s'ha d'entendre que dita església de St. Feliu, encara que no era parroquial, ja existia l'any 986 i es deia des d'antic de St. Feliu d'Alrano [Valrano, Valrà]: car es troba descrita en el precepte de Lotari d'aquell any a favor del monestir de Sant Cugat del Vallès en el qual es llegeix: església de S. Feliu que existeix a Valrà i en la butlla de Silvestre II de l'any 1002 on es llegeix: i la capella de St. Feliu que és a Valrà amb els seus termes i pertenençies i tot quant la mateixa posseeix a l'exterior dintre dels termes de Terrassa i de Castellar i d'Arraona, etc., lo qual repeteixen les altres butlles a favor del mateix monestir; de Joan XVIII (any 1007), de Benedicte VIII (any 1038) i de Calixte II (any 1120). Però en aquestes no és nomenat de Vallrà, sinó de St. Feliu de Castellar...»

Creiem haver demostrat, fins a fer-la evident, la veritable situació del Valrà que tant ha fet divagar i fantasiar els nostres historiadors, excepció feta d'En Bosch i Cardellach. No podia ésser nostre ço que era de St. Feliu del Recó.

Valrà era un element estrany que enfosquia i embrollava l'origen històric de la ciutat. Bandegem-lo, doncs, d'una vegada, bo i proclamant, al mateix temps, que la legítima progenitora de Sabadell és l'Arrahona que figura en els itineraris romans dels Vasos Apolinars i del Ravenate.

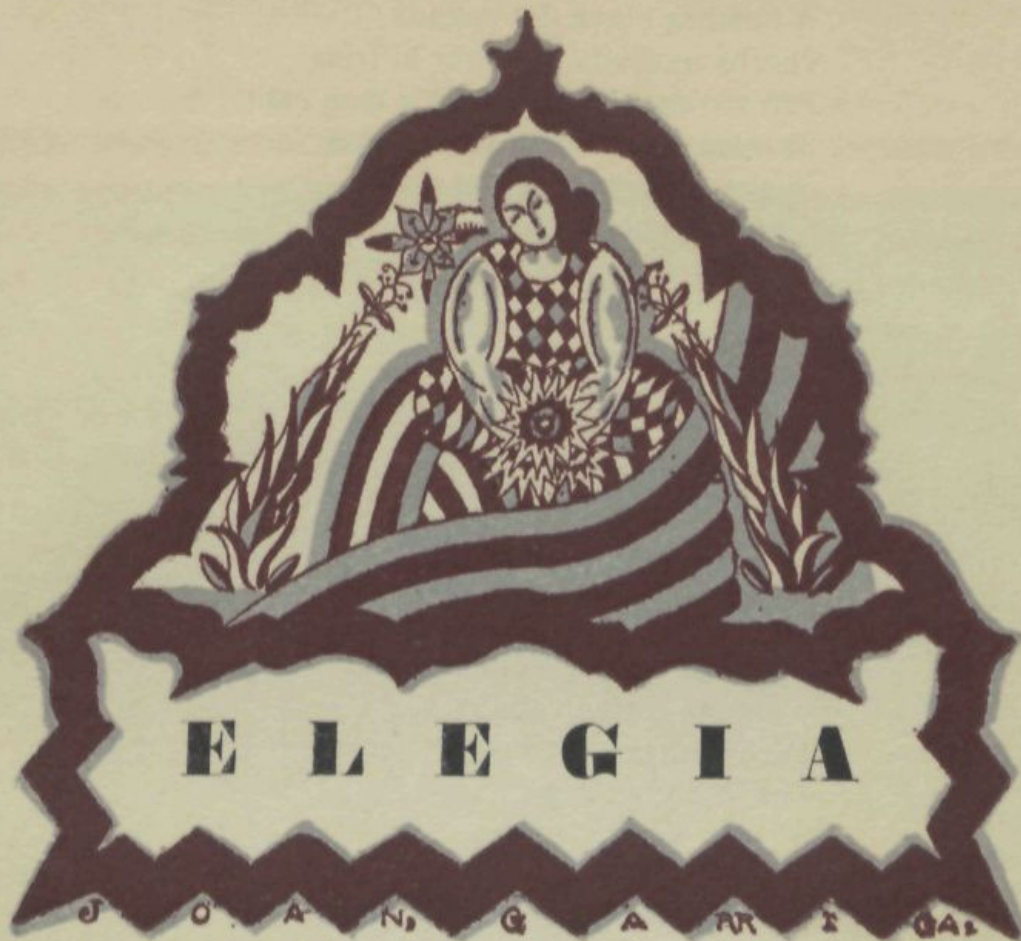
JOAN MONTLLOR I PUJAL.

1 Acte inaugural de curs, 13 novembre de 1921.

2 Arxiu Corona Aragó.—Cartulari de St. Cugat del Vallès: documents 3 i 4, folis 2 i 3, respectivament.

3		Id.	Id.	Id.	document 1,	foli 1.
		Id.	Id.	Id.	id. 5,	» 4.
		Id.	Id.	Id.	id. 6,	» 5.
		Id.	Id.	Id.	id. 7,	» 7.
		Id.	Id.	Id.	id. 8,	» 8.
4		Id.	Id.	Id.	id. 572,	» 178.
5		Id.	Id.	Id.	id. 192,	» 53.

6 En els dos exemplars de l'*Espectulum* es diu, aquest cop, Alrano per Valrano; és una errada de pluma que es comprova de seguida, en ésser repetit el mot.

Ai si us pogués besar
aquesta boca tan aixelebrada!
Fóra en la pau d'algun migdia clar
sota la parra escabellada.
Vós em vindríeu tremolant
per la prada florida.

La meva acàcia ja no té fullam,
un cop de vent les roses s'emportava
quan començava el ram.
Jo ja no canto aquella cançó brava.
Si un jorn vinguéssiu aquí al meu llindar
sols mon amor hi trobaríeu.

Sols mon amor segur, fidel
amb una mica de melanconia
i una mica de fel.
Tot ho he llançat al marge de la via
com quan m'omplia tots els horitzons
el perfum de les vostres clavellines.

A l'ombra blava del voltant
l'herba molsuda de l'oblit hi frisa.
Prò vos encar doneu vida a mon cant
de quan veníeu sota l'hora grisa.
Si ara us portava algun atzar
tots els camins coneixeríeu.

Però no, no petgeu ma solitud:
hi ha un greu silenci que ens acusaria.
D'un jurament romput
deixeu-me la sola companyia.
La meva joia se l'ha endut el vent
quan jo tot just l'acariciava.

Ara potser us amo més així
inassolible i llunyadana.
Si fóssiu com la boira del matí
o alguna forma vana!
Però encar sé el trepig del vostre peu
i us sé dreta i segura i perfilada!

Sota els estels les coses fan basarda.
Ara gemeguen els brancams i el vent.
Quina agonia aquesta tarda
sobre el foc del ponent!
Oh mon llindar i qui et coneixeria
sota el vent i la nit?
La branca tremolant que ahir floria
sembla el meu esperit.
No hi vingueu pas a mon llindar:
el fred us glaçaria.

ARMAND OBIOLS.

PAISATGE DEL VALLÈS

Oli per
ENRIC PALÀ

PIRENEICA

EN dir-nos que no hi havia lloc a l'auto que fa el trajecte de Camprodon a St. Joan de les Abadesses, no ens vàrem sentir contrariats. La distància és relativament poca i el camí és bell i suggestiu.

En caure la tarda engolfem la carretera i seguim sempre vora el Ter que ens regala amb la fressa rítmica de l'aigua esbojarrada. En els prats verdejants que s'estenen a la falda de la muntanya s'empaiten i brinquen els mulats, mentre les eugues, brandant la cua els contemplen i vigilen com bones mares. L'aigua del riu remunta el canal de la fàbrica del «Carburo» i un bagant obert arran mateix de la turbina deixa caure des de gran alçada un doll d'aigua enorme que es desfà en bromera blanca, fins que de retorn al riu segueix la seva ruta i reprèn la cançó que havia interromput des de que va desviar-li el camí la resclosa formidable.

Les vores del Ter conviden a moderar el pas i a fruitar el bellíssim paisatge sota els altíssims pollancre, sota la frondositat dels verns que mansament s'ajoquen arran de l'aigua; les hores es desgranen plaentes i passen ràpidament. No solament s'ha moderat el nostre pas, sinó que hem pres seient damunt d'una roca i hem fet coneixença amb un pescador que furgà les mans en el rebeig en cerca de les famoses i succulentes *truites*, el peix exquisit per excel·lència. El pescador ens mira indiferent, ennegrit de cames i braços, el rostre cremat del sol d'istiu, sense afaitar, amb la faixa mig caiguda i un tros de caliquenyo mastegat a la boca; el seu aspecte, a primera vista, no és pas agradable. Però fill a la fi d'aquestes serralades, hi ha en el seu parlar i en el seu dir, una ingenuïtat corprenedora i un tracte franc i decidit. Sembla, després de les primeres paraules, que l'hàgim conegut tota la vida.

—I doncs, company, com va la pesca?— li preguntem.

—Així, així... mitja dotzenota de *truites* sempre les hi portarem a Sant Joan de les Abadesses.

—Que en sou de Sant Joan?

—No pas que jo ho sàpiga. Jo no sóc d'enlloc, senyor, però sóc de tot arreu.

—Que hi anireu avui a Sant Joan?

—Poc trigaré ni mitja hora. He de portar aquest peix a ca la Bonica.

—A ca la Bonica, heu dit?

— Sí, és la millor posada del poble. No hi ha estat mai?

— Si vós m'hi acompanyeu, avui serà la primera vegada.

— Prou, borrango! Ja li agradarà; són bona gent i fan bona vida.

Ja es veien els primers estels quan, carretera avall, però sense deixar un sol instant les vores del Ter fèiem via camí de Sant Joan. Quantes belles coses va explicar-nos aquell pobre pescador! Però la que despertà més fonament la nostra curiositat és la relació de la seva vida i miracles, que començava a contar-nos quan justament anàvem a entrar a ca la Bonica.

— Bé, això no pot quedar així — vàrem dir-li. — Heu d'acabar aquesta història.

Recolzat a la paret de la rònega i ampla entrada de l'hostal, continuà dient: — A mi tothom em diu En Guilla. No sé per què, però m'ho diuen tots els que em coneixen. Sembla que perquè sóc bord tothom hi tingui dret! Jo mai no he sapigut quins foren els meus pares. Un pastor — pobre vell que m'estimà fins a la mort — va recollir-me acabat de nàixer, al mateix caire d'un cingle. La que suposaren la meva mare aparegué

morta en el més pregon del barranc insondable, i no era coneguda en tota l'encontrada. Anava abillada — diuen — amb cert luxe i distinció. Qui seria, doncs, la meva mare?... Tant-se-val! Jo no estimo i vull altra mare que aquesta terra pirenenca, que és meva, tota meva i visc en ella

Clixé RICARD CARRERA.

i penso morir en ella. Tant l'estimo, que tan aviat sóc a Camprodon, com a Setcases, com a Núria, com a Queralps, car jo, senyor, no tinc casa enlloc i en tinc a tot arreu. Ni sóc pas un pescador com vostè suposa; això són entreteniments d'istiu i encara més de primavera, que és quan abunda la pesca, al Ter i al Fresser.

—Doncs, quina és en veritat la vostra professió?

—Faig de guia; i quan no hi ha res a fer sóc pescador o caçador d'isards. Devegades quan ensenyo els camins i les dreceres a una caravana de dames i senyors de la capital, no sé per què—res, bogeries!—penso amb la meva mare... No el vull entristir, senyor. Solament vull dir-li que de tots els oficis que faig, cap m'agrada tant com el d'empaïtar els isards. Un ramat d'isards en aquestes afraus pirenenques fa molta alegria, cregui'm. I si es posen a tret—que no s'hi posen sempre, rellamp!—engegar l'arma i fer-los-hi una baixa, una sola, que ja n'hi ha prou per a cobrar un bon jornal i arribar triomfant a Ribes o a Camprodon, que arreu on vagi tinc el negoci assegurat i s'endrecen alabances a la bona punteria d'En Guilla.

—En quin temps us plau més anar de cacera?

—Quan les neus d'octubre retornen la blancor puríssima a les que romanen corcades sota els matolls de boixos i falgueres. Llavors els isards davallen dels pics altíssims. Oh, les neus tardorals, les més verges i les més blanques, que renoven el bell encant de la meva terra! Quan és ben nevada és quan més la vull i més l'estimo la meva terra pirenenca... la meva mare!

I eixugant-se una llàgrima, afegí: —Qui ho diu que sóc bord?

J. M. CASTELLET

I PONT.

Penjoll per CARLES FULLOLA.

TARDOR

Oli per
ANTONI OLIVER

Mon pensament és un i és variable
com els núvols que volen per l'espai.
I jo mateix contemplo l'espectacle
i me'n faig un esplai.

Perfecta al·legoria!
Com cada núvol, cada pensament
pren una forma nova i s'aparia
d'un color diferent.

Oh, pensament que apuntes! Ets com una
fràgil bombolla. Tens el viure breu
com aquell núvol que es desfà tot d'una
només que el toqui l'oratjol més lleu.

Mes tu, oh boira, vas tornant-te obscura
i de tan grossa tapes l'horitzó:
ets com el pensament que res no atura
i ens aturmenta com una obsessió.

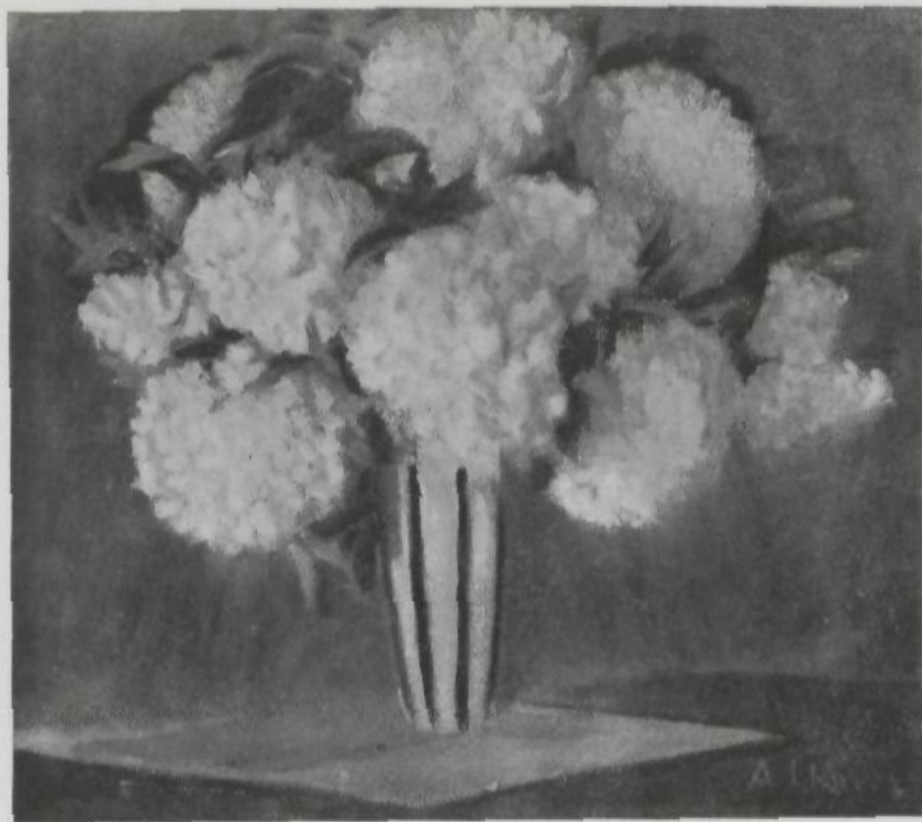
Ara aquell núvol prim i llarg diria
que és una idea clara i penetrant
i aquell altre, feixuc, sense harmonia,
un pensament incert que va lluitant.

I com la llum de cada instant que passa
tenyeix els núvols de distint color
i ara són negres com una menaça,
ara són rosa com una il·lusió,

segons la llum que dintre meu clareja
així mon pensament devé daurat
com el goig assolit, gris com l'enveja,
vermell com l'ira o com l'enyor morat.

Oh, bella al·legoria! Com s'uneixen
núvols i pensaments en un sol cant!
On van els núvols que l'atzur fendeixen?
I els pensaments de cada jorn, on van?

JOAN ARÚS.

Oli per AGUSTÍ LLÀCER.

LES PETITES CANÇONS

NUVOLET DE ROSA

Nuvolet de rosa
perdut en l'espai
—veu's aquí una cosa
sense goig ni esglai,
gràcil gonfladura
a l'embat del vent,
colom que fretura
a la llum morent;
volva movedissa
—ametller florit—
lluny de la bardissa
i del mal garfit;
vola fantasia
a l'embat del vent
amb l'amada mia
en el pensament,
lluny de tota nosa
sense goig ni esglai...
Nuvolet de rosa
perdut en l'espai.

OBLIT

Tota cosa té mudança,
però viu el pur sentit.
Si perdura l'esperança
a on és ara l'oblit?

Oblidar aquell que tingui
de les coses el record?
Oblidar és dir que vingui
la mà freda de la Mort.

Oblidar la meravella
de la gaia joventut?
Oblidar la imatge d'ella
i la joia que ens ha dut?

El poder de l'oblidança
qui dirà que ha subsistit?
Tota cosa té mudança,
però viu el pur sentit.

MATI DE SOL, TARDA DE PLUJA

Matí de sol, tarda de pluja:
com la donzella
que adés somriu i ara s'enuja
i és meravella
del temps divers—com l'estimat—
adès solell i ara emplujat.

Matí d'abril,
sigues plaent a l'estimada
que riu gentil
i al temps divers no és donada.
Matí de sol, tarda de pluja:
la meva amada no s'enuja.

JORDI ARNAUS.

FANTASIA

Dibuix acolorit
per JOAN FARELL

V U I T N O T E S

A. P. B. i G.

COMPTE DE VALORS

Actualment som tan pobres com abans; més rics, però, de coneixences afectuoses, més àlgides i fluctuants en la diplomàcia, més cruels amb els enemics de convenció, més condescendents amb els nostres defectes; i tot perquè som familiars amb les matemàtiques.

VICI I VIRTUT

Amb el temps poden donar-nos molta feina.

Diu Oscar Wilde: «Vici i virtut són per a l'artista materials per a un art». Ço que no diu és com deu fer-se la selecció.

* * *

La màxima expressió de l'art: les modulacions de l'esperit. Cal tenir present que els mòduls de l'esperit humà tenen el punt d'un lligament molt íntim amb la vida física; tornem-hi: cal tenir cura en l'elecció. Tot plegat esdevé, devegades, escenografia de l'esperit.

* * *

Dos conceptes en art, si el considerem tal com es deixa veure, tal com és mòdul psicològic :

Formalista l'un, Idealista l'altre; isoladament no ens donen cap solució; units, devegades; tot neix i depèn de la proporció.

El concepte de l'art és, doncs, més que tot, un concepte de tangibilitat i de proporció.

ANDREU GIDE

«La facultat principal del crític deu ésser el gust.»

I NOSALTRES

Les primeres de les accessòries fonamentals són l'assimilació, la comprensió, la interpretació a temps.

KANT HA DIT

«La bellesa artística no és pas una cosa bella, sinó la bella representació d'una cosa.»

Veritat que en lletres grosses precisa sigui posada davant de moltes teles en les exposicions, en el lloc més visible de molts tallers i estudis de pintors i crítics i literats; en grau superlatiu convé als moralistes.

S'ha dit: «Del desordre en neix l'ordre»; això és cert. Aplicar-ho categòricament com a fonament de depuració artística, és impossible; la raó ens la donarem nosaltres, els ordenadors de les ciutats.

CRÍTICA PER FORÇA

Molts que es diuen crítics confonen llastimosament la poca solta amb la ironia, la ironia amb la passió i la passió amb la crítica; si mirem al fons del fons trobarem el secret de la força. Inflament d'amistats, *camouflage* d'amistats, vernís d'amistats.

JOAN GARRIGA I MANICH.

Monotip per A. VILA ARRUFAT.

Í N T I M E S

ELS AMORS FUITS

I

Oh aquella noia, gràcil i encesa,
que els llavis desclou
i mostra les dents. Gaia princesa
qui pren un gest rítmic si es mou
i porta en son braç de juvenesa
l'encís aurífic d'un desig nou.

Ara és tota neu i ara és olor
com la gardènia. Avui jo diria
que és l'amor mateix feta cançó
i feta carn. Ai, aquella nina
de glaç que ara colpeix la xardor
del volcà que mou la seva sina.

Gaia princesa, gràcil i encesa,
ja no et puc amar.

II

Ai aquella altra de l'ull infinit
que porta una mitja transparent
i és voluble com l'esperit.
El seu pit, molsut i conturgent
esquinça la presó del vestit
per ésser acaronat del vent.

És bella i fragant com una rosa
i ofereix en un instant banal
el goig efímer d'una desclosa.
Oh dona febrosa i sensual
que la virtut t'és una nosa
malgrat tenir l'aire celestial!

Dona febrosa, d'ull infinit,
ja no et puc amar.

III

Ai, també, aquella de cara bruna
i rulls guarnits amb roges llaçades;
la dels ulls de nit, qui ama la lluna
perquè li conta noces de fades
bo i lliscant les hores una a una...

Ella, la que glateix de besades
i té el caminar llest i joliu;
la que en mon esguard demana veure
la seva boirosa faç quan riu.
La que del plaer n'ha fet un deure
i en passional agonia viu
perquè tot l'amor d'un glop vol beure.

Oh noia bruna, qui ames la lluna,
ja no et puc amar.

IV

Ja no us puc amar, belles alades,
que el meu amor s'ha fet malaltís
per unes mans minces i rosades
i uns ulls de blau de mar tremoladís.
Perdó si he copsat en ses besades
la flaire pura d'un nou encís.

Perdó si per a mi són estrelles
sos planys de passió
i si de ses galtes tan vermelles
m'embriaga la incerta escalfor;
que jo faria com les abelles
si el seu pit fos un eixam rodó.

Ai puel'les imprecises i alades:
ja no us puc amar.

V

Que el seu cos incita la fretura
d'una sed que no s'apaga mai
i el foc d'amor sempre en mi perdura
en l'èxtasi suau d'un bell desmai,
que la vida ens és dolça tortura
per viure un moment sens surt ni esglai.

És ella que fa etern mon anhel,
ja que així mon ànim reconforta;
puix la amaré encara, quan, fidel,
vetlli el xiprer ma carcassa morta;
que fins no accepto la pau del cel
si, amb l'Amor, no hi puc passar la porta.

Ai, boges i enyorades quimeres,
ja no us puc amar.

VENTADA

Ha passat el vent que, irreverent,
t'ha descabellat, besat la galta,
fregat el pit i aixecat la roba;
jo, irreverent, he envejat al vent.

FLORIDA

M'has donat una viola,
d'emoció la mà trement;
m'has donat una viola
i en plantar-la en el pit, sola,
ha fet nàixe' un pensament.

REMERCIAMENT

Les flors que avui m'has donat, Amor,
bé es poden morir,
si, adés, del test—ta sina—l'olor,
jo n'haig de fruir;
que ets flor, tu, com altra de millor
en cap sina lluu.
Ningú té la flaire i formosor
teva, Amor. Ningú.

D. CARNÉ.

Clixé Albert Rifa.

EL RIPOLL I SABADELL

ELS sabadellencs no hem estimat prou el nostre riu, oblidant o desconeixent ço que representa el Ripoll en el progrés de la indústria, que equival al de la població. Altrament, els nostres avis haurien fet un ample passeig serpejant a tot el llarg de la riba, el qual, per la seva vista sobre la joliua fondalada, seria un dels millors esbarjos i atractius de la ciutat.

El Ripoll és, certament, un riu modest, encar que sigui el segon, si no el primer, dels tributaris del Besòs. Podem, però, afirmar que és el més «treballador» de Catalunya, perquè des d'antic no es perd ni un pam de salt en tot el seu curs explotable.

Jo essent molt jovenet ja havia recorregut de cap a cap el nostre bellíssim riu impulsat pel meu amor a la Naturalesa i ja llavors m'admira el trobar tan perfectament utilitzat el seu petit caudal constant, lo qual em palesava l'enginy i l'esperit industriós i pràctic dels nostres avantpassats.

Diu la tradició que els monjos benedictins del monestir de Sant Llorenç del Munt, per tal d'utilitzar les aigües del Ripoll en benefici de l'agricultura i de la molinaria, construïren la sèquia Monar, el traçat de la qual evidentment és savi.

El cert és que el monestir posseïa un o varis molins en dit riu i que altres li pagaven tribut.

Els habitants de la rodalia acudien a moldre als molins del Ripoll, fent això que molts camins, en escriptures antigues, es trobin nomenats «moliners» i que alguns d'ells encara tinguin aquest nom en el llenguatge popular.

Es una bona prova de la concurrència que devia venir al molí o molins de Sabadell, que el Consell de la vila hagués d'ordenar alguna vegada que els moliners atenguessin primer els sabadellencs que els forasters.

Però els benifets de la sèquia Monar no quedaren reduïts a fer rodar les moles i a fecundar les hortes del rieral, car els que reportà a la indústria llanera de la localitat foren per aquesta d'una transcendència extraordinària.

Si reculem mentalment solament a principis de la centúria rera, al temps en què es desconeixia la màquina de vapor i que la mecànica aplicada era tan pobre i rudimentària, quan la roda hidràulica era la única força motriu, llavors capirem fàcilment la valor immensa dels salts del Ripoll malgrat llur reduït caudal.

Pensem que llavors, i molt més ençà encara, la llana escaldada s'ha-

via de rentar «a peus» dintre un abundant corrent d'aigua, i pel mateix procediment s'esclaria la llana tenyida en floca; que els nocs i les primeres «bergadanes» havien de funcionar per la força d'aigua i, per això, calien salts i «molins».

Passada la guerra dels francesos la indústria llanera, de tradició secular a Sabadell i a Terrassa, prengué en ambdues viles un gran increment i el floreixement de la una despertava emulació en l'altra. Però, en el torneig pel progrés, Sabadell tenia un avantatge natural, el del seu riu, sobre Terrassa.

Això fou motiu que alguns dels paraires o fabricants més importants de Terrassa establissin indústries en el Ripoll.

Encara hi ha «molins» que tenen el nom de llinatge terrassenc, com el d'En Busquets i el d'En Galí.

Estem ben convençuts que és per l'al·ludit avantatge principalment i no per cap altra circumstància favorable, que el geni industrial dels sabadellencs triomfà i que agafà embranzida i puixança la nostra fabricació de teixits de llana fent créixer i prosperar Sabadell fins a posar-la a la davantera de les ciutats de Catalunya.

Encara que el nostre riu humil i d'aigües brutes no regués ses riberes poblades de «molins» i fàbriques, ni els seus paisatges no embellissin els afores de la ciutat, el motiu exposat, tot sol, justificaria sobradament la simpatia més viva dels sabadellencs pel Ripoll.

JOAN VALLÈS.

Caricatura en color per CEBRIÀ GALAN.

EL PONT DE LA SALUT

Oli per
MARIUS VILATOBÀ

D I N O U   A N Y S

Has fet ja dinou anys; la teva vida,
 seguint l'eterna ruta del destí,
 ha pres en aquest món nova embranzida;
 un any més que ha passat per tu i per mi.

Per tu passen els anys sense malícia
 i en tots hi deixes foc de joventut
 i en passar tots te fan una carícia
 i el teu cos va prenent més fortitud.

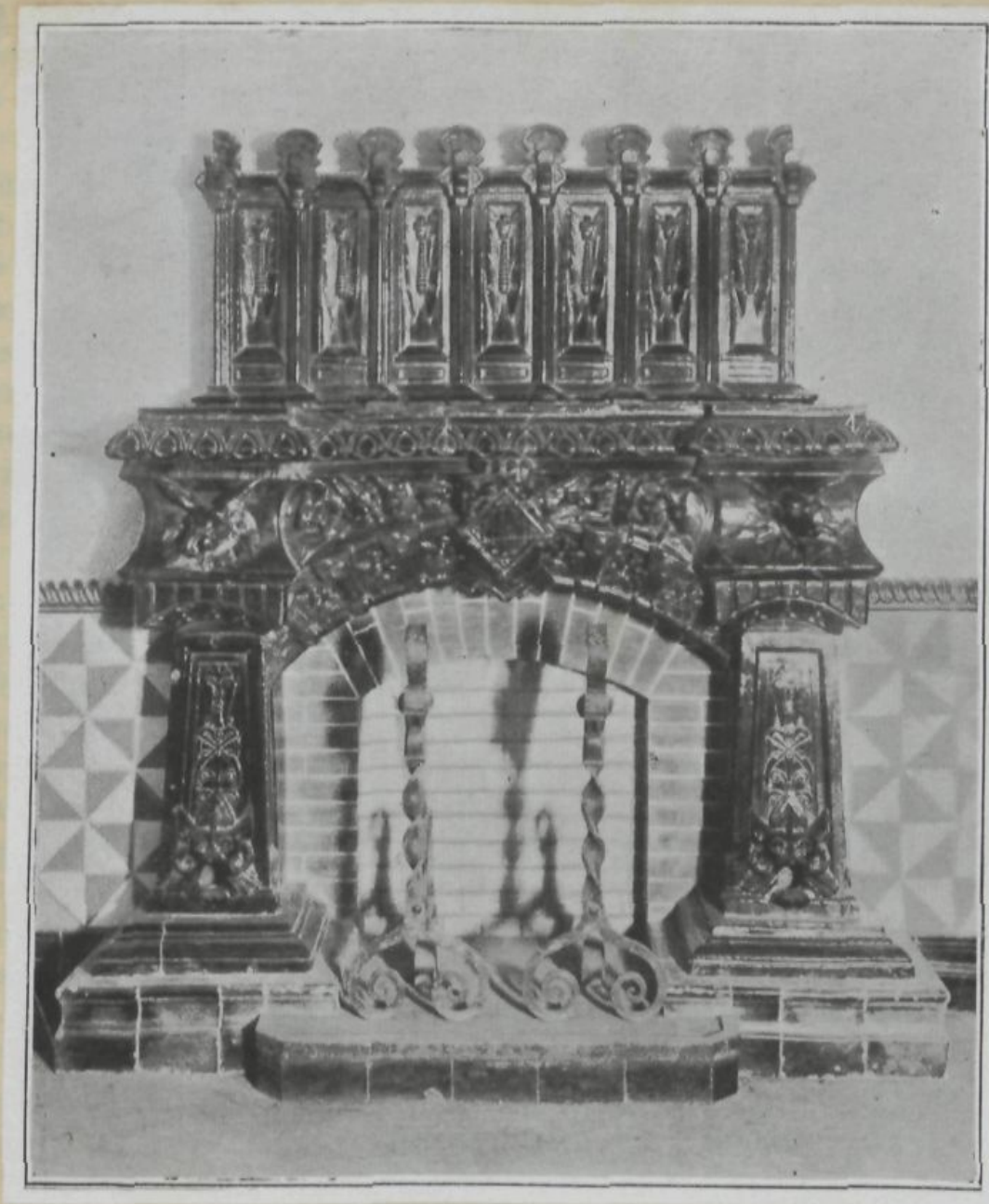
Ahir eres la noia més senzilla,
 ara ja portes un anell al dit
 i t'has posat més llarga la faldilla
 i vas cofoia amb el cabell partit.

Tens dinou anys; ets la poncella
 que es frisa i es remou per esclatar;
 cada dia que fuig et fa més bella,
 més ai! que un jorn això s'acabarà!

Viuràs sense heure esment d'aquesta vida
 i un dia et trobaràs plena d'afanys
 i veuràs a passar, tota entristida,
 un rera l'altre l'enfilall dels anys.

I trobaràs en falta aquesta joia
 que ara t'inunda i que ja haurà fugit
 i tantes il·lusions d'ara que ets noia
 les veuràs lluny amb son encant finit.

LLUÍS PAPELL.

*Llar de foc en faiança
per MARIÀ BURGUÈS*

EN LA RUTA LLUMINOSA

NINGÚ que senti latent una espurna de dolor pels altres, pot negar que la constitució de la societat és tant defectuosa com absurda. Es veu contínuament la intel·ligència despreciada, la bondat escarnida, l'amor fet mercaderia, el refinament estètic substituït per la xavacaneria, la misèria, la prostitució, l'infant abandonat, la pornografia...

Aquesta allau d'immensa tragèdia no ha commogut, encara, el cor dels homes. Hi han hagut, és cert, grans figures de pensadors i de màrtirs de l'ideal de germanor que han fet sentir la llur veu i que sols l'han recollida els esperits selectes. La immensa majoria, ha associat la virtut sacrosanta de fer el bé pel temor del càstig.

Així, la caritat ha quedat convertida en una pràctica absurda i d'ostentació que tan denigra al que la fa com al que la rep.

No és estrany que avui es noti un divorci profund entre la caritat i la pietat, perquè essent la primera el producte no d'una obligació moral, sinó una manera de guanyar-se un lloc al costat dels elegits en l'eternitat o bé l'afany d'evidenciar-se com a home generós davant dels altres homes, han quedat de tal manera destriats els dos conceptes que, aplicats a la vida social, resulten completament incompatibles.

Són molts els que es creuen que dipositant l'òbol en la mà del captaire han complert amb el sacrosant deure d'aixecar el caigut o el vençut per a restar, després, indiferents. Són éssers mancats de pietat, sense el sofriment de la intel·ligència racional que és prou generosa fins arribar al sofriment pels altres, són els indiferents i els egoistes que obren sense comprendre, per una obligació imposada per a salvar l'ànima dels perills d'un càstig etern.

És ben diferent, per cert, el concepte que han donat les grans intel·ligències a aquestes dues virtuts. ¿No són la caritat i la pietat una mateixa aspiració? L'home que no sent compassió, no pot ésser caritatiu; és precis fer-se càrrec del turment de la fam, viure les tragèdies d'embrutiment que s'han succeït en el jove que perdé els pares en la infantesa, sentir l'espina verinosa que punxa amb persistència les causes d'ignorància, embrutiment o de fam que impulsaren la dona a prostituir-se. Viure els dolors dels altres, lluitar per a redimir-nos i redimir, donar la mà amorosa al caigut, és el concepte de la veritable caritat.

I aquest desvetllament de la sensibilitat humana, aquest anhel de fer

el bé per al bé mateix que deu brillar com estel lluminós en les consciències de tots els homes, l'artista, està obligat a realitzar-lo.

Ell és el que deu fer sentir la dolor de la pobresa, el que deu tenir un esguard compassiu per la dona vexada, pel noi candidat al patíbul o a la taverna, el que deu desvetllar l'ànima col·lectiva, orientant-la en un ample sentit de germanor. El pintor, l'escultor, el poeta, el músic, són els indicats per a infondre la bondat.

I no és pas necessari que s'esforcin a cercar temes per a les seves obres; la vida quotidiana els en donarà amb escreix; per tot veuran el contrast de la misèria i de l'opulència. Però no lloeu, artistes, les virtuts de la caritat oficial. No lloeu les sales atapeïdes de malalts que no tenen l'esguard amorós dels familiars; no tributeu honors ni llanceu les sonores campanes al vol per als establiments que recullen els infants que no tenen l'abraçada acaronadora de la mare, que en la seva mirada hi manca l'alegria de l'enjogassament, uniformats i arrengrerats amb freda i rígida disciplina. No us insensibilitzeu.

La vostra tasca, artistes, és tasca de desvetllament de sensibilitats adormides, de depuració d'intencions egoïstes. Sapigüeu despertar en l'home el sentiment de pietat que conté en germe i en la seva mateixa essència les virtualitats de la bona obra, sapigüeu portar les realitats del càrrec a les vostres creacions i d'aquesta manera sereu caritatius.

Practiqueu la caritat en aquest ample sentit que enclou una gran ànima i un anhel dignificador que vivifica l'esforç i el fa generós; sigüeu caritatius per als misers i per als malalts, pels que ho són del cos i pels que ho són de l'esperit. D'aquesta manera, la caritat i la pietat es confonen en magnífica aureola que envolta l'home d'un vel d'immortalitat.

He pensat moltes vegades en la humanitat redimida del cos i de l'esperit per la virtutalitat d'una germanor de sentiments i d'actes. I he pensat que alguna vegada fóra precisa una falç arrasadora de males herbes i de paràsits que corsequen les ànimes...

Un jorn se m'aparegué la visió dels meus anhels de pietat.

Era cap al tard; el sol declinava a occident, majestuós i imponent; els arbres dels camins, les muntanyes del lluny, s'esfumaven lleument, i, en internar-me a la ciutat amarat de la claror d'un sol que tot el dia m'havia aureolat, ple d'alegria el cor i del perfum dels boscatges tot jo, vaig albirar al lluny quelcom corprenedor. Instintivament s'hi adreçaren els meus passos i la abans vaga silueta, es convertí en una noia de galtes marcides, propera ja a la edat adulta, que asseguda en son carretó d'invàlid, contemplava, embadalida, amb místic esguard, el declinar august d'aquell jorn.

Quin dolor! La joventut tota ella plena de joia, de cants i de rialles,

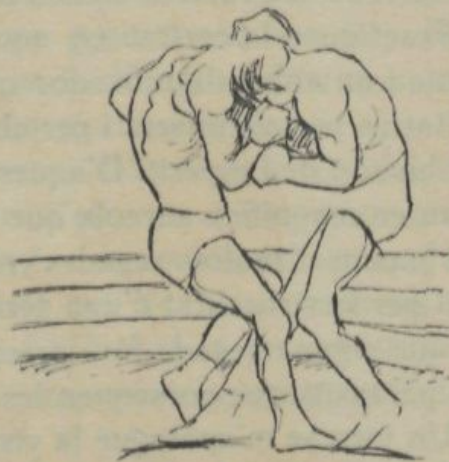
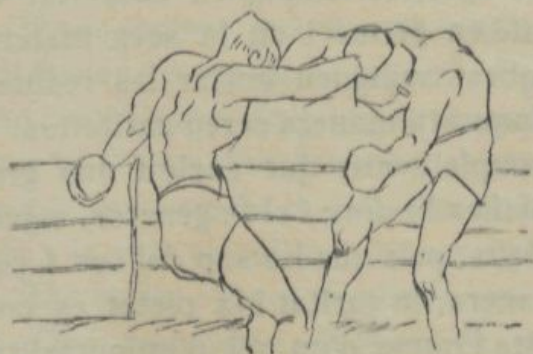
tancada i impossibilitada en una immobilitat tràgica. I sola, tota sola, sense les amigues, sense la mà carinyosa de l'amic, sense ningú que li omplís la buidor d'una vida que no sabia per què li havia estat donada!

La visió de la futura concepció de germanor entre els feliços i els malhaurats s'estenia i vaig veure la noia de galtes marcides, vaig notar com s'alliberava de la pesantor de la seva vida, com estava envoltada d'éssers que l'estimaven, perquè reconeixien en ella el talent natural que era una compensació a la seva dissort i vaig concebir, també, la societat nova, deslliurada dels paràsits que fomenten els seus vicis.

Ni hospitals, ni prostíbuls, ni hospicis, ni caritats condicionades.

Aquest serà el miracle, el gran miracle. I quan la Humanitat del per-vindre contempli l'obra del geni que plasmà les dolors i les alegries de nostra època, veurà en ell l'iniciador d'una nova moral humana que produirà la fusió de la pietat i de la caritat, convertint aquests dos principis en l'essència de l'ànima popular.

ARTUR BRACONS.

*Apunts per
PERE FIGUERES.*

Majòlica per
MODEST DE CASADEMUNT

EL CLOQUER DE FUSTENYÀ

Al cloquer de Fustenyà
per pujar-hi no hi ha escala;
des de l'horta del rector
s'hi puja amb una gambada.

Un bell matí ple de sol
he voltejat ses campanes
i he dominat l'ampla vall
des del fons de ses arcades.

He vist Queralps al davant,
amb el seu claustre romànic
i enmorenides pel sol
les seves casetes baixes.

Sota Queralps, el camí
que a Núria els devots portava
i ramades i pastors
des de Serrat a la Farga.

La Vall de Ribes al peu
com un gran amfiteatre
que el Fresser 'nava guarnint
amb una cinta de plata.

Ai, humil campanaret
mig perdut entre muntanyes,
no t'albira el Pireneu
de tants que en porta a la falda.

Mes jo que sé el teu encís
vull fer-ne present als altres,
perquè quan passin aprop,
vell cloquer, de les arcades,

vegin que tan alt com ets
per pujar no tens escala
i presideixes la vall
i ets un rei de la muntanya.

S. SABATER OLIVER.

PAISATGE

Oli per
J. VILA PUIG

La llei de compensació en la natura

LA natura és admirable en totes ses coses, així en les més grans i aparentment més sublimes, com en les més humils i petites; encara més, sembla que la Intel·ligència suprema frueixi en resplendir i palpitant d'una manera especial en els sers més insignificants i petits a faisó del brillant que tan més fulgura com més petites són ses facetes. Ja ho expressà el gran naturalista de Upsal amb la cèlebre dita: «Déu és gran en les coses grans i màxim en les petites». Per bé que si ho mirem amb deteniment no hi ha gran ni xic davant de l'Infinit, sinó que aquests conceptes i diferències són solament relatius al ser finit.

La varietat i la unitat harmonitzades i degudament equilibrades, constitueixen la bellesa, que floreix en l'*esplendor ordinis* de l'Univers; i quan per qualsevulla causa es trenca l'ordre dels fenòmens i es desenrotlla més de lo convenient una part de la natura en perjudici d'una altra, al moment brolla l'autodefensa de la llei de compensació, que constantment vetlla per aquest pasmós i admirable equilibri. Innombrables foren els exemples que podríem citar en confermança de lo dit; però n'escollirem sols uns quants dels primers que us vinguin a mà bo i fullejant les bellíssimes planes del gran llibre de la Natura.

S'escalfa excessivament l'aire d'una regió, la disminució de ses components per unitat de volum podria pertorbar l'ordre de l'economia animal i vegetal; mes no hi ha por, l'aire més dens de les regions més fredes es cuidarà de restablir el degut equilibri.

Enormes són les quantitats d'oxigen que quotidianament es consumeixen en la respiració animal i vegetal, en les oxidacions naturals, en les combustions industrials, etc.; però la descomposició del adhidrit carbònic realitzada per tots els vegetals, que beuen clorofila i a més la proporcionada per les microscòpiques diatomeas, que són algues amb closca silíceia, vivint a milionades en totes les aigües, continentals o marines, compensant aquelles pèrdues. L'aire dissolt en l'aigua té un 32 % d'oxigen i l'atmosfèric sols un 21 a fi de què, essent més oxigenat, tots els sers que en les aigües habiten respiren menys quantitat d'aire oxigenant degudament llur sang.

La *lampiris splendula*, vulgarment dita cuca de Sant Joan, té una particularitat i és que el mascle té ales i la femella no; i com que només corren de nits, a fi de què es puguin veure, la femella està dotada d'una

fosforescència vívida i resplendent. Les plantes de les regions de secades intenses i prolongades a fi de defensar-se de l'evaporació solen oferir formes adequades, com són les filiformes, arrodonides, escorsa gruixuda, a fi d'evitar la pèrdua d'aigua i a més defensades per agullons i punxes contra dels animals, que posarien en perill la existència llur.

Es desenrotlla excessivament una espècie animal o vegetal, doncs bé, la llei de compensació impedirà sa desmesurada multiplicació en perjudici de les demés espècies. Així en les regions forestals on predominen les coníferes (pinedes) l'oruga processonera es cuida de contenir llur predomini; i en les que hi abunden les cupulíferes, la *lagarta* ataca de tal forma les alzines, que són de consideració les destruccions realitzades en les suredes de l'Empordà i Extremadura. L'agombolament de nombrosos exèrcits en la Gran Guerra provocà la grippe, que es cuidà de fer-ne una gran aclarida, per contacte, en les demés parts del món; és per això perquè n'hi ha que s'oposen a les exposicions universals: pel perill que ofereixen de què es compleixi aquella inexorable llei. I lo que hem dit dels sers podríem aplicar al creixement desmesurat de les parts i formes llurs; així, quan un arbre fruïter produeix fruits molt grossos és cert que es compensa criant-ne menys nombre. Els animals més grossos i corpulents són menys prolífics que no pas els de menor talla; exemple dels primers els elefants, cavalls, balenes, etc., i dels segons els conills, rates, anguiles, barats, insectes, etc.

Quan predomina una part d'un ser orgànic qualsevol i es desenrotlla desmesuradament, això és, amb tota certesa, en detriment de la seva bellesa i esveltès; així si a un gall o gallina se li desenrotllen massa les potes creixeran escardalencs i desgambats i si és gallina serà poc prolífica. Observeu les aus plumades de potes, ja podeu assegurar que llurs ales seran més curtes i no hi ha remei: s'ha d'observar l'equilibri.

En fi, podríem enumerar tants d'exemples com ens plaguessin, però bastin els transcrits per a comprovar experimentalment la gran llei de la compensació i de l'equilibri, que palpita meravellosament en tota la natura; és per això perquè tant l'artista com l'home de ciència i d'una manera molt especial l'home que al règim dels pobles aspira, convé es posin en contacte amb la realitat de les coses per apendre a veure que per damunt de totes les volences humanes hi ha lleis més fortes que s'acompleixen amb suavitat sí, però amb fortitud i seguretat. El *ne quid nimis* del sempre novell Horaci, cal sempre que tinguin davant de sos ulls tots els qui mouen la ploma i governen els pobles com els qui fan córrer el pinzell o empunyen el burí.

PERE RIMBLES, SCH. P.

J O R N A D A

V E S P R E

El sol, ajaçat en la muntanya,
l'ocell aclofa i el grill desperta:
al toc d'oració, la lluna, incerta,
fins al llit nevat ens acompanya.

N I T

Dorm la ciutat; en sa quietud
flaire de roses la cambra plena
i el plor d'un estel de nit serena
ruixa d'ensomni ma lassitud.

M A T Í

Que el dia riu amarat de sol
s'albira prou bé sota parpelles;
però amb tu comparo meravelles
sota el cel blanc del teu llençol.

M Í G D I A

Desfetes del sol totes les trenes,
les teves galtes, quina rojor!..
És aquesta hora d'alta xardor
quan a doll vessen les nostres venes.

JOSEP S. ALSINA.

NATURA MORTA

Oli per
JOSEP VIVES

A S P E C T E S

DEL DORMIR

Jo diria que el dormir és una transició entre la vida i la mort. Si bé és veritat que, en dormir, perdem la noció de la realitat del món tot i mantenint la funció vital amb el respir continuat, el somni ens proporciona un estat ideal de vida, que respon, generalment, a les nostres idees, accions i voluntats, fent-nos viure i moure — immòbils — el què passa sota la pantalla de les nostres palpebres.

Aquest graciós viure fantàstic que ens crea un estat ultra real i que ens proporciona el descans del cos, deu ésser respectat amb tota la delicadesa que la funció pacífica i reconfortant del dormir exigeix.

Tots nosaltres recordem la veu de la nostra mare que ens crida, un cop alçat el dia, per a retornar al treball, o bé, palpant-nos amb discreció rera l'espatlla, a mitja nit, per a donar-nos a beure la pòcima que el metge ens ha receptat en la qual hi ha confiada la nostra salvació.

És un goig dormir en una habitació enclavada de cara a l'orient. De bon matí el sol fa de vigilant i, traspasant el balcó que la mà pulcra d'una dona ha exornat amb uns finíssims cortinons, ens estimula a les activitats del dia que neix a la seva aparició. Llavors, si patiu dropada o esteu emmodorrits, saltareu del llit i ajustareu els portells — d'això caldrà que us en dongueu una mica de vergonya: — després us en pene-direu; si, pel contrari, trem en vosaltres el ritme de la vida i l'esperó del treball o de l'estudi mena la vostra voluntat, botareu a terra, plens de coratge i de sanes intencions, corresponent a la radiant salutació de l'astre de vida.

Però, — per Déu! — no despertéssiu mai ningú amb violència, sinó que deveu fer-ho sempre amb tota suavitat.

No ho feu mai, per exemple, d'una estirada de nas.

ORIFLAMA.

L'ALBADA

EN ELS TEUS ULLS

En la claror tranquil·la dels matins,
 quan el jardí és tot blanc de la rosada,
 esguardo jo la llum de ta mirada
 tot ella de reflexos opalins.
 I m'agrada la llum dels clars robins
 de les maduixes i del clavell que es bada
 i els colors dins l'espill de ta mirada
 de tons blaus, de tons verds i tons carmins.
 ¿ Què tindrà ta mirada al dematí
 que és tota sol novell i aigua-marí?
 Ulls que tenen color de la natura
 jo hi esguardo els poals ara florits
 i en la calma tranquil·la de les nits
 en els teus ulls l'albada encara dura.

G L Ò R I A

De tantes coses que m'heu dat, Senyor,
 totes iguals, boniques i agradoses
 — oh Crist de les mirades pesaroses —
 jo no meresc lo que m'heu dat, Senyor.
 En contemplar la porpra i el dolor
 de vostra faç tan suaument formosa
 tinc el seny i la vida consirosa
 de la gràcia que em feu sense rencor.
 Per ma vida serà sempre alabada
 eixa faç que perdona amb sa mirada;
 que sigueu en tot cor glorificat.
 Glòria a l'infant nascut dintre l'estable,
 glòria sols per la gràcia inefable
 d'aqueixa amada pia que m'heu dat.

JOSEP C. RUIZ.

C O L O F Ó

*En finir aquest llibre, fem nou
jurament de fe en les arts
dignificadores dels pobles
i se'ns aviva l'anhel
d'una continuació
amb guany de per-
feccionament
per als anys
futurs.*

*

EL DIA DOTZE D'ABRIL
DE L'ANY MIL NOUCENTS VINT-I-QUATRE
S'HA ACABAT LA CONFECCIÓ D'AQUEST LLIBRE
EN ELS OBRADORS D'IMPRESA
D'EN JOAN SALLEN
DE SABADELL
HAVENT CUIDAT DEL TREBALL
DE GRAVADOR
EN FREDERIC CARRERA
DE LA CIUTAT DE
BARCELONA

*

BH/sej